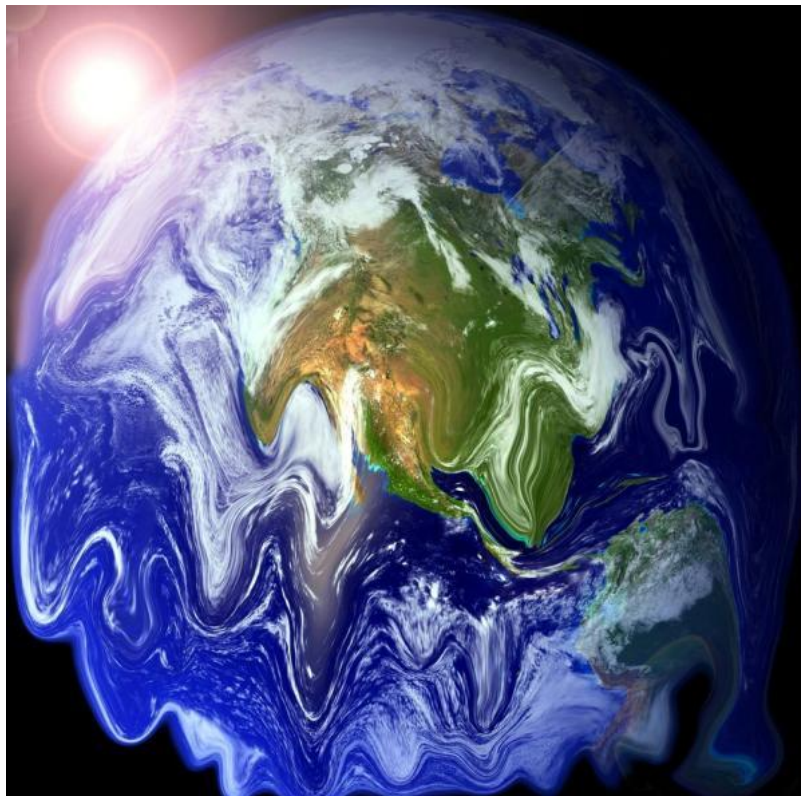

Kjetil Arnfinn Harstad Clementsen

Klimapolitikk i Stavanger Kommune:

Hvordan er klimapolitikken utformet i Stavanger Kommune?

Hvordan kan vi forstå og forklare utformingen av klimapolitikken i kommunen?

Masteroppgave 2011

Masteroppgaven er levert som del av
Masterstudiet i Samfunnssikkerhet ved
Universitetet i Stavanger

© Kopiering kun tillatt etter avtale med UiS eller forfatteren.

UNIVERSITETET I STAVANGER

MASTERGRADSSTUDIUM I SAMFUNNSSIKKERHET

MASTEROPPGAVE

SEMESTER: Vårsemester 2011

FORFATTER: Kjetil Arnfinn Harstad Clementsen

VEILEDER: Bjørn-Tore Blindheim

TITTEL PÅ MASTEROPPGAVE:

Klimapolitikk i Stavanger Kommune:

Hvordan er klimapolitikken utformet i Stavanger kommune?

Hvordan kan vi forstå og forklare utformingen av klimapolitikken i kommunen?

EMNEORD/STIKKORD:

Stavanger Kommune, institusjonell teori, institusjonell logikk, institusjoner, institusjonelle
entreprenører, klima, politikk, klimapolitikk, klimapolitiske hensyn og kriterier for beslutning.

SIDETALL: 99 sider (inkludert forsider, forord, litteraturliste og vedlegg)

STAVANGER 15. juni 2011

FORORD

Denne masteroppgaven avslutter ni år med studier. Når jeg har sett framover har det alltid gått sakte, men med et tilbakeblikk ser jeg at tiden har gått fort. Det har vært tøffe og utfordrende år, men heldigvis også lærerike og utviklende. Jeg ville kanskje aldri gjort det om igjen, men jeg ville heller aldri vært det foruten. Det er ett av mitt livs mysterier.

Det har vært motiverende å skrive en masteroppgave om et tema og en organisasjon som jeg kjenner godt. Mitt verv som folkevalgt¹ i Stavanger Kommune har vist meg viktigheten av at folkevalgte har faglig kompetanse knyttet til sentrale utfordringer som kommunen står ovenfor. Denne oppgaven har ikke gitt meg forskerkompetanse knyttet til klimapolitikk som sådan, men har gitt meg en dypere forståelse for hvorfor folkevalgte velger de tiltakene de gjør innen klimapolitikk og hva som må til for å kunne påvirke disse valgene.

Masteroppgaven søker først å gi en beskrivelse av hvordan klimapolitikken er utformet i Stavanger Kommune. Klimapolitikken er hovedsakelig basert på fire politisk vedtatte planer og avtaler. Den klimapolitiske målsetningen er 20 % kutt innen 2020 og 80 % kutt innen 2050. Valg av tiltak er basert på de klimapolitiske hensynene ”Kostnadseffektivitet” og ”Politisk realiserbarhet”. Med dette menes at valg av tiltak baseres på en vurdering av kostnader og hva som er politisk gjennomførbart. Masteroppgaven søker dernest å forstå og forklare hvorfor klimapolitikken er utformet slik den er gjennom en strukturfortolkning og en aktørfortolkning. Oppgaven viser at de klimapolitiske hensynene ”Kostnadseffektivitet” og ”Politisk realiserbarhet” er uttrykk for den institusjonelle logikken ”Klima som mulighet”. Strukturfortolkningen viser at ”Klima som mulighet” legger premissene for at aktørene vektlegger teknologisk utvikling, økonomi, holdningskapende arbeid og styring gjennom nettverk. Aktørfortolkningen viser at aktørene vedlikeholder og styrker ”Klima som mulighet” som den førende institusjonelle logikken. Fraværet av aktører som utfordrer dette gjør at ”Klima som mulighet” former aktørene og aktørene styrker ”Klima som mulighet” i en selvforsterkende mekanisme.

Jeg ønsker å takke veileder Bjørn-Tore Blindheim for hans ekte engasjement og mange gode innspill. Takk til Kristine S. Nesvik som har brukt mange timer til å lese korrektur. Takk til alle mine gode venner for støtte og tålmodighet i de periodene dere har sett lite til meg. Oppgaven dedikeres til mamma og pappa. Dere er de beste!

¹ Nærmere redegjørelse for forfatterens rolle som folkevalgt i kapittel 4 – Metodologi.

INNHALDSFORTEGNELSE

1.0 INNLEDNING	1
1.1 Problemstilling	2
1.2 Oppgavens disposisjon	2
2.0 BAKGRUNN	4
2.1 Klimaendringer	4
2.2 Kommunesektoren	4
2.3 Nettverks- og regionalstyring	6
2.4 Opinionen	7
2.5 Statoils makt og fornybar industri i Rogaland	7
2.6 Stortingsmelding 34, Norsk klimapolitikk	9
3.0 TEORI.....	10
3.1 Institusjonell teori	10
3.2 Institusjonell logikk.....	12
3.3 Institusjoner	13
3.4 Institusjonell praksis.....	14
3.4.1 Institusjonell endring	15
3.4.2 Institusjonelle entreprenører.....	15
3.5 Mulige institusjonelle logikker på klimafeltet	17
3.5.1 Klima som mulighet	17
3.5.2 Klima som problem	18
3.5.3 Institusjonaliserte kriterier for valg av klimapolitiske tiltak	20
3.6 Utdypning av problemstilling	21
4.0 METODOLOGI	23
4.1 Valg av case	23
4.2 Valg av teori	25
4.3 Forskningsdesign	26

4.3.1 Funn og resultater	27
4.3.2 Analyse av data.....	28
4.3.3 Drøfting	29
4.4 Forskningsprosessen	30
4.5 Intervju	30
4.6 Forskningskvalitet	32
4.6.1 Reliabilitet	32
4.6.2 Validitet.....	34
4.7 Etikk	35
5.0 FUNN OG RESULTATER.....	36
5.1 Målsetninger for klimapolitikken i Stavanger Kommune	36
5.2 Formelle institusjoner, strukturer, planer, prosesser og rutiner på klimaområdet	37
5.2.1 Fremtidens Byer	38
5.2.2 Fremtidens Byer – Prosjektbeskrivelse og statusrapport	38
5.2.3 Ordføreraftalen.....	40
5.2.4 Calgaryavtalen.....	40
5.2.5 Klima- og miljøplan 2010-2025	41
5.2.6 Klima- og miljøplan 2010-2025 – Høringssvar	42
5.2.7 Politisk samarbeid.....	45
5.2.8 Andre klimapolitiske tiltak.....	46
5.2.9 Oppsummering	46
5.3 Klimapolitiske hensyn i Stavanger Kommune	47
5.3.1 Troen på menneskeskapte klimaendringer	47
5.3.2 Aktører som arbeider for klimapolitikk	48
5.3.3 Normativ rimelighet.....	51
5.3.4 Styringseffektivitet	54

5.3.5 Kostnadseffektivitet	58
5.3.6 Politisk realiserbarhet	62
5.4 Oppsummering: Dekobling mellom klimapolitiske målsetninger og etablerte institusjoner og underliggende hensyn.....	67
6.0 DRØFTING.....	70
6.1 ”Klima som mulighet” som dominerende institusjonell logikk: En strukturell fortolkning	70
6.2 Fravær av ”Institusjonelle entreprenører”: En aktør fortolkning.....	73
6.3 En sammenbindende analyse	77
7.0 KONKLUSJON OG IMPLIKASJONER	80
7.1 Konklusjon.....	80
7.2 Implikasjoner	81
8.0 REFERANSELISTE.....	84
9.0 VEDLEGG.....	89
9.1 Fremtidens Byer – tiltak i statusrapport	89
9.2 Skjematisk oversikt over andre tiltak	91
9.3 Intervjuguide	92

1.0 INNLEDNING

Stavanger Kommune ble i 1972 Norges Oljehovedstad ved etableringen av Statoil og Oljedirektoratet i byen. Siden den gang har Stavangers økonomiske vekst vært formidabel og det kan sies at Stavanger i dag er avhengig av inntekter fra denne næringen med høye klimagassutslipp (Norsk Oljemuseum, 2010). FNs Klimapanel slår fast at det er meget sannsynlig at menneskets utslipp av klimagasser har ført til den temperaturøkningen vi har observert siden midten av 1900-tallet (Stavanger Kommune, 2010a).

Stavangers Ordfører Leif Johan Sevland uttalte følgende i sin nyttårstale, 2008:

"Nobels fredspris ble i 2007 tildelt Al Gore og FNs klimapanel. Gore avsluttet sitt Nobelforedrag med å si: "We have a purpose. We are many. For this purpose we will rise, and we will act." Al Gore oppfordrer til handling nå. Det skal vi lytte til når vi skal lage en ny klima- og miljøplan for Stavanger. Planen skal inneholde målsettinger og tiltak for å forsterke Stavangers innsats for klima og miljø. Den vil være verktøyet for nødvendige endringer som må gjennomføres. Dette er en plan for store og små miljøtiltak. Jeg håper at hele byen vil bidra med innspill til denne planen" (Stavanger Kommune, 2010a:4).

Klimapolitikk har utviklet seg til å bli et lokalt, og ikke bare nasjonalt, politikkområde. Stortingsmelding 34 la til grunn at byene og kommunen har betydelig autoritet og således kan bidra til klimakutt. Omkring halvparten av den potensielle utslippsreduksjonen innen 2020 er det kommunene som styrer virkemidlene til. Disse virkemidlene er hjemlet i flere lover og kommunen kan blant annet sette krav til bygg, rehabilitering, veitrafikk, energibruk og innkjøp. Flere byer og kommuner er også i front med å utvikle landets økonomi, innovasjon og arbeidsmarked. Byene har derfor en sentral plass i arbeidet med klimakutt (St.meld.nr. 34 (2006–2007) a). Mange kommuner i Norge har ikke etablert klimapolitikk, og blant dem som har politikk på området har få klart å bevege seg videre fra politisk retorikk til politisk handling (Berglund and Nergaard, 2008).

Stavanger Kommunes visjon sier at Stavanger vil gå foran i utviklingen med bærekraftige vedtak for kommende generasjoner (Stavanger Kommune 2011). Det synes da nærliggende å forske på Stavanger all den tid de også er Norges Oljehovedstad og den politiske ledelsen søker å gjøre endringer den sier må gjennomføres. Ordføreren svarer ikke i innlegget sitt ovenfor på hvorfor noe må gjøres, men ordet "må" kan henvise til at Stavanger har et særskilt ansvar fordi byen har tjent seg rik på oljen og/eller at Stavanger trenger klimapolitikk for å ha

legitimitet i samfunnet og/eller at Stavanger har vane for å gå foran som en av de første byene i Norge med sin egen klimaplan tilbake i 2002.

Formålet med oppgaven er todelt. Først vil oppgaven beskrive hva Stavanger Kommune gjør i sin klimapolitikk. Dette innebærer en oversikt over klimapolitikkens målsetninger og hvor målsetningene er fundert. Deretter vil de formelle strukturene beskrives gjennom institusjoner, planer, prosesser og rutiner som ligger til grunn for klimapolitikken. Til sist vil det bli gitt en beskrivelse av hvilke hensyn som ligger til grunn for valg av tiltak.

Det andre formålet med oppgaven er å studere hvorfor klimapolitikken er utformet slik den er. Her vil oppgaven søke å finne forståelse og forklaringer til grunnlaget for klimapolitikkens utforming. Først vil klimapolitikken drøftes som et mulig resultat av to ulike institusjonelle logikker på klimafeltet; ”Klima som mulighet” og ”Klima som problem”. ”Klima som mulighet” kan oppsummeres i økonomisk rettferdighet, teknologioptimisme og markedsstyring. ”Klima som problem” kan oppsummeres i verdimessig rettferdighet, politisk styring og endring av menneskelig aktivitet. Dernest vil utformingen drøftes i lys av aktørene i Stavanger Kommunes klimapolitikk og hvordan deres preferanser og interesser påvirker valg av tiltak. Til sist vil relasjonen mellom institusjonell logikk og aktørene analyseres for å forstå og forklare klimapolitikkens utforming.

1.1 Problemstilling

Med dette utgangspunkt har studien til hensikt å besvare følgende problemstilling:

- 1. Hvordan er klimapolitikken utformet i Stavanger Kommune*
- 2. Hvordan kan vi forstå og forklare utformingen av klimapolitikken i kommunen?*

1.2 Oppgavens disposisjon

Kapittel to gir en beskrivelse av bakgrunnen for oppgavens tematikk og case. Det blir gitt ett bilde av klimaproblemet, politikkutforming, aktørers oppfattelse av klima og fornybarsituasjonen i Rogaland og Stortingets klimapolitikk. Kapittel tre gir det teoretiske grunnlaget knyttet til begrepene institusjonalisme, institusjonell logikk, institusjoner og institusjonell praksis. Det gis også en beskrivelse av to mulige institusjonelle logikker på

klimafeltet. Kapittel fire beskriver de metodiske valgene og en vurdering av forskningsprosessen med metode, data, validitet og reliabilitet. Forfatterens virke som folkevalgt blir også drøftet her.

Kapittel fem presenterer funn og resultater som er innhentet gjennom kommunale saksdokument og intervju med utvalgte aktører. Her gis det også en vurdering knyttet til sammenhengen mellom klimapolitiske målsetninger, etablerte institusjoner og underliggende klimapolitiske hensyn. Kapittel seks drøfter funn og resultater og søker å forklare og forstå klimapolitikken utforming. Klimapolitikken ses her i lys av institusjonell logikk og institusjonelle aktører. Kapittelet avsluttes med en sammenbindende analyse. Kapittel syv oppsummerer oppgavens funn og drøftinger og diskuterer mulige implikasjoner konklusjonen har for Stavanger Kommunes videre klimapolitiske arbeid.

2.0 BAKGRUNN

Dette kapittelet vil gi et bilde av den konteksten Stavanger Kommune og klima som tema befinner seg i. Kapittelet gir et bilde av klimaproblemets omfang og hvordan dette utfordrer kommunesektoren. Politikk, og i dette tilfellet klimapolitikk, blir ikke lenger bare utformet i tradisjonelle politiske fora. Kapittelet gir derfor et bilde av den konteksten Stavanger Kommune befinner seg i med tanke på opinionen, Statoil og forbybar Rogaland. Til sist blir det gitt en beskrivelse av Stortingets klimapolitikk gjennom Stortingsmelding 34, Norsk Klimapolitikk og det såkalte Klimaforliket.

2.1 Klimaendringer

Det er fortsatt usikkerhet knyttet til årsakene til, og resultatene av, klimaendringene. Intergovernmental Panel of Climate Change (IPCC) sin forskning på området viser at den globale oppvarmingen skyldes utslipp av klimagasser, hovedsakelig CO₂, hvor det meste kommer av menneskelig aktivitet. Hvis disse utslippene ikke forebygges vil det ha store negative konsekvenser for mennesker og natur, og for menneskene vil det gå mest ut over dem som allerede har dårligst levestandard i utviklingslandene (Weidner, 2005).

På tross av at det internasjonale samfunnet har drevet forhandlinger i en årrekke, har CO₂ utslippene allikevel økt over hele verden. I 2003 var det 20 % mer utslipp enn i 1990. Halvparten av alle utslipp kommer fra den industrialiserte verden, samtidig som utviklingslandene har økt sine utslipp betraktelig. Foreløpig står utviklingslandene for 45 % av utslippet. Land som Kina og India vil sannsynligvis øke sine utslipp betraktelig grunnet stor befolkningsmengde og sin avhengighet av kull og olje. I 2005 var USA det største utslippslandet. Deretter fulgte Kina, Russland, Japan, India og Tyskland (Weidner, 2005).

2.2 Kommunesektoren

I Norge er byer, byregioner og kommuner viktig for klimapolitikken. Det er lagt til grunn i Stortingsmelding 34 at dette er et politisk område hvor byene har betydelig autoritet og kan bidra til klimakutt. Byene er i front på å utvikle Norges økonomi, innovasjon og arbeidsmarked og har derfor en sentral plass i å utvikle grønn industriproduksjon og innovasjon, samt markedet for fornybar energi. Statens forurensingstilsyn har utregnet at

kommunene styrer virkemidlene for å kunne kutte rundt fire millioner tonn CO2 ekvivalenter fram til 2020. Dette er omkring halvparten av den potensielle utslippsreduksjonen innen 2020. Kommunens virkemidler finnes i plan- og bygningsloven, vegtrafikkloven og energiloven. Videre har også kommunene mulighet til å sette krav til innkjøp av varer og tjenester. Da Stortingsmelding 34 ble skrevet hadde 40-50 kommuner laget klimatiltaksplaner (St.meld.nr. 34 (2006–2007) a).

Til nå har resultatet vært begrenset. Undersøkelser i både Norge, Sverige og Tyskland viser at blant de byene som har satt et klimamål har de færreste klart å bevege seg fra retorikk til handling. I Tyskland fant man blant 40 byer at 77 % hadde satt klimamål, og 10 % var i gang med å sette målsettinger. 20 % av de 77 % hadde ikke grunnleggende klimarapportering og bare 25 % av byene holdt måloppnåelse. Samtidig viste undersøkelsen at det kunne være en sterkere sammenheng med finanskrisen enn med klimatiltak (Langhelle og Blindheim, 2010).

I Norge sank utslippene i over 300 av kommunene fra 2008 til 2009 med seks %. Nedgangen var på tre % i veitrafikken. Stavangers utslipp til luft sankt fra 283,1 tusen tonn CO2 ekvivalenter i 2008 til 278,8 tusen tonn i 2009. I 1991 var samme utslipp på 248,5 tusen tonn (Statistisk sentralbyrå, 2011c). Utslippene var i 2009 i Stavanger fordelt hovedsakelig mellom oppvarming (17 %), og veitrafikk (53 %) (Statistisk sentralbyrå, 2011b).

Klima- og forurensingsdirektoratet mener at kommunene tar for lite hensyn til klimaet i byggesaker, og foreslår en ny lov for å pålegge kommunene å ta hensyn. I dette ligger en klimahandlingsregel som setter grenser for klimautslipp på kortere sikt enn i dag, for eksempel fem år av gangen. Klimadirektør Ellen Hambro mener det er risiko for at politikerne skyver problemene foran seg og henviser til at det nye sykehuset i Østfold ble plassert uten at klimahensyn ble vektlagt (Haug, 2011).

Samferdselsdepartementet er på sin side kritisk til Stavanger og Nord-Jærens transportpolitikk og mener at søknaden fra Rogaland Fylkeskommune om midler fra den såkalte belønningsordningen, ikke inneholdt konkrete planer for bedre kollektiv og mindre bilbruk. Hallgeir Langeland i Sosialistisk Venstreparti mener at Nord-Jæren bruker bompengene til å tjene penger og at de bygger parkeringshus framfor å legge restriksjoner på biltrafikken. Flere politikere på Nord-Jæren reagerte og mente at området ble diskriminert da de ikke fikk mer enn 35 millioner kroner i 2010. Samferdselsdepartementet argumenterte på sin side med at de som har fått mest har vist størst politisk vilje (Seglem, 2010).

2.3 Nettverks- og regionalstyring

Utforming av politikk og offentlig styring stemmer ikke lenger overens med de formelle politiske institusjonene som bystyre og offentlig administrasjon. Formulering og implementering av politikk blir oftere utformet i og gjennom interaktive former for styring. Dette kan være styrer, offentlig-private samarbeid, kvasi-ikkeoffentlige aktører og interorganisasjonsnettverk (Sørensen og Torfing, 2005). Klimapolitikken blir altså ikke til i bare de tradisjonelle arenaene som for eksempel Stavanger Kommunes bystyre. Nettverk kan i dag ses som en arena for utforming av klimapolitikk.

Forskerne Arild Aurvåg Farsund og Einar Leknes, begge ved IRIS, ga i 2010 ut boken ”Norske byregioner – utviklingstrekk og styringsutfordringer”. Boken handler om at maktutøvelsen i arealplanlegging, samferdsel og næringsutvikling mer og mer skjer i nettverk. Noen av nettverkene er mellom kommunene, mens andre er mellom offentlig og privat virksomhet. Forfatterne mener at Stavanger og Oslo skiller seg ut ettersom de har vokst seg inn i nabokommunene og derfor må styre utviklingen sammen med andre. De byregionale organene blir derfor viktigere enn bystyrene i næring og samferdsel (Jupskås, 2011).

Dette ser vi også i Stavangerregionen. Cecilie Bjelland (Ap) og Christine Sagen Helgø (H), to av Stavangers ordfører kandidater ved valget i september 2011, mener begge at nettverksstyringen har lyktes. Samtidig innrømmer de at beslutninger i interkommunale selskap gir et demokratisk underskudd i bystyrene og at kommunesammenslåing ville gitt bedre styringsverktøy (Jupskås, 2011).

Nettverksstyring, eller styring gjennom nettverk, er en beskrivelse av autonome aktører som arbeider sammen i en relativt stabil horisontal og gjensidig avhengighet. De arbeider gjennom forhandlinger og intense maktkamper i en institusjonalisert ramme av regler og normer. Nettverket regulerer seg selv og de arbeider fram visjoner, ideer, planer og reguleringer til det beste for samfunnet. Nettverk kan ta mange ulike former og kan enten være selvutviklet eller initiert fra oven. De kan være uformelle eller formelle i sitt arbeid og ha kort eller lang levetid (Sørensen og Torfing, 2005).

Politiske institusjoner er ofte linket til suksessfulle regionale samarbeid fordi de former informasjonen som er tilgjengelig. Etter hvert som flere og flere kommuner samarbeider utvikler dette seg til et nettverk (Feiock, 2007).

2.4 Opinionen

Det foretas jevnlig spørreundersøkelser om folks oppfatninger av klimaproblematikken. I en undersøkelse mente 55 % av Rogalands innbyggere at klimaendringene skyldes menneskeskapt aktivitet i 2007, mens tallet hadde sunket til 43 % i 2010. Denne nedgangen ble i 2010 antatt at skyldes flere hendelser, som mobilisering blant skeptikerne før klimatoppmøtet i København, utfallet av det samme møtet, avsløringer om feil i FNs klimapanel og en ekstremt kald vinter. (Kongsnes, 2010)

I en annen undersøkelse, gjengitt av Stavanger Aftenblad 4. desember 2010 fra november samme året, mente 51 % av Norges befolkning at endringene i klimaet er menneskeskapte, mot 55 % i juni 2007, 58 % i februar 2007 og 49 % i desember 2006. 88 % av SV velgerne tror klimaendringene er menneskeskapt, mens kun 23 % av FrP velgerne trodde det samme. Årsaken til endringen vurderes likt som i den forrige undersøkelsen. Erik Solheim, miljø- og utviklingsminister, var imponert over at så mange holdt fast på troen om menneskeskapte klimaendringer. Ketil Solvik-Olsen, FrPs klimapolitiske talsmann på Stortinget, mente derimot at FNs klimapanel hadde blitt et offer for egen skråsikkerhet ettersom at de ble tatt i tydelige feil (Furdal, 2010).

Erik Thoring i Rogaland Naturvernforbund mente, i samme artikkel fra desember 2010, at folk ikke innså alvoret, samtidig med at han påpekte at Stavangers mål om å stanse veksten i biltrafikken ikke hadde skjedd. Slik han så det burde virkemidlene være enda kraftigere, så kraftige at befolkningen ikke ville akseptere den. Det så han liten politisk vilje til og foreslo å innføre restriksjoner på bilkjøring for å få bilene vekk fra sentrumsområdet. Meteorolog Siri Kalvig ble på sin side skremt av undersøkelsens resultat og mente at det blir en slags livsløgn dersom alle fortsetter å leve som før. Hun mente at klimabenekterne kan deles i tre grupper; de som ikke forstår, de som ikke vil forstå og de som ikke tør å ta problemet inn over seg (Furdal, 2010).

2.5 Statoils makt og fornybar industri i Rogaland

Tidlig på nyåret i 2011 kjørte Stavanger Aftenblad en rekke oppslag omkring Statoils makt og dens betydning for økonomi, næringsliv og forskning/utdanning i Rogaland. Artiklene fokuserer på situasjonen om hvorvidt Statoil kommer til å satse på fornybar energi eller ikke. Statoil har signalisert begge deler og har gjennom de siste ti årene støttet Universitetet i

Stavanger (UiS) med flere titalls millioner til forskning og utdanning innen oljesektoren. Rektor Aslaug Mikkelsen ved UiS er tydelig på at de skal satse fornybart med eller uten Statoil. Henrik Kvadsheim, forsker ved IRIS, mener at Statoil ikke kan drive med fornybar energi fordi de er børsnotert, og at et fokus fra olje til fornybart ikke er lønnsomt og vil senke aksjekursen. Tom Tvedt, Fylkesordfører i Rogaland, forholder seg til at Statoil ikke har vedtatt å slutte med sine fornybare prosjekter og mener at det er et klart pluss for Rogaland. I følge han har alle et klart ansvar for å satse. Der vil Statoil være viktig for teknologiutviklingen og for å nå klimamålene (Bjørheim og Sverdrup, 2011a).

Forskningsdirektør Martin Gjeldsvik ved IRIS mener at Rogaland er innelåst i olje og gass produksjonen og at Statoil skal konsentrere seg om å bli bedre på dette. Han tror ikke at det er så enkelt som at regionen skal lykkes innen fornybar energi fordi en har unik kompetanse innen petroleum. Dette handler også om at det er lite å tjene foreløpig på fornybar energi, og at det mangler både kunder og rammebetingelser regionalt for å få det til (Bjørheim og Sverdrup, 2011b).

Klimadirektør Ellen Hambro mener på sin side at oljeindustrien vrir seg unna klimatiltak fordi det blir for dyrt. Petroleumsvirksomheten utgjør 26 % av alle klimagassutslipp i Norge og denne næringen må ta sin del av ansvaret. Gro Brækken i Oljeindustriens Landsforening (OLF) er enig i at det er for dyrt å kutte i disse utslippene og ønsker å produsere mer gass for å erstatte kullproduksjonen i utlandet. Utslipp fra kullproduksjon i Europa kan reduseres med 300 millioner tonn. Til sammenligning slipper norsk sokkel ut 14 millioner tonn klimagasser i året, og industriens tiltak mellom 1994 og 2007 reduserte Norges utslipp med 40 millioner tonn i perioden (Baardsen, 2011).

I strid med sin egen forskningsdirektør mener Brage Johansen ved IRIS at Rogaland er i ferd med å bli et fornybarfylke². Denne konklusjonen baseres på en oppsummering av lokale grønne initiativ og prosjekt. Det foreligger et stort potensial på vindkraft, det gror godt i fornybarmiljøet på IRIS og UiS og den lokale satsingen på grønn energi vil lokke hundrevis av nye arbeidsplasser til distriktet (Furdal, 2011).

² Fornybarfylke og fornybarmiljø er begrep som brukes i artikkelen til Furdal (2011)

2.6 Stortingsmelding 34, Norsk klimapolitikk

Stortingsmeldingen er regjeringens dokument og må ses i sammenheng med klimaavtalen som er beskrevet nedenfor. Meldingen stadfester FNs klimapanel sine konklusjoner både når det gjelder menneskeskapte klimaendringer og hvilke konsekvenser den vil gi. Regjeringen vil at Norge skal påta seg et særlig ansvar fordi vi er et industriland, har hatt mye utslipp og har god økonomi. Meldingen støtter seg til konklusjoner fra både Kyoto-avtalen og Stern-rapporten (St.meld. nr. 34 (2006–2007) a).

Det første og viktigste elementet i klimapolitikken er en bedre internasjonal klimaavtale. Der nest kommer kutt i utviklingsland og til slutt kutt i utslippene i Norge. Tre fjerdedeler av veksten i CO₂ utslipp vil fremover komme i utviklingslandene. Klimatiltak her vil gi tredobbelt gevinst framfor kutt i Norge, og det har også økt effekt per krone. Videre vil utviklingslandene kunne få utviklingseffekt som følge av dette. To viktige prinsipper bak regjeringens Stortingsmelding er styringseffektivitet og kostnadseffektivitet (St.meld. nr. 34 (2006–2007) a). Stortingsmeldingen ble endelig vedtatt 4. mars 2008. Alle parti, foruten FrP, stemte for (St.meld.nr.34 (2006-2007) b).

Klimaavtalen, også kalt klimaforliket, er en avtale mellom Ap, SV, Sp, Høyre, KrF og Venstre knyttet til Stortingsmelding nummer 34 (2006-2007) Norsk klimapolitikk, underskrevet 17. januar 2008. De overordnede prinsippene for avtalen sier at forurensere skal betale, klimapolitikken skal gi størst mulig utslippsreduksjon for innsatsen, tiltak som bidrar til teknologiutvikling skal særlig vurderes og avtalen henviser til Stern-rapporten³ for å argumentere for økonomisk gode løsninger (Klimaavtalen, 2008).

Avtalen sier at Norge som eneste land skal være karbonnøytrale innen 2050, og skal være en pådriver for at andre land øker sine mål. Samtidig sier avtalen også at dersom en ambisiøs global avtale kommer på plass, skal Norge være klimanøytrale innen 2030. Forpliktelsene i Kyoto avtalen skal gjennomføres både i inn- og utland. Men for at Norge skal ha troverdighet som pådriver i klimasaken må Norge redusere egne utslipp. Om lag to tredeler av Norges kutt skal gjøres innenlands. Samtidig sies det i avtalen at når en ny internasjonal avtale er på plass, må fordelingen av kutt revurderes for best mulig reduksjon av det globale utslippet (Klimaavtalen, 2008).

³ Stern-rapporten viser hvilke konsekvenser global oppvarming kan føre til. Hensikten med rapporten var å sette en prislapp på følgene av global oppvarming.

3.0 TEORI

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for oppgavens teoretiske utgangspunkt, som danner grunnlaget for den senere drøfting. Først redegjøres det for begrepsapparatet knyttet til institusjonell teori, institusjonell logikk, institusjoner og institusjonell praksis. Deretter beskrives to mulige institusjonelle logikker på klimafeltet. Til sist redegjøres det for en utdypning av problemstillingen.

Institusjonell teori brukes til å analysere og forstå klimapolitikkenes utforming. Videre brukes også teorien for å søke gi en vurdering av i hvilken grad klimapolitikk er institusjonalisert i Stavanger Kommune og for å undersøke hva som er underliggende strukturer for de involvertes handlinger og forståelse. Valg av teori er utdypet i kapittel 4.2.

3.1 Institusjonell teori

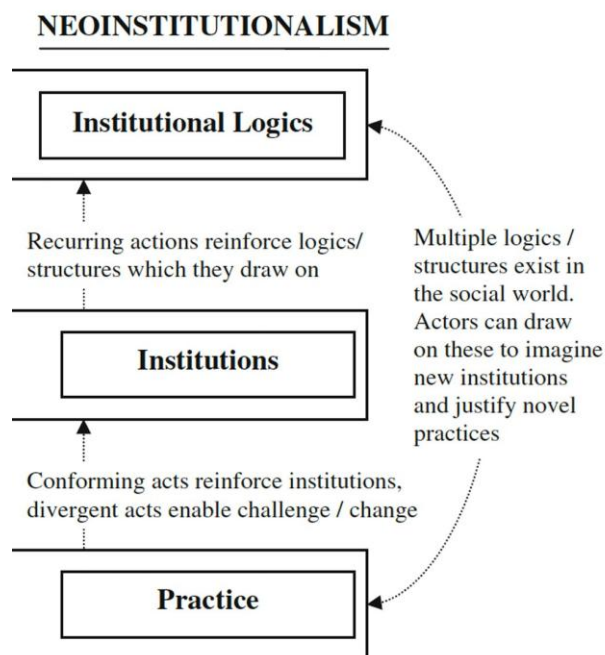
Institusjonell teori⁴ er et dominerende perspektiv i organisasjonsanalyser (Lounsbury, 2007) og institusjonelle teoretikere er interessert i *"a rule-like, social fact quality of an organized pattern of action"* (Jennings og Zanderbergen 1995:1016). Mens andre perspektiv fokuserer på normer som har grodd fram internt i organisasjonen, er det institusjonelle perspektivet opptatt av verdiene i omgivelsene (Christensen, Lægreid, Roness og Røvik, 2009). Meninger skapes gjennom sosiale strukturer, og teorien viser hvordan disse fører til viktige konsekvenser og endringer for organisasjonen (Lounsbury, 2007).

Offentlige organisasjoner er omgitt av konstruerte normer og oppskrifter på hvordan de bør være utformet og fungere. Disse normene og oppskriftene finnes for alle formelle deler av organisasjonen, som ledelse, organisasjonsstruktur, prosedyrer og rutiner. Normene og oppskriftene spres raskt, de formidles gjennom institusjoner og aktører og de forsøkes gjort til en del av virksomheten. Disse normene kalles institusjonaliserte elementer og kjennetegnes ved at de gjerne presenteres som effektive redskaper for organisasjonen, knyttet til måloppnåelse, og at de i en periode tas for gitt som den tidsriktige, effektive, moderne og naturlige måten å gjøre ting på (Christensen, Lægreid, Roness og Røvik, 2009).

⁴ Det finnes en rekke teorier om institusjonell teori og institusjonalisme som bruker ulike terminologier, for eksempel neoinstitusjonalisme eller nyinstitusjonalisme. I denne oppgaven vil jeg bruke terminologien institusjonalisme (Jennings og Zanderbergen 1995).

Med utgangspunkt i institusjonell teori mener Wry (2008) at virkeligheten er delt opp i tre deler; institusjonell logikk, institusjoner og praksis (se figur nedenfor). Institusjonell logikk er den dypeste formen for virkelighet og er underliggende strukturer som former aktørenes forståelse av hva som er legitime handlinger. Det kan finnes flere institusjonelle logikker i en organisasjon samtidig og aktørene bruker sin institusjonelle logikk til å rettferdiggjøre sine handlinger. Det mellomste nivået av virkelighet er institusjonene som består av de handlingene som utføres av aktørene. Gjentakende handlinger styrker den institusjonelle logikken. Det siste nivået av virkelighet er institusjonell praksis hvor aktørene tilskriver handlingene sine mening. Praksisen kan styrke eller utfordre den rådende institusjonen praksisen er en del av. Disse tre danner grunnlaget for den videre teoretiske fremstillingen, kapittel 4.2 til 4.4.

Figuren er hentet fra Wry (2008:161).

3.2 Institusjonell logikk

Wry (2008) argumenterer for at institusjonell logikk er den dypeste formen for virkelighet. Institusjonell logikk er underliggende strukturer som former aktørenes forståelse av hva som er legitime handlinger. Disse logikkene representerer brede rammeverk som fører til handlinger og gjør disse meningsfulle.

Lounsbury (2007: 353) bruker følgende definisjon på institusjonell logikk:

”the socially constructed, historical pattern of material practices, assumptions, values, beliefs and rules by which individuals produce and reproduce their material subsistence, organize time and space, and provide meaning to their social reality”.

Institusjonell logikk gir individene og organisasjonene regler og retning for hvilke problemer som skal få fokus, hvilke løsninger som skal vurderes og hvilke løsninger som blir linket til hvilke situasjoner. Institusjoner strukturerer sitt fokus gjennom verdier som sier noe om legitimitet, viktighet og relevans i problemer og løsninger, samt gir dem som bestemmer en forståelse av deres interesser og identiteter. Argumentet er at institusjonell logikk vrir fokus mot de utfordringer og løsninger som er konsistente med de førende logikkene, for eksempel gjennom å belønne visse former for politiske handlinger og forme de ulike tilgjengelige løsningene i en organisasjon (Thornton and Ocasio, 2008).

Institusjoner har institusjonell rasjonalitet i den forstand at institusjonene kan dra veksel på ”multiple, competing logics” (Lounsbury, 2007:351). Flere og ulike logikker gir institusjonelt grunnlag for å ha motstridende og ulike meninger og valg. Dette synes ved at aktørene skiller seg selv fra andre. I endringsprosesser, som ofte er preget av konflikter, og i etableringen av ny praksis i et felt, kreves det at det skapes nye støttende logikker som underbygger handlingene med mening, og dermed utgjør akseptert praksis (Lounsbury, 2007).

Blindheim (2010) argumenterer for at det innenfor samme kontekst kan finnes to veldig ulike typer institusjonell logikk. Disse er grunnleggende ulike og er i konflikt med hverandre. Hver logikk kan defineres gjennom nøkkelord, som kan ses på som grunnleggende verdier og andre institusjoner som en tilnærmer seg og støtter seg til.

Ulike institusjonelle logikker leder til ulike former for rasjonalitet. Ved å fokusere på hvordan verden har ulike logikker, og dermed også ulike former for rasjonalitet, kan institusjonelle analytikere finne ny innsikt i hvorfor praksis er ulik. Kollektive handlinger i eksempelvis en

organisasjon, kan føre til nye logikker, og med det også nye former for rasjonalitet og muligheten for nye variasjoner. (Lounsbury, 2007).

Det kan virke motstridende at aktører kan endre institusjoner så lenge deres handlinger, intensjoner og rasjonale er avhengig av den institusjonen de ønsker å forandre. Samtidig gir Thornton and Ocasio (2008) fire mekanismer som fører til endring. Den første er ”Institusjonelle entreprenører”. Disse entreprenørene er agenter som kan skape og modifisere institusjoner fordi de har tilgang til resurser som støtter deres egne interesser. De tar tak i motsetninger i de institusjonelle logikkene, manipulerer de sosiale relasjonene og bruker retorikk for å fremme sin egen logikk. Den andre gir entreprenører mulighet til å endre logikken når strukturer overlapper ved at aktører fra ulike kulturer må arbeide sammen og skape ny institusjonell logikk. Den tredje er hendelser som transformerer tolkningen og meningen av kulturelle symbol og sosiale og økonomiske strukturer. Ettersom strukturer ofte overlapper kan enhver påvirkning ha potensial til å skape endring. Den siste mekanismen er motstridende logikker og den maktkampen det innebærer. Institusjonell logikk endres når aktivister legitimeres og kritiserer de tradisjonelle logikkene, samt kommer med løsninger basert på ny institusjonell logikk (Thornton and Ocasio, 2008).

3.3 Institusjoner

Strukturer og logikker observeres ikke direkte, men gjennom den påvirkningen de har på atferd. Påvirkningen observeres gjennom både gjentakende og selvstyrkende atferd som produseres av logikkene. Wry (2008) definerer dette nivået av virkelighet som institusjoner, formet av prinsipper og strukturer i felles omgivelser. Scott (1995:33) definerer institusjoner slik:

”Institutions consists of cognitive, normative and regulative structures and activities that provide stability and meaning to social behavior. Institutions are transported by various carriers – cultures, structures and routines – and they operate at the levels of jurisdiction”.

Dette kan vise seg som offentlige styringsnivå, sosiale bevegelser, profesjonelle foreninger, akademikere og organisasjoner. Fokuset er hvordan handlingene i disse gruppene er bundet sammen av delt forståelse for hvordan gruppen skal opptre og hvordan rasjonalitet blir vurdert.

Institusjoner er varige. I det politiske er institusjoner ofte en betegnelse for formelle statlige organer, for eksempel Stortinget og Landsbruksdepartementet. Det er derfor interessant i politiske studier å bestemme hvorfor, hvor og når endring er mest sannsynlig. Institusjoner er stabile inntil de blir forstyrret av en ”kraft” utenfor institusjonen, det være seg krig, nye lover eller global endring i økonomien. Politiske analyser av institusjonell endring viser at samfunnet er strukturert av mange institusjoner og at institusjoner i seg selv er komplekse med tanke på ressurser og nettverk. (Clemens and Cook, 1999).

Flere institusjonelle ordener og alternativer gir en mulighet for politiske entreprenører å styrke sitt prosjekt i en eller flere institusjoner. Når disse entreprenørene søker å transformere institusjonen blir de møtt med høye krav til å gjøre dette innenfor de allerede aksepterte modellene. Det betyr at ingen institusjon er skapt fra ingenting. Politisk entreprenørskap forutsetter tilgjengelig alternative modeller slik at en kan mobilisere og intervenere. Tilstedeværelsen av flere alternativer skaper et rom for politisk handling og muligheten for å skape ny politikk (Clemens and Cook, 1999).

Politiske institusjoner konstituerer aktørers identitet. Ulike institusjoner skaper ulike aktører og ulike bånd mellom dem. Kjernen i politiske aktører skapes av institusjonen man er en del av. Formelle politiske institusjoner strukturerer interesser og insentiver. En viktig mekanisme er å endre fordeler og ulemper ved visse handlinger, for å skape forpliktelse hos aktøren ovenfor institusjonen. Institusjoner eliminerer også alternativer og muligheter slik at man sikrer seg sosial kontroll og motvirker endring av institusjonen. Ideologien holdes sterk, for ikke å åpne for alternativer og formelle politiske institusjoner har stor kapasitet til å eliminere alternativer (Clemens and Cook, 1999).

3.4 Institusjonell praksis

Wry (2008) sitt siste virkelighetsnivå er praksis, slik de oppfattes av aktørene selv. Aktørene tilskriver handlingene sine mening, men er ikke alltid klar over de logikkene og institusjonene som former handlingene deres. Praksis på dette nivået kan styrke eller utfordre den rådende institusjonen. Å reproducere en institusjon krever som oftest lite. Noen institusjoner tas for gitt på en slik måte at aktørene underbygger institusjonen uten å sette spørsmål ved dens legitimitet. Makten i noen institusjonelle logikker kan også gjennomsyre organisasjoner så mye at alternativ praksis blir utenkelig. Ettersom virkeligheten inneholder flere institusjonelle

logikker kan aktører bruke disse til å kritisere eksisterende institusjoner, forestille seg nye og forsvare alternative logikker. Dette vil derimot kunne bli møtt med motstand (Wry, 2008)

3.4.1 Institusjonell endring

Når det institusjonelle presset er motstridende med de interne behovene og oppgavene, vil organisasjonene noen ganger hevde at de tilpasser seg, mens de i realiteten ikke gjør det. De løsriver handlingene sine fra strukturen for å beholde organisasjonens gjennomføringsevne. Slik løsrivelse gir organisasjonen mulighet til å søke den legitimiteten en får gjennom å tilpasse seg mytene, samtidig som organisasjonen arbeider på samme måte som før for å gjennomføre oppgavene sine. Dette kalles dekobling og gir en forklaring på hvorfor organisasjoner ser ut til å være i konstant endring (Boxenbaum and Jonsson, 2008).

Institusjoner er ofte definert av stabilitet. Dette står i kontrast til at institusjoner endrer seg. Hvordan er det da mulig å forklare endring? Institusjonelt press former og endrer organisasjoner. Det skjer alltid forandringer. Stabilitet er ofte en svak sosial prestasjon som ofte krever stadige forhandlinger og institusjonelt arbeid. En endring krever kollektiv atferd av aktører som ser et potensial til å få noe ut av ny sosial legitim praksis. Denne kollektive atferden må mobilisere ressurser og mening for å støtte den nye aktiviteten, og i så måte teoretisere atferden slik at den blir akseptert (Lounsbury, 2007).

Atferd og persepsjon i en organisasjon påvirkes av de institusjonelle rammene. Rammene kan være handlingsprogram og rutiner. Disse har etablert seg gjennom lang tid, og motvirker annen påvirkning og dertil endring. Rammene kan endres, og dermed påvirke handlingene, av sosiale kontekster og individers motiver (Einarsen, 2009).

3.4.2 Institusjonelle entreprenører

En "Institusjonell entreprenør" er en aktør som har egne interesser i visse institusjonelle ordninger og som bruker sine ressurser til å skape nye institusjoner eller transformere eksisterende. Nye institusjoner blir til når organiserte aktører med ressurser ser muligheten til å realisere sine interesser. Individuelle "Institusjonelle entreprenører" spiller en sentral rolle i de tilfellene der institusjonelle ordninger er skapt eller endret (Hardy og Maguire, 2008).

En "Institusjonell entreprenør" har en analytisk egenskap som gjør at han kan innta en reflekterende rolle ovenfor den bestående institusjonaliserte praksis og forestille seg alternative måter å gjøre ting på. Entreprenøren har også en posisjon, en legitim identitet som

innebærer makt gjennom ressurser og forståelse av ”spillet”. Posisjonen gir aktøren en institusjonelt definert interesse og mulighet til å utøve makt (Hardy og Maguire, 2008). Makt kan i denne settingen defineres som styrke i en relasjon hvor overbevisning og atferd hos en aktør påvirkes av en annen aktør eller et system, som en effekt i en sosial relasjon (Lawrence, 2008). Felten er altså strukturert som et system av sosiale posisjoner som kjemper og manøvrer mot hverandre for å ta ressurser og posisjoner (Hardy og Maguire, 2008).

Empiriske studier viser at institusjonell endring kan initieres av aktører med makt som innehar dominerende posisjoner i et felt. Videre viser empiri at også mer perifere aktører som aktivist- og lobbyorganisasjoner har mulighet til å påvirke institusjonell endring. Disse er forventet å ha mindre koblinger til andre aktører og har derfor lettere for å utvikle nye ideer, er mindre observante på institusjonelle normer og praksis og blir mer utsatt for alternative ideer (Hardy og Maguire, 2008).

”Institusjonelle entreprenører” er avhengig av visse vilkår for å skape åpning for endring. Usikkerhet om framtiden i et felt vil føre til institusjonell endring fordi aktørene søker å minske usikkerheten. Dette skaper en mulighet for opportunistisk atferd. Hvilken tilstand feltet er i er også interessant. Dersom feltet er i tidlig utvikling vil ”Institusjonelle entreprenører” kunne påvirke mye ettersom det mangler institusjonalisert praksis. Likeså vil et felt i krise åpne for endring og nye mulighet, eksempelvis gjennom nye aktører og nåværende aktørers avgang. Usikkerhet, problemer, spenninger og motsigelser i et felt kan gi ”Institusjonelle entreprenører” muligheten til å motivere og tilrettelegge for nye ideer og endring (Hardy og Maguire, 2008).

Institusjonelle entreprenører må arbeide på det diskursive nivået for å skape rasjonale for hvorfor andre skal støtte, eller i det minste ikke motstå, den endringen i institusjonen som foreslås. Gjennom dette forsøker man å diskreditere status quo og presentere en alternativ praksis som en nødvendighet. ”Institusjonelle entreprenører” bruker normative og interessebaserte appeller og argumenterer ofte med at eksisterende praksis er urettferdig, ineffektiv, og viser deretter et mangfold av argumenter for sin sak. De bruker retorikk for å styrke påvirkningen. De velger selektivt mellom alternative logikker og bruker eksisterende kategorier og skjema for å gjøre endringen meningsfull hos andre aktører. ”Institusjonelle entreprenører” bygger også konsensus blant de ulike medlemmene som er i feltet. De har

politiske og sosiale evner, ved at de har evnen til å overtale andre til å delta. På denne måten er ”Institusjonelle entreprenører” også i behov av makt (Hardy og Maguire, 2008).

3.5 Mulige institusjonelle logikker på klimafeltet

Denne oppgaven ser på Stavanger Kommune som case og søker å forstå og forklare tilblivelsen av klimapolitikken i kommunen. I et institusjonelt perspektiv kan klimapolitikken forklares med utgangspunkt i institusjonell logikk. Klimapolitikken kan være konstruert av ulike logikker på det klimapolitiske området. Oluf Langhelle (2000) viser til to paradigmer som er førende for klimapolitikk; bærekraftig utvikling og økologisk modernisering. Ut fra disse to paradigmene defineres det i denne oppgaven to institusjonelle logikker på klimafeltet som kan sies å konkurrere på klimafeltet. ”Klima som problem” er utledet fra bærekraftig utvikling og ”Klima som mulighet” er utledet fra økologisk modernisering. Disse to konseptene har ulike implikasjoner, ulike referanserammer, henvender seg til ulike problemer og gir i så måte ulike målsettinger og løsningsmetoder i klimapolitikk. Premisset er at Stavanger Kommunes klimapolitikk kan beskrives i en eller begge av disse logikkene.

3.5.1 Klima som mulighet

”Klima som mulighet” kan ses både som en reaksjon mot både mislykket klimapolitikk og den radikale miljøbevegelsen på 1970-tallet. Fra den tid har ”Klima som mulighet” vokst frem som en ny måte å forstå klimaproblemene på. Klimatiltak har en positiv sluttsum som betyr at det ikke er en byrde til økonomien, men en mulighet for videre økonomisk vekst. Den anerkjenner at klima er problematisk, men går ut i fra at eksisterende politikk, økonomi og sosiale institusjoner kan håndtere klimatiltak (Langhelle, 2000).

Martin Jänicke forfekter at ”Klima som mulighet” handler om å utvikle miljøvennlig og fremtidsrettet teknologi gjennom å bruke de innovasjonsmekanismene som ligger i det kapitalistiske industrisystemet (Weidner, 2005).

Den logiske rekkefølgen sier at klima kan brukes til å tjene penger og klimapolitikk kan derfor være økonomisk rettfærdiggjørende. Ettersom forurensning er en form for avfall vil mindre forurensning bety mer effektiv produksjon. Å løse klimaproblemer i fremtiden vil kunne være dyrere enn å forhindre problemet i utgangpunktet. Et rent samfunn vil kunne føre til mer effektive, friskere og lykkeligere arbeidstakere. Det er penger å tjene i å selge grønne

varer og tjenester og det er penger å tjene i å lage og selge produkter som er mer klimavennlige (Langhelle, 2000).

Denne teknologiutviklingen kan ikke være kortsiktig markedsbasert, men gir radikale løsninger i kjernen av klimautfordringene. De etablerte aktørene vil kunne tape på dette og utøve motstand, og det må derfor utvikles strategier for å løse situasjonen hos disse. Det institusjonelle nivået vektlegger relasjonen på meso-nivået mellom nasjonale myndigheter, miljøorganisasjoner, bedrifter og arbeiderbevegelser. Disse skaper et samarbeid for å sikre økonomien. Det globale nivået mangler altså både som en institusjon og som et problemområde (Weidner, 2005).

Denne økonomisk-tekniske logikken har ingen iboende tanke om rettferdig fordeling av goder. Rettferdighet oppnås ved først å oppnå konsensus hos mulige tapere i teknologiutviklingen, dernest gjennom ideen om at sluttsummen gir økt sysselsetting, inntekt og fortjeneste, og redusert klimagassutslipp og bedre helse og livsstil. ”Klima som mulighet” relateres i all hovedsak til erfaringer i den vestlige industrialiserte verden og den har ikke etablerte relasjoner til verken globale klimaproblemer eller sosial rettferdighet, verken innad i en generasjon eller mellom generasjonene (Weidner, 2005).

”Klima som mulighet” fokuserer på økologisk modernisering, bruker forskning og teknologiutvikling til å kontrollere klimautfordringene og kan oppsummeres i økonomisk rettferdighet, teknologioptimisme og markedsstyring.

3.5.2 Klima som problem

”Klima som problem” er opptatt av hensynet til naturen og mennesket, og peker på menneskets avhengighet av jorden. Samfunnet må derfor organiseres slik at jorden ivaretar sine kvaliteter. Utviklingen må møte både nåværende og fremtidige generasjoners behov. Det gir verdimeslig rettferdighet og gjør det moralsk riktig å redusere utslippene av klimagasser (Langhelle, 2000).

Den største utfordringen er å bestemme hva som må gjøres for å oppnå et bærekraftig samfunn. Da er det viktig hvordan problemet oppfattes og defineres, ettersom det har implikasjoner for hva som ses som nødvendige endringer og tiltak. Det er to hovedkonsept i denne analysen. Den første er behov, særlig de grunnleggende behovene til verdens fattige må gis prioritet. Dernest statlige begrensninger i teknologi og sosial organisering slik at miljøet

gis evnen til å møte nåværende og framtidige behov. Det er de menneskelige behovene som må ses som det primære objektet i utviklingen. Målet er ikke bærekraftig utvikling i seg selv, men det er svært nødvendig for å skape rettferdighet mellom generasjonene (Langhelle, 2000).

”Klima som problem” ser klimaendringene koblet til menneskelig aktivitet og som et minimum må menneskets aktivitet ikke skade de naturlige systemene som støtter livet på jorden. Dette har også implikasjoner for hvilke strategier og tiltak som skal settes i verk (Langhelle, 2000).

Den største forskjellen mellom ”Klima som problem” og ”Klima som mulighet” er at ”Klima som problem” adresserer mange flere aspekt. ”Klima som problem” er heller ikke opptatt av økonomi, men av etiske-politiske perspektiv. Noen forskere vil derfor også mene at global oppvarming ikke kan håndteres innen ”Klima som mulighet” fordi global oppvarming må ses som en økologisk høy-konsekvens risiko. Dette fordrer politisk kontroll og bevissthet omkring eksistensiell frykt, noe som ikke kan håndteres innen for ”Klima som mulighet”, kun i ”Klima som problem” (Weidner, 2005).

”Klima som problem” er mer normativ enn ”Klima som mulighet”. Denne logikken søker strukturelle endringer og omfordeling av goder i samfunnet. Målet er at menneskeheten skal utvikle bedre fordeling mellom industri- og utviklingslandene (rettferdighet i generasjonen), sørge for at kommende generasjoner kan tilfredsstille sine behov (rettferdighet mellom generasjonene), en felles forståelse for, og rettferdighet mellom, sosiale, økonomiske og økologiske problemer og rammer for utvikling og en endring i den økonomiske og sosiale utviklingen fordi den ikke skaper permanent miljøvennlig utvikling (Weidner, 2005).

”Klima som problem” kan oppsummeres i verdimeessig rettferdighet, politisk styring og endring av menneskelig aktivitet.

De to mulige institusjonelle logikkene kan ikke observeres i seg selv (Wry, 2008). Det er derfor behov for å operasjonalisere logikkene gjennom noen indikatorer. Oppgaven legger til grunn fire kriterier (”Normativ rimelighet”, ”Styringseffektivitet”, ”Kostnadseffektivitet” og ”Politisk realiserbarhet”) for valg av klimapolitiske tiltak. Disse fire kriteriene operasjonaliseres og defineres opp mot ”Klima som mulighet” og ”Klima som problem”.

3.5.3 Institusjonaliserte kriterier for valg av klimapolitiske tiltak

Arild Underdal, professor ved Universitetet i Oslo, har utarbeidet fire kriterier for valg av virkemidler i klimapolitikken. Både Gerd B. Jacobsen (2008) og Tone Einarsen (2009) bruker disse kriteriene for å undersøke myndigheters valg av klimapolitiske tiltak. Disse fire kriteriene; ”Normativ rimelighet”, ”Styringseffektivitet”, ”Kostnadseffektivitet” og ”Politisk realiserbarhet”; kan ses som institusjonaliserte normer og verdier for beslutninger, og kan også plasseres innenfor de to institusjonelle logikkene; ”Klima som mulighet” og ”Klima som problem”.

”Normativ rimelighet” baserer seg på sterke tiltak som skal redusere klimagassutslipp. Hensynet legger til grunn høye målsetninger og fokuserer på nasjonale, lokale kutt (Einarsen, 2009). Dette hensynet begrunnes i det historiske ansvaret for klimaproblemene industrilandene har og bærekraftig utvikling med tanke på generasjonsperspektivet. Myndighetene bør i dette perspektivet kutte nasjonalt, utvikle teknologi som overføres til utviklingslandene og søke å legitimere klimapolitikken i samfunnet (Jacobsen, 2008). ”Normativ rimelighet” kan defineres innenfor ”Klima som problem”.

”Styringseffektivitet” baseres på politisk styring for å oppnå de målsettinger som er satt (Einarsen, 2009). Hensynet fører til at myndighetene kontrollerer samfunnet for å oppnå ønsket måloppnåelse i klimakutt. Dette betinger også at klimapolitikken og dets målsettinger er innarbeidet i andre politiske saksområder slik at det ikke blir konflikter i måloppnåelse (Jacobsen, 2008). ”Styringseffektivitet” kan defineres innenfor ”Klima som problem”.

”Kostnadseffektivitet” fører ofte til billige løsninger som er samfunnsøkonomiske, mer enn at de gjør større strukturelle endringer. Viktige prinsipper er at forurensere skal betale og at det foreligger kvote- og avgiftssystem (Einarsen, 2009). Hensynet kan oppnås både nasjonalt og globalt men det er grunn til å tro at industristerke land vil utføre mest mulig ute, der det er billigst (Jacobsen, 2008). ”Kostnadseffektivitet” kan defineres innenfor ”Klima som mulighet”.

”Politisk realiserbarhet” handler om maktforholdet mellom de ulike aktørene industrien og politikerne, hvor offentlige myndigheter frykter for industriens konkurranseevne internasjonalt og derfor ikke pålegger industrien negative kostnader (Einarsen, 2009). Hensynet viser til myndighetenes evne til å stå imot press fra andre aktører og evne til å gjennomføre tiltakene. Det ligger også til grunn at en også må se på de andre aktørenes evne

til å mobilisere og få gjennomslag (Jacobsen, 2008). ”Politisk realiserbarhet” kan defineres innenfor ”Klima som mulighet”.

Der det siste hensynet handler om myndighetenes evne til å stå i mot press og gjennomføre politikken, handler de første tre hensynene om myndighetens vilje for å iverksette klimapolitikk (Jacobsen, 2008). Tidligere undersøkelser har vist at politisk vekting av hensynene påvirker grad av utslippskutt (Einarsen, 2009). I denne oppgaven blir hensynene brukt for å identifisere logikk på klimafeltet, vurdere hvorvidt klimapolitikk har blitt til en institusjonalisert del av Stavanger Kommune og hvilke hensyn som ligger til grunn for at klimapolitikken i Stavanger er som den er.

3.6 Utdypning av problemstilling

Med utgangspunkt i presentert teori kan oppgavens problemstilling spesifiseres nærmere. Relatert til problemstillingens første del vil oppgaven se på klimapolitikken som en mulig institusjon med tilhørende tenkemåter, ideer, strukturer og praksis, slik det er definert og beskrevet i kapittel 3.3. Videre har vi sett av Jacobsen (2008) og Einarsen (2009) at klimapolitikken bygger på klimapolitiske hensyn. Problemstillingens første del utdypes derfor slik:

1. Hvordan er klimapolitikken utformet i Stavanger Kommune?
 - a. Hvilke målsetninger er etablert for klimapolitikken i Stavanger Kommune?
 - b. Hvilke formelle strukturer (institusjoner, planer, prosesser, rutiner etc.) er etablert for å støtte opp under kommunens klimapolitiske målsetninger?
 - c. Hvilke hensyn ligger til grunn for utformingen av klimapolitikken i Stavanger Kommune?

Oppgaven vil, relatert til problemstillingens andre del, søke å forstå utformingen av klimapolitikken i lys av Wry (2008) sin definisjon av institusjonell logikk og institusjonell praksis. Først ses utformingen som et resultat av hvilke institusjonelle logikker som ser ut til å dominere klimafeltet i Stavanger Kommune. Deretter ses utformingen som et resultat av institusjonell praksis basert i aktørenes egne preferanser og interesser. Institusjonell logikk og

institusjonell praksis gir to ulike forklaringer, samtidig som de er gjensidig avhengige og vedlikeholdes av hverandre. Problemstillingens andre del utdypes derfor slik:

2. Hvordan kan vi forstå og forklare utformingen av klimapolitikken i kommunen?
 - a. Hvordan kan utformingen av klimapolitikken i Stavanger Kommune forstås med utgangspunkt i dominerende institusjonelle logikker på klimaområdet?
 - b. Hvordan kan utformingen av klimapolitikken i Stavanger Kommune forstås med utgangspunkt i aktørenes preferanser og interesser?
 - c. Hvordan kan utformingen av klimapolitikken i Stavanger Kommune forstås både som et resultat av dominerende institusjonelle logikker og aktørenes preferanser og interesser?

4.0 METODOLOGI

Dette kapittelet vil ta for seg mine metodiske valg og en beskrivelse og vurdering av forskningsprosessen.

Nøkkelordet i forskning er systematikk. Kjennetegnet på forskning er at data blir innsamlet, informasjonen blir behandlet og presentasjonen av dette er systematisk. Herav kommer betegnelsen ”metode” (Jacobsen, 2005). Metode defineres gjerne som ”en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap” (Hellevik, 2002:12). Blakie (2000) skiller mellom metode og metodologi. Metode er teknikkene og prosedyrene som er brukt for å samle og analysere dataene. Metodologi er diskusjonen om hvordan forskningen er foretatt, eller burde vært foretatt, og en kritisk analyse av forskningsmetoden.

Forskning kan ha mange ulike målsettinger, blant annet å utforske, beskrive, forstå, forklare, forutsi, intervenere / endre samfunnsforhold, evaluere og vurdere (Blaikie, 2000). Det er også to ulike typer av kunnskap som kan komme gjennom forskning. Først er det helt ny kunnskap, det vi ikke har visst noe om før. Deretter kunnskap som utvikler det vi allerede vet, noe som gir et supplement til eksisterende kunnskap (Jacobsen, 2005). Oppgaven søker å utforske klimapolitikken i Stavanger Kommune for å beskrive, forstå og forklare den. Jacobsen (2005) advarer mot å stille krav til at oppgaven skal være banebrytende i den forstand at man skal forvente å finne helt ny kunnskap. Det finnes forholdsvis lite forskning på klimapolitikk i et institusjonelt perspektiv, og det kan derfor ses som et noenlunde nytt forskningsområde. Da kan det være grunn til å anta at denne oppgaven vil bidra til å både utvide og gi et supplement til eksisterende kunnskap.

4.1 Valg av case

Case studier brukes i hovedsak knyttet til tre situasjoner. Den første er når ”hvordan og hvorfor spørsmål” blir stilt. Deretter når undersøkelsen eller forskningen har liten kontroll over hendelsen. Og til sist når oppgaven har fokus på et samtidssfenomen i en virkelighetsnær kontekst. Case studier er en intensiv forskningsstrategi som tillater forskeren å gå i dybden og baserer seg derfor på få undersøkelsesenheter og kommer av det latinske ordet ”casus” som betyr enkelttilfelle. Få objekter tillater også flere variabler. Det kan være et eller flere case hvor man ser helhetlig, og det enkelte case kan også ses i dybden gjennom å forske på underenheter i caset (Yin, 2009).

Denne oppgaven er både beskrivende og forklarende i den forstand at jeg har ingen kontroll over hendelsen og oppgaven har fokus på et samtidfenomen. Det er derfor god grunn til å bruke case som forskningsstrategi i denne oppgaven. Videre har jeg valgt en enkeltstående hovedcase med noen iboende underenheter. Dette gjør jeg for å undersøke Stavanger Kommune som et unikt case og for å få tilgang på ny og gjerne avslørende informasjon. Underenhetene handler om konkrete politiske saker og beskrives og undersøkes for å se om de har samme eller ulike utfall. Dette gir meg muligheten til å gå i dybden av problemstillingen for å se om svarene blir det samme.

Stavanger Kommune er valgt som case basert på at klimapolitikken er blitt et lokalt ansvar for kommunene (ikke kun et statlig ansvar) og Stavangers egen identitet som oljeby. Stortingsmelding 34 har gitt kommunene autoritet på området, og derfor også mulighet til å igangsette tiltak. Kommunene styrer opp mot halvparten av virkemidlene sett opp mot de utslippsreduksjonene som skal komme innen 2020. Byer og kommuner er også førende i arbeidet med å utvikle økonomi, innovasjon og arbeidsmarked. Dette påvirker valg av tiltak i klimapolitikk.

Stavanger er en interessant kommune ettersom de har brukt seg av den tildelte klimapolitiske autoriteten gjennom vedtakene i de fire avtalene og planene; Fremtidens Byer, Ordføreravtalen, Calgaryavtalen og Klima- og miljøplan 2010-2025. De var også tidlig ute med å følge Stortingets krav om egen klimaplan allerede tilbake i 2002.

Videre er Stavanger Kommune definert som Oljehovedstad, slik det også er argumentert for i innledningen (Norsk Oljemuseum, 2010). Som oljeby har Stavanger hatt en veldig vekst og de har påtatt seg en rolle og identitet som en by som går foran. Noe også byens visjon tydelig uttrykker (Stavanger Kommune, 2011). Byens politiske ledelse er også opptatt av klimapolitikk, noe vi ser når Stavanges Ordfører omtaler temaet i sin årlige nyttårstale. Her brukte Ordføreren uttrykket ”endringer må gjennomføres”. Han omtaler ikke hvorvidt dette handler om byens etiske ansvar for å ha tjent seg rik på oljen, eller at byen må ha legitimitet i samfunnet gjennom klimapolitikk eller om det er vanen av å gå foran som gjør at ”endringer må gjennomføres”.

Til sist kommer valget av Stavanger Kommune av interesse og arbeidssituasjon. Som folkevalgt i Stavanger Kommune, og medlem av bystyret for Kristelig Folkeparti, har mitt politiske engasjement rundt dette temaet økt over de seneste årene. Gjennom behandlingen av

kommunedelplanen for klima og miljø 2010-2025 har jeg også sett behovet for å øke kompetansen på temaet. I tillegg til å være folkevalgt i bystyret er jeg også rådgiver for KrFs bystyregruppe, og har kontor på Rådhuset. Dette har gitt meg en positiv inngang til de andre folkevalgte, kommunens datasystemer og fasiliteter.

4.2 Valg av teori

Oppgaven søker å finne svar på hvordan klimapolitikken er utformet i Stavanger Kommune og hvordan vi kan forstå og/eller forklare klimapolitikken slik den er utformet. I denne oppgaven brukes institusjonell teori til å analysere og forstå klimapolitikkens utforming, og for å søke gi en vurdering av i hvilken grad klimapolitikk er institusjonalisert i Stavanger Kommune. Teorien trekker inn Wry (2008) sine tre virkelighetsnivå; institusjonell logikk, institusjoner og institusjonell praksis, samt økologisk modernisering (Weidner, 2005) og bærekraftig utvikling (Langhelle, 2000). Wry sine tre virkelighetsnivå brukes som grunnlag for å fortolke tilblivelsen av klimapolitikken. Økologisk modernisering og bærekraftig utvikling brukes til å utlede noen konkrete kategorier for å fremstille og analysere data, og som grunnlag for å diskutere og analysere hvordan vi kan forstå og/eller forklare utformingen av klimapolitikken i lys av Wrys virkelighetsnivå.

Institusjonell teori er et dominerende perspektiv i organisasjonsanalyser (Lounsbury, 2007). Mens andre perspektiv fokuserer på normer som har grodd fram internt i organisasjonen, er det institusjonelle perspektivet opptatt av verdiene i omgivelsene (Christensen, Lægred, Roness og Røvik, 2009). Meninger skapes i sosiale strukturer, og teorien viser hvordan disse fører til viktige konsekvenser og endringer for organisasjonen. Institusjoner er opphavet til interesser, identiteter og praktiske modeller i en sosial kontekst. Disse institusjonene har i denne konteksten kognitive, normative og regulative press fra andre som former organisasjonens handlinger (Lounsbury, 2007). Dette gir et utgangspunkt for å forstå og forklare klimapolitikk. Institusjonell teori gir forståelse av hvorfor det er vanskelig å endre eksisterende politikk og det gir et utgangspunkt for å forholde seg til endring.

Kategoriene som utledes fra teorien om økologisk modernisering og bærekraft er "Klima som mulighet" og "Klima som problem". Disse, sammen med de fire kriteriene fra Underdal, "Normativ rimelighet", "Styringseffektivitet", "Kostnadseffektivitet" og "Politisk realiserbarhet", kan ses som institusjonaliserte normer og verdier for beslutninger. Kriteriene

kan også plasseres innenfor de to institusjonelle logikkene ”Klima som mulighet” og ”Klima som problem”.

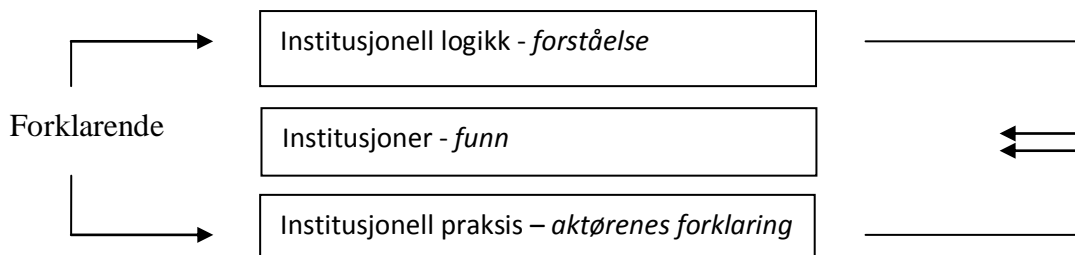
Institusjonell teori er valgt som teori for å undersøke hva som er underliggende strukturer for de involvertes handlinger og forståelse. Det er de institusjonelle logikkene som gjør handlingene meningsfulle. I et klimapolitisk landskap kan man derfor se for seg at motstridende politikk handler om ulike institusjonelle logikker og i så måte vil teorien gi et interessant og forståelig bilde av hvorfor klimapolitikken er som den er. Aktørene vil også forsøke å få gjennomslag for sin institusjonelle logikk og vil med det forsøke å endre eksisterende politikk. Her gir også teorien verdifullt innsyn i hvordan ”Institusjonelle entreprenører” kan fungere og hvordan dette kan se ut i Stavanger Kommune.

4.3 Forskningsdesign

Forskningsdesign er prosessen som linker sammen forskningsspørsmål, data og konklusjoner. Det svarer på hva jeg gjør for å løse problemstillingen.

I følge Blakie (2000) skal forskningsdesign besvare forskningsspørsmål av typen; *hva* (beskrivelse), *hvorfor* (forklaring/forståelse) og *hvordan* (endring/intervensjon). I følge Yin (2009) er det fem komponenter i forskningsdesign. Først problemstilling med hvorfor og hvordan spørsmål. Dernext forskningsspørsmålene som skal styre oppmerksomheten i riktig retning. For det tredje undersøkelsesenheter, hvor enhetene som skal analyseres er de samme som dem som defineres i caset. Videre at det er kobling mellom data og forskningsspørsmålene. Og til sist at det er kriterier for å tolke funnene og dataene. Denne oppgavens problemstilling er ”*Hvordan er klimapolitikken utformet i Stavanger Kommune?*” og ”*Hvordan kan vi forstå og forklare utformingen av klimapolitikken i kommunen?*”. Det gir et utgangspunkt for å finne funn og komme til konklusjoner som gir forklaring og forståelse til det caset som undersøkes.

Forskningsdesignet er i stor grad fundert på Wry (2008) sin teori om virkelighetsnivåene institusjonell logikk, institusjoner og institusjonell praksis og kan ses som følger:

Videre i kapittelet vil jeg gi en redegjørelse for hva jeg har gjort for å løse problemstillingen. Først beskrives funn og resultater, deretter hvordan analysen av datamaterialet er foretatt og til sist beskrives drøftingskapittelet.

4.3.1 Funn og resultater

Funn og resultater henviser til Wry (2008) sitt mellomste virkelighetsnivå; Institusjoner. Dette kapittelet skaper også utgangspunktet for å svare på problemstillingens første del; hvordan klimapolitikken er utformet i Stavanger Kommune. Jeg har gått gjennom relevante saksdokument og vedtak i kommunen. Som politisk område vil gjeldende politikk være nedfelt i politiske vedtak og tiltak. Kommunedelplaner er blant de mest styrende dokumenter kommuner kan ha, og Klima- og miljøplan 2010-2025 er en slik kommunedelplan i Stavanger. Denne planen bygger på andre vedtak i kommunen, som deltakelse i Fremtidens Byer, Ordføreravtalen og Calgaryavtalen. Oppgaven beskriver alle disse sakene, og gir med det et bilde av hvordan klimapolitikken i Stavanger Kommune er i kommunal saksutredning, høringsprosesser og vedtak i kommunale fora, først og fremst Bystyret. Kommunedelplanen har også en høringsrunde, og oppgaven gir en oversikt over høringssvar og Rådmannens kommentarer til disse. Gjennom intervjuene kom det også fram andre klimapolitiske tiltak og saker. Dette gjelder prosjektbeskrivelse og statusrapport for Fremtidens Byer og klimapolitikken slik den er utformet av de samarbeidende partiene Høyre, Venstre, KrF og Sp. Det gis også en oversikt over andre tiltak.

Intervjuene har som mål å få dybdeforståelse for hvordan klimapolitikken fremstår for aktørene. Det gir mulighet til å finne likheter og variasjoner i aktørenes fortolkninger av klimapolitikken og hvordan de mener at klimapolitikken faktisk er. Gjennom intervjuene har det også vært mulig å få informasjon om kommunens klimapolitikk som en ikke kan lese

gjennom kommunens sakspapirer. Blant annet hvordan klimapolitikken fungerer sett opp mot anbud og saksutredninger. Funn og resultater fra aktørene er beskrevet med utgangspunkt i Underdals fire klimapolitiske hensyn. Dette fremstilles som en kombinasjon mellom aktør- og kategorifokus. De intervjuede aktørenes ståsted og meninger blir fremstilt etter kategori / tema og deles ofte i tre ulike grupper; politikere, administrasjon og eksterne. Kapittelet søker å gi et bilde av hvordan klimapolitikken er utformet i Stavanger Kommune basert på empiri, dokumenter og intervju.

4.3.2 Analyse av data

Dataene i denne oppgaven er dokumenter i form av politiske saksfremlegg med tilknyttede høringer og saksprotokoller, samt dybdeintervju. Det er dette det henvises til når det videre snakkes om data.

To viktige deler av forskningsdesignet slik Yin (2009) beskriver det, handler om koblingen mellom data og forskningsspørsmål, og kriterier for å tolke dataene. Her gjøres analysen av data, dokument og intervju, i lys av kategorier. Kategoriene er hentet fra teorien om institusjonell teori og Wry (2008) sine virkelighetsnivå. Denne teorien, sammen med tilstedeværelsen av ulike institusjonelle logikker, Underdals fire kriterier og bærekraftslitteratur om økologisk modernisme utleder de to institusjonelle logikkene; ”Klima som mulighet” og ”Klima som problem”. Se nærmere beskrivelse av disse i kapittel 3.5.

Underdals fire kriterier defineres innenfor de nevnte logikkene. ”Normativ rimelighet” handler om sterke tiltak og nasjonale og lokale kutt og defineres i ”Klima som problem”. ”Styringseffektivitet” handler om å kontrollere samfunnet gjennom lover og reguleringer og defineres i ”Klima som problem”. ”Kostnadseffektivitet” handler om billige løsninger og at forurensere betaler og defineres i ”Klima som mulighet”. ”Politisk realiserbarhet” handler om at tiltakene ikke skal ødelegge for industriens konkurransedyktighet og defineres i ”Klima som mulighet”.

Først koder jeg dataene gjennom analysekategoriene for å finne rimelige fortolkninger av data. Derne ut av disse logikkene koder jeg mitt datamateriale og fremstiller klimapolitikken ut fra disse.

4.3.3 Drøfting

Drøftingskapittelet søker å finne svar på problemstillingens andre del, hvordan vi kan forstå og forklare utformingen av klimapolitikken i Stavanger Kommune. Kapittelet drøfter og fortolker empirien i lys av teorien og analysekategoriene.

Først drøftes en strukturell fortolkning hvor klimapolitikken søkes forklart gjennom ”Klima som mulighet” som den dominerende institusjonelle teorien. Drøftingen tar utgangspunkt i Wry (2008) sitt øverste virkelighetsnivå; Institusjonell logikk, og fortolker tilblivelsen av Stavanger Kommunes klimapolitikk gjennom dette perspektivet.

Deretter drøftes en aktørfortolkning hvor klimapolitikken søkes forklart gjennom tilstedeværelsen av mulige ”Institusjonelle entreprenører”. Drøftingen tar utgangspunkt i Wry (2008) sitt nederste virkelighetsnivå; institusjonell praksis, og fortolker tilblivelsen av klimapolitikken i lys av aktørene som mulige ”Institusjonelle entreprenører” som gjennom sin makt og posisjon kan påvirke hvilken institusjonell logikk som skal danne utgangspunktet for hvilke tiltak som skal gjennomføres i Klimapolitikken.

Til sist drøftes sammenhengen mellom disse to virkelighetsnivåene som en sammenbindende analyse. Her ses institusjonelle logikker og institusjonelle aktører i et gjensidig avhengighetsnivå og hvordan disse fra hver sitt utgangspunkt kan påvirke Wry (2008) sitt mellomste virkelighetsnivå; institusjonen, som i denne oppgaven representerer Stavanger Kommunes klimapolitikk.

Basert på disse fortolkninger søker drøftingskapittelet å besvare den andre delen av oppgavens problemstilling, hvordan vi kan forstå og forklare utformingen av klimapolitikk i Stavanger Kommune.

4.4 Forskningsprosessen

Forskningsprosessen begynte høsten 2010 og fremstilles i følgende tabell:

Tidsrom	Hva
August – september 2010	Prosjektskisse, avgrensning av problemstilling, teoretisk grunnlag og empirisk datainnsamling.
November – desember 2010	Skrive det teoretiske utgangspunktet for oppgaven, innsamling av offentlig saksdokument og klargjøring av intervjuguide. Prøveintervju med Varaordfører Bjørg Tysdal Moe (KrF) 30.12.2010.
Januar – februar 2011	Gjennomføre intervju og transkripsjon. Innsamling av offentlige dokument.
Mars – mai 2011	Analysere av datamateriell. Drøfte funn og resultater.
Juni 2011	Ferdigstillelse av oppgaven.

4.5 Intervju

Uavhengig av hvilken type data som skal samles inn så må det foretas et utvalg (Blakie, 2000). En av de viktigste kildene i case studier er intervju (Yin, 2009). Ved siden av innhenting av politiske saksdokument anså jeg intervju som den beste strategien for å få kunnskap og innsikt i behandlingen av de politiske sakene. Slik kunne jeg få tilgang til informasjon som handlet om de ulike aktørene og prosessen som har ledet til dagens klimapolitikk. Den kunnskapen som kom gjennom intervjuene har også vist seg å være nødvendig for å kunne svare på problemstillingen.

Intervjuguiden ble utarbeidet basert på det teoretiske grunnlaget, de politiske saksdokumentene og en samtale med Miljøvernssjef Olav Stav i Stavanger Kommune før intervjuene begynte. Samtalen med Stav hadde karakter av et uformelt informasjonsmøte hvor jeg presenterte mitt arbeid og han gav meg tilgang på kommunale saker og planer. Jeg hadde også et prøveintervju med Varaordfører Bjørg Tysdal Moe. Dette intervjuet hjalp meg å

restrukturere intervjuguiden, og jeg kunne eksempelvis forsikre meg om at jeg ikke hadde gjentakende spørsmål. Etter hvert som intervjuene tok til ble intervjuguiden mer en sjekkliste slik at jeg sikret at alle temaene var belyst.

Utvalgsstrategien jeg brukte var Blakies (2000) ”multistage sample” hvor man starter med et delutvalg og snevret inn etter hvert. Jeg startet med over 20 navn på aktører, både enkeltpersoner, organisasjoner og politiske parti. Derfra valgte jeg ut tre hovedgrupper av aktører; administrasjonen i Stavanger Kommune, politikere i Stavanger Kommune og eksterne aktører. Fullstendig oversikt over intervjupersonene står nedenfor. Etter hvert som jeg startet intervjuene og jeg fikk den informasjonen som var nødvendig ble utvalget klarere. Det endte med to fra administrasjonen, seks politikere og tre eksterne aktører. De to fra administrasjonen ble valgt ut basert på sin spesialkompetanse innen klima og innkjøp. De seks politikerne kommer fra de seks største partiene i Stavanger Bystyre, og har ansvar for klima som tema i sitt parti. De tre eksterne aktørene ble valgt ettersom de representerer en større bredde enn bare seg selv. NHO og Næringsforeningen har mange medlemsbedrifter, også innen olje, gass og fornybart og kunne derfor snakke på vegne av næringen. LO representerer de ansatte i alle disse bedriftene og kunne derfor komme med ansattes perspektiv på casen ⁵.

⁵ Det henvises til kontekstkapittel 2.3, med redegjøring for hvordan politikk, og klimapolitikk, blir til gjennom nettverk. Det er derfor behov for å intervju ulike grupperinger som kan gi et innblikk i disse nettverkene.

Følgende ble intervjuet:

Administrasjonen i Stavanger Kommune	Olav Stav Kjartan Møller	Miljøvernssjef Fagsjef anskaffelser
Politikere i Stavanger Kommune	Kjell Erik Grøsfjeld, H Torstein Tvedt Solberg, Ap Trond Birkedal, FrP Helge Solum Larsen, V Björg Tysdal Moe, KrF Marcela Molina, SV	Leder KMU Nestleder KMU Gruppeleder FrP Nestleder KBU Varaordfører og gruppeleder KrF Gruppeleder SV
Eksterne aktører		
NHO Rogaland	Hallvard Ween	Regiondirektør
Næringsforeningen	Frode Berge	Utviklingssjef
LO Rogaland	Øystein Hansen	Distriktssekretær

4.6 Forskningskvalitet

4.6.1 Reliabilitet

Yin (2009) mener at god reliabilitet fører til at resultatene ikke endres dersom forskningen hadde blitt gjort på ny. Det er forskerens ansvar å sikre reliabiliteten og etterprøvbarheten. Høy grad av reliabilitet styrker oppgavens validitet fordi konklusjonene trekkes på datainnsamlingen (Langholm, 1989). Min drøfting er basert på dokumentinnsamling og intervju, og det er derfor viktig at disse dataene vurderes som troverdige. Det kan være utfordrende å påstå etterprøvbarhet, men det er mulig å gi vurderinger av undersøkelsen om forhold som kan ha påvirket resultatene (Jacobsen, 2005).

De politiske saksdokumentene er hentet fra Stavanger Kommunes hjemmesider. Langholm (1989) omtaler slike dokument som spesielt troverdige. Det er brukt noen avisartikler i kontekstkapittelet. Denne informasjonen ville være mer troverdig dersom den var hentet direkte fra personene som var intervjuet. Av den grunn er nevnte informasjon ikke en del av empirien.

Kvalitativ forskning har ifølge Jacobsen (2005) høy begrepsgyldighet fordi det er de som undersøkes som definerer hva som er den riktige og korrekte forståelsen av situasjonen. Intervjupersonene opplevdes også som frittalende og trakk ikke tilbake sitater i godkjennelsesprosessen. Det er allikevel alltid en fare for at undersøkelseeffekten (Jacobsen, 2005) kan påvirke funnene ved at samtalen formes av partene som deltar i den. Som politiker og dermed også kollega av flere av intervjupersonene, kan funnene bli annerledes enn hvis en annen forsker hadde foretatt samme intervju. Det er mulig at intervjupersonene har svart i henhold til at de har blitt intervjuet av en politiker, mer enn av en forsker. Svarene vil i så tilfellet kunne være begrensende i den form at de ikke har sagt alt de har ønsket eksempelvis av frykt for å gi sine meninger til en politisk motstander.

På den andre siden er dette ressurssterke informanter som er vant med å arbeide med media og under press fra offentligheten. Det er derfor ikke grunn til å tro at disse blir uærlige eller svarer annerledes i intervjusetting med meg. Intervjupersonene kan også ha gitt mer og grundigere svar hvis de opplevde at de snakket med en kollega. I det store og hele opplevde jeg intervjusettingen som en god samtale mellom informanten og meg som aktiv intervjuer. De politiske utfordringene gikk ofte fram og tilbake som i en diskusjon og informantene tillot at jeg utfordret dem når jeg ønsket mer og grundigere informasjon. Intervjuene ble også avholdt på informantenes arbeidssted og kontor, som kan ha bidratt til at informantene slappet mer av og gav en trygg ramme for intervjuet (Jacobsen, 2005).

Som politiker er det også en viss fare for at jeg kan analysere og konkludere på funn og resultater i retning av mitt partis politikk. Som KrF politiker har jeg forsøkt å være bevisst på at denne masteroppgaven ikke skal brukes som talerør for KrF. Jeg har derfor gjort leseren oppmerksom i fotnote knyttet til de konkrete sakene jeg har vært med på å vedta. Videre har jeg også latt være å engasjere meg politisk i saker som omhandler klimapolitikk mens jeg har skrevet denne oppgaven for å sikre at oppgavens resultater er mest mulig reliable.

For å sikre sterk grad av reliabilitet er alle intervjuene tatt opp på bånd, transkribert og sendt til informantene for godkjenning. Alle intervjuene ble godkjent med kun mindre endringer av faktisk meningsinnhold, samt noe språkvask. Transkriberingene gir en fullstendig gjengivelse av innholdet og det er mulig å sjekke om konklusjonene er riktige og troverdige (Jacobsen, 2005). Jeg argumenterer derfor med sterk grad av reliabilitet basert på at politiske saksdokumenter har høy troverdighet, intervjupersonene er ressurssterke informanter og intervjuene er transkribert og godkjent av informantene.

4.6.2 Validitet

Validitet betyr gyldighet og handler om det er kausalsammenheng mellom det oppgaven var ment å studere og det den faktisk gjorde. Validitet deles i intern og ekstern, hvor intern validitet handler om muligheten jeg har til å trekke slutninger basert på studien og ekstern validitet omhandler muligheten for å generalisere resultatene og funnene (Yin, 2009, Jacobsen, 2005, Hellevik 1995).

Jacobsen (2005) påpeker at en case studie ikke kan generalisere eller teste teorier. Samtidig er det riktig å kunne trekke slutninger basert på funnene sett opp mot det teoretiske perspektivet. Den interne validiteten handler videre om jeg har fått tak i de rette kildene og hvorvidt disse har gitt riktig informasjon. Jeg vil her argumentere for styrket intern validitet da intervjupersonene kommer fra tre ulike perspektiv. De administrative arbeider tett med sine arbeidsoppgaver hver dag, og Miljøvernssjef Olav Stav har i tillegg arbeidet fram klimaplanen på vegne av Rådmannen. Politikerne har deltatt i behandlingen av klimapolitikken på flere ulike nivå, da flere av dem er medlem av både bystyre, formannskap og et kommunalstyre, og er derfor førstehåndskilder sammen med Stav. De eksterne informantene har fra sitt ståsted gitt verdifull informasjon om kommunens klimapolitikk sett fra utsiden. De er altså informanter fra ulike nivå og fagfelt og er relevante aktører relatert til problemstillingen.

Allikevel kan den interne validiteten anses noe begrenset da noen av slutningene ikke kan bevises sterkt gjennom dataene og empirien. Det er vanskelig å kontrollere funn som kommer av institusjonell logikk og institusjonelle rammer for avgjørelser. Det synes lettere å vise sammenheng mellom den konkrete utøvelsen av politikk og institusjonelle logikk, framfor å bevise at aktørene styrer basert på en bestemt institusjonell logikk. Det er likevel trolig at det er aktørenes institusjonelle logikk som er førende, noe som også styrkes gjennom referansene til litteraturen og undersøkelsene fra andre land. På bakgrunn av oppgavens omfang har det

ikke vært mulig å trekke inn andre mulige faktorer som enten ikke er synlig for meg som forsker eller ikke er blitt gjort oppmerksom på gjennom intervjuene. Det kan også tenkes at det kunne kommet fram annen informasjon dersom jeg hadde intervjuet andre eller flere aktører både i og utenfor Stavanger Kommune. Det er uansett umulig å oppnå sikre konklusjoner fra usikkert datamateriale (King et al., 1994).

Når det gjelder den eksterne validiteten er det, som jeg har vært inne på, problematisk å generalisere en case studie (Jacobsen, 2005). Det har heller ikke vært denne oppgavens mål å generalisere, men å skape forståelse for hvordan klimapolitikken har blitt slik den er i Stavanger Kommune. Yin (2009) fremholder på sin side at det er bruken av teori som er styrende for hvorvidt en case kan generaliseres. Det er da nærliggende å identifisere de institusjonelle logikkene og kriteriene, og bruken av dem som teoretiske generaliseringer. Altså kan man trekke generelle slutninger fra denne oppgaven på hvordan ny politikk kan få fotfeste i en organisasjon, sett i et institusjonelt perspektiv.

4.7 Etikk

Til avslutning vil jeg redegjøre for forskningsetikken som omhandler relasjonen mellom forsker og dem det forskes på (Jacobsen, 2005). For det første var deltakelsen frivillig. Alle informantene ble kontaktet først per telefon hvor jeg redegjorde for oppgavens bakgrunn, hensikt og deres rolle. Deretter fikk de oversendt et elektronisk informasjonsbrev hvor de fikk den samme informasjonen, sammen med praktiske opplysninger om frivillig deltakelse, mulighet for anonymisering, bruk av båndopptaker, transkribering og prosedyre for godkjenning av intervjuet. Det lå også ved kontaktinformasjon til min veileder. Alle informantene takket ja til å bli intervjuet. Ingen ønsket å bli anonymisert, og alle arbeider og innehar roller hvor de er vant med media og det å stå for sine meninger i offentligheten.

For det andre er det også et grunnleggende hensyn at informantene blir korrekt gjengitt. Sitatene som er gjengitt i oppgaven kommer direkte fra transkribert intervju, som er godkjent av informantene. De som bad om å få lese sitatene i sin sammenheng før innlevering har fått lov til det, og det ble ikke bedt om endringer i den forbindelse. Selv om det er vanskelig å gi en garanti for at sitater ikke er gitt i en annen kontekst enn opprinnelig tenkt av informantene selv gir valideringen av intervjuene allikevel en viss sikkerhet i forhold til denne usikkerhetsfaktoren.

5.0 FUNN OG RESULTATER

Kapittelet presenterer oppgavens funn og resultater. Datamaterialet er basert på kommunale saksdokument og intervju. Først presenteres kommunens klimapolitiske målsetninger. Derne st gis det en oversikt over de formelle institusjoner, strukturer, planer, prosesser og rutiner Stavanger Kommune har på klimaområdet. Deretter presenteres intervjuene med utgangspunkt i de fire klimapolitiske hensyn som er presentert i teorikapittelet. Til sist gis det en oppsummering med vurderinger knyttet til sammenhengen mellom de klimapolitiske målsetningene, etablerte institusjonene og underliggende hensynene.

5.1 Målsetninger for klimapolitikken i Stavanger Kommune

Stavanger Kommunes klimapolitiske målsetninger baseres i hovedsak på fire politiske vedtatte planer og avtaler. Disse er Fremtidens Byer, Ordføreravtalen, Calgaryavtalen og Klima- og miljøplan 2010-2025. Klima- og miljøplan 2010-2025 er en rullering av "Klima- og energiplan" fra 2002. Følgende viser en skjematisk tidslinje for når de ulike avtalene og planene ble vedtatt⁶.

13.juni 2002	Stavangers første klimaplan; "Klima- og energiplan" – vedtak i bystyret
17.juni 2008	Fremtidens Byer - underskrevet intensjonsavtale mellom Stavanger Kommune og Staten
22.sept 2008	Ordføreravtalen – vedtak i bystyret
9.feb 2009	Handlingsprogram Fremtidens Byer – vedtak i bystyret
Høsten 2009	Calgaryavtalen – underskrevet avtale
3.nov 2009 – 31.jan 2010	Høringsperiode Klima- og miljøplan 2010-2025
14.juni 2010	Rullering av "Klima- og energiplan" – vedtak i bystyret kommunedelplan "Klima- og miljøplan 2010-2025"
Juni 2010	Fremtidens Byer – Statusrapportering
Høsten 2010	Fremtidens Byer – Prosjektbeskrivelse og statusrapportering vedtatt i kommunalstyrer

⁶ Forfatteren har stemt for de sakene som har vært til behandling i bystyret fra og med september 2007 til d.d.

Fremtidens Byer brukes av Stavanger Kommune som verktøy for å nå målene som er satt i Ordføreravtalen, og som et redskap for å forsterke og iverksette nødvendige tiltak i Klima- og miljøplanen 2010-2025 (Stavanger Kommune, 2010d). Ordføreravtalens målsetning er at byene som deltar skal kutte minst 20 % av sine CO2 utslipp innen 2020 (Stavanger Kommune, 2008b). Calgaryavtalen har også målsetning om 20 % kutt i CO2 utslippet innen 2020, men her er avtalen basert på 2005 tallene. Den langsiktige målsetningen i Calgaryavtalen er 80 % kutt innen 2050 (Stavanger Kommune, 2010e). Klima- og miljøplanen 2010-2025, den siste vedtatte planen, har den samme målsetningen som de foregående planene med 20 % kutt innen 2020. I denne planen er derimot målsetningen satt med utgangspunkt i 1991 tallene, som gir en reell målsetning på 30 % reduksjon fra dagens utslipp fram mot 2020 (Stavanger Kommune, 2010a).

Disse målsetningene danner grunnlaget for klimapolitikken i Stavanger Kommune. Neste kapittel vil være en nærmere gjennomgang av disse fire avtalene og planene, samt annen klimapolitikk som er fremkommet gjennom den empiriske datainnsamlingen.

5.2 Formelle institusjoner, strukturer, planer, prosesser og rutiner på klimaområdet

Følgende kapittel vil gi et bilde av Stavanger Kommunes klimapolitikk. Denne sammenstillingen ses i sammenheng med Wry (2008) sin beskrivelse av det mellomste virkelighetsnivået, Institusjoner, i kapittel 3.3. Først beskrives avtalen Fremtidens Byer, deretter prosjektbeskrivelsen og statusrapporten. Dernest beskrives Ordføreravtalen, Calgaryavtalen og Klima- og miljøplan 2010-2025 med tilhørende høringsvar. Så gis en beskrivelse av politikken til de samarbeidende partiene Høyre (H), Arbeiderpartiet (Ap), Venstre (V), Kristelig Folkeparti (KrF), Senterpartiet (Sp) og Pensjonistpartiet (Pp). Til sist gis det en oversikt over andre vedtatte klimapolitiske tiltak som er fremkommet gjennom intervjuene.

5.2.1 Fremtidens Byer

Fremtidens Byer er en avtale mellom 13 av Norges største byer⁷ og staten. Den beskriver satsningsområder og strategier for å kutte i utslippene av klimagasser. Satsningsområdene er arealbruk og transport, stasjonær energi i bygg, forbruksmønster, innkjøp, avfall og klimatilpasning (Stavanger Kommune, 2010d).

Stavanger søkte om deltakelse i programmet i 2008 og skrev under intensjonsavtalen med staten 17.juni samme år. I forlengelsen av dette utarbeidet Stavanger og Sandnes felles handlingsprogram som ble behandlet og vedtatt i Stavanger Bystyre 9.februar 2009 (Stavanger Kommune, 2009a). Rådmannen skriver i Handlings- og økonomiplanen 2011-2014 (Stavanger Kommune, 2010d) at Fremtidens Byer har betydning for alle planarbeid og prosesser i kommunen, at det er et integrert prosjekt i virksomheten og at mange involveres med kompetanse og innsats. Videre understreker Rådmannen at det er *”en utfordring for organisasjonen til å snu gamle vaner og arbeidsmetoder og skape forståelse og samarbeid på tvers av avdelinger og fagområder”* (Stavanger Kommune, 2010d:99).

Rådmannens forslag til handlingsprogram ble vedtatt uten de mange endringene. Helge Solum Larsen (V), foreslo at handlingsplanen skulle legges til grunn for kommunens planlegging innen alle saksområder som var omtalt i planen. Dette ble ikke vedtatt, da det fikk 32 stemmer, fra partiene V, KrF, Ap, Sosialistisk Venstreparti (SV) og Rødt (R). Solum Larsen (V) foreslo også at Stavanger skulle vedta minimum 20 % reduksjon i klimagassutslipp innen 2020. Dette ble vedtatt mot elleve stemmer fra FrP. Kjell Erik Grøsfjeld (H), foreslo at avsnitt om veipricing og rushtidsavgift skulle tas ut av planen. Dette ble vedtatt med stemmene fra H, FrP og Pp. Leif Arne Moi Nilsen, FrP, foreslo at det ikke skulle innføres parkeringsrestriksjoner i sentrum og at alle tiltak i planen skulle kostnadsutredes. Dette forslaget fikk kun stemmer fra FrP og ble ikke vedtatt (Stavanger Kommune, 2009b).

5.2.2 Fremtidens Byer – Prosjektbeskrivelse og statusrapport

Stavanger Kommune har valgt ut Fremtidens Byer som verktøy for å oppnå de målsettingene de har satt seg gjennom både Klimaplan 2010-2025 og Ordføreravtalen. Høsten 2010 behandlet Kommunalstyret for Miljø og Utbygging, Kommunalstyret for Byutvikling og Kommunalutvalget sak om Statusrapportering og Prosjektbeskrivelse for Fremtidens Byer.

⁷ De 13 byene er Oslo, Bærum, Drammen, Sarpsborg, Fredrikstad, Porsgrunn, Skien, Kristiansand, Sandnes, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø.

Klimapolitikken er først og fremst knyttet til de to nevnte kommunalstyrene. Sakens mål er at Fremtidens Byer skal gjennomsyre både politikken og administrasjonen knyttet til de områdene saken gjelder. Det fordrer at de ansatte involveres, gis kompetanseheving og får handlingsrom til å integrere Fremtidens Byer i sin hverdag. Rådmannen innrømmer samtidig at den største utfordringen er å snu gamle vaner og arbeidsmetoder, samt skape forståelse for samhandling og samarbeid (Stavanger Kommune, 2010f).

Fremtidens Byer er fra statlig side organisert i nasjonale fagnettverk innen Areal og transport, Stasjonær energi i bygg, Forbruksmønster og avfall og Klimatilpasning. Prosjektbeskrivelsen 2010-2014 i Fremtidens Byer gir en oversikt over de ulike rollene i Stavanger Kommune. Prosjektledelsen er fordelt på en politisk (Kommunalutvalget) og en administrativ (direktørene i Bymiljø og utbygging, Byutvikling og Kommunikasjon) styringsgruppe. Derest er det en referansegruppe som er bredt sammensatt fra aktører på regionalt nivå. For å koordinere prosjektet best mulig ble det etablert en prosjektlederstilling 15.mars 2010. Prosjektlederen arbeider på tvers av fagområdene, med tilknyttede koordinatorene innenfor de respektive satsingsområdene. For hvert av satsingsområdene er det en egen prosjektkoordinator. De syv satsingsområdene er Arealbruk og transport, Energi i Bygg, Forbruksmønster, offentlig innkjøp og avfall, Klimatilpasning, Interregionale samarbeidsprosjekter, Kommunikasjon og Kompetanse (Stavanger Kommune, 2010j).

Statusrapporteringen per juni 2010 er kommunens egenrapportering til Miljødepartementet. Kommunens egenvurdering er delt i seks deler; Vurdering og refleksjon, Felles tiltak, Arealbruk og transport, Energi i Bygg, Forbruksmønster og avfall, Klimatilpasning og Beskrivelse av pilotprosjekt. Rapporten gir en oversikt over alle kommunens tiltak og hva som er status. I sine vurderinger og refleksjoner skriver kommunen at Fremtidens Byer har bevisstgjort og bidratt til en holdningsendring hos politikere og administrasjon, men at det enda ikke er godt nok kjent og forankret i administrasjonen. Videre er nettverkene nyttige med tanke på kompetansebygging, erfaringsutveksling og kunnskapsdeling (Stavanger Kommune, 2010k). Utfyllende oversikt over tiltak og status fremkommer i vedlegg 9.1.

Kommunalstyret for Miljø- og Utbygging vedtok enstemmig å ta statusrapporten til orientering, at prosjektbeskrivelsen og organisasjonskartet skulle legges til grunn for det videre arbeidet og at alle saker som legges fram for Kommunalutvalget (den politiske styringsgruppen) først skal legges fram for kommunalstyret. Kommunalstyret for Byutvikling

og Kommunalutvalget vedtok det samme, men her stemte FrP imot at prosjektbeskrivelsen skal legges til grunn for det videre arbeidet. Det ble også oversendt to oversendelsesforslag i Kommunalstyret for Byutvikling sin behandling av saken. Det ene kom fra Helge Solum Larsen (V) som foreslo at det ble etablert indikatorsett for å belyse måloppnåelse i Fremtidens Byer prosjektene. Det andre kom fra Eilef A. Meland (SV) som foreslo at neste rapportering skulle ses opp mot vedtatte mål og strategier med statistikkføring og kvalitative vurderinger av tiltakenes effekt (Stavanger Kommune, 2010 g, h og i).

5.2.3 Ordføreravtalen

Ordføreravtalen er et initiativ fra Europakommisjonen og er en avtale om at byene som deltar skal redusere CO2 utslippene. Norge er ikke bundet av Europeisk Unions (EU) målsettinger, men har satt sine egne målsettinger som er svært like EU. Stavanger kan derfor ha større frihet i metodene for å oppnå målsettingene, og kan bruke denne avtalen for å få tilgang til metoder som er brukt og utviklet av andre byer. Avtalen er resultatorientert og Stavanger må rapportere til Kommisjonens sekretariat for evaluering, kontroll og verifisering. Det ligger ingen økonomisk støtte i avtalen, men EU har andre program hvor tiltak i Ordføreravtalen vil bli prioritert. Kommisjonen har også uttrykket håp om at dette initiativet vil føre til at nasjonale myndigheter bevilger mer midler til lokale tiltak (Stavanger Kommune, 2008a).

Rådmannens vurdering er at Ordføreravtalen bekrefter Stavangers rolle som foregangskommune på klimabekjempelse. Avtalen underbygger Fremtidens Byer og Klimaplanen, og kan bidra til økt bevissthet og ansvarliggjøring av byens innbyggere (Stavanger Kommune, 2008a). Bystyret behandlet saken 22.september 2008, og foruten FrP med sine elleve stemmer, stemte hele Bystyret for å slutte seg til Ordføreravtalen (Stavanger Kommune, 2008b).

5.2.4 Calgaryavtalen

Stavanger er med i nettverket Verdens energibyer, WECP – World Energy Cities Partnership. Dette nettverket har signert en avtale, Calgary Climate Change Accord (CCCA), etter initiativ fra Calgary. Avtalen ble signert høsten 2009 og har som formål å samarbeide for å redusere utslipp av CO2. Videre skal byene utveksle beste praksis, strategier og kompetanse for å nå målsetningene (Stavanger Kommune, 2010e).

5.2.5 Klima- og miljøplan 2010-2025

Stavanger Kommunes Klima- og miljøplan 2010-2025 er kommunens offentlige klima- og miljøpolitikk. Den første klimaplanen ble vedtatt av Stavangers Bystyre 13.juni 2002, den gang som Klima- og energiplan med konkrete målsettingen fram til 2010. Denne planen var en av de første i Norge av sitt slag. Rulleringen av Klima- og energiplanen ble til Klima- og miljøplan 2010-2025, fremlagt for endelig politisk behandling i Bystyret 14.juni 2010. Denne gang med målsettinger som strekker seg til 2025. Rådmannens saksfremlegg i Bystyret 14.juni viser hvordan planen linkes til Stavanger Kommunes deltakelse i Fremtidens Byer, Ordføreravtalen og Calgaryavtalen. Videre skal også planen, ifølge Rådmannen, bygge opp om Rogaland Fylkeskommunes Regionplan for energi og klima, som ble vedtatt i februar 2010 (Stavanger Kommune, 2010b).

Selve planen beskriver først og fremst status, mål og innsatsområder knyttet til Klima og Miljø i to ulike kapitler. Denne oppgaven tar kun for seg Klimadelen hvor hovedmålsetning er å kutte klimagassutslippene med 85000 tonn CO₂, som tilsvarer 20 % innen 2020 basert på 1991 utslippet. Planen fokuserer på områdene Arealbruk og transport, Stasjonær energi, Avfall, gjenbruk og gjenvinning og Klimatilpasning. Kuttene skal hovedsakelig foretas innen Arealbruk og transport med 45000 tonn, Stasjonær energibruk med 35000 tonn og Prosessindustri og landbruk med 5000 tonn. For å kutte de 45000 tonnene innen Arealbruk og transport skal forbedret kjøretøyteknologi kutte 20000 tonn, konsentrert arealutvikling kutte 15000 tonn, mer miljøvennlig transport kutte 5000 tonn og effektivisering av transport kutte 5000 tonn. De 35000 tonn som skal kuttet innen Stasjonær energi skal kuttet gjennom en regional energi- og varmeplan med 10000 tonn og utfasing av olje og propan i eksisterende bygningsmasse med 25000 tonn (Stavanger Kommune, 2010a).

Det var bred enighet om målene og tiltakene i Klima- og miljøplan 2010-2025 i bystyrets vedtak 14.juni 2010. Bystyret sluttet seg enstemmig til Rådmannens målsettinger og strategier. Saksprotokollen viser at det var flere forslag på kutt og tillegg i planen. Per Inge Torkelsen (V), foreslo at all planlegging i kommunen skal skje i tråd med planens angitte behov for kutt i utslipp. Dette ble enstemmig vedtatt. Luiza Pinzon (SV) foreslo at handlings- og tiltaksplan med ansvars plassering og tidsfrister skulle utarbeides senest innen utgangen av 2010. Dette fikk kun fem stemmer fra partiene SV og R av Bystyrets til sammen 67 medlemmer. Kjell Erik Grøsfjeld (H) foreslo at politikk knyttet til rushtidsavgift skulle tas ut av planen. Dette ble vedtatt med 35 stemmer fra partiene H, FrP og Pp. Leif Arne Moi Nilsen

(FrP) fremmet forslag om at planen ikke skulle iverksettes før det var lagt fram kostnadsoverslag over alle tiltak, bybanen skulle ut av planen, det skulle ikke iverksettes restriksjoner på parkering i sentrum og ved prosjektering nye bygg skulle lovens minimumskrav til miljø legges til grunn. Dette fikk kun FrPs elleve stemmer i Bystyret (Stavanger Kommune, 2010c).

I bystyrets behandling ble det også oversendt to forslag til Rådmannen, som ikke ble stemt over. Det første var fra Erlend Jordal (H), som ba om at planen skulle innarbeides i sentrumsplanen for Stavanger, herunder kollektivtrafikk, parkering, gågater og sykkelfremkommelighet. Det andre var fra Jone Andersen (Ap) som foreslo at kommunen skulle sørge for at klimaplanens målsettinger ble oppnådd i alle fagavdelinger (Stavanger Kommune, 2010c).

5.2.6 Klima- og miljøplan 2010-2025 – Høringssvar

Klima- og miljøplan 2010-2025 var på høring i tre måneder, 03.11.09 til 31.01.10. Det kom inn 36 uttalelser; elleve høringer fra offentlige organ, ti fra organisasjoner og lag, elleve fra privatpersoner og fire fra politiske utvalg. Hovedpunktene i uttalelsene gikk på strukturen i planen, utvikling og bruk av planverktøy og mål og tiltak innen Areal og transport og Stasjonær energi / energi i bygg (Stavanger Kommune, 2010b). Flere av høringene handler om samme tema og her følger en beskrivelse av noen av høringssvarene.

Kommunalavdeling for kultur og byutvikling, ved direktør Halvor S. Karlsen, har i sitt høringssvar påpekt en rekke forhold og særlig klimaplanens relasjon til andre planer og samarbeidet i organisasjonen. Karlsen mener at planen ikke tar med hvordan organisasjonen skal arbeide for å nå målene og at Rådmannens lederteam må se det som en viktig oppgave å lage prosesser og rutiner for samarbeid. Kultur og byutviklingsavdelingen skriver videre i sin høring at det er bestemt at saksfremstillinger i kommunen skal omtale både planer og tiltakenes påvirkning på klimaet, og at det sannsynligvis ikke er slik fordi det er få eksempler på saksfremlegg som har slik drøfting. Direktøren skriver: *"Heller ikke i denne Klima- og miljøplanen er dette omtalt!"* (Stavanger Kommune, 2009c:2). Avdelingen viser til København som har et bærekraftsverktøy i sin kommuneplan, som innebærer at bærekraft ligger inne i alle planprosesser. Karlsen er sterkt uenig i at målene er ambisiøse, men mulige, slik klimaplanen sier. Han mener at historien har vist at tidligere målsettinger aldri har blitt møtt, og at situasjonen med tanke på for eksempel utslipp i transporten er økt kraftig. Det

fordrer derfor en omstilling i samfunnet uten sidestykke i nyere norsk historie. Videre skriver direktøren at administrasjonen og de folkevalgte har felles ansvar for å lykkes og at folkevalgte har et ansvar for å fatte vedtak som gjør at kommunens klimamål nås. Til sist skriver Karlsen at en kommunedelplan skal følges opp med handlingsplaner, og at den årlige Handlings- og økonomiplanen kan dekke for noe av dette behovet og at det må settes av ressurser til reduserende tiltak (Stavanger Kommune, 2009c).

Rådmannens kommenterer at noen tekstlige kommentarer er innarbeidet i siste forslag til klimaplan. Operasjonalisering og oppfølging av planen er i gang og vil komme i egen sak senere og kommunen arbeider med å beregne konsekvenser av tiltak og indikatorer. Som svar på Karlsen sin utfordring i forhold til samarbeid på tvers i organisasjonen, skriver Rådmannen: ”Det vil bli lagt vekt på samarbeid på tvers av fagavdelinger” (Stavanger Kommune, 2010b:11).

Fylkesmannen i Rogaland tar i sitt hørings svar opp at tiltakene synes for lite konkrete og målbare og at kommunens visjon om å gå foran er forpliktende. Særlig innenfor transportsektoren viser Fylkesmannen til at kommunen har lav kollektivandel, at det er flere vei og tunnel prosjekter på gang og etterlyser en mer ambisiøs holdning til hva kommunen selv kan gjøre for å kutte i utslippene. Planen viser til at forbedret kjøretøyteknologi skal kutte 40 % av dagens trafikkutslipp, og Fylkesmannen stiller spørsmål ved om dette er realistisk.

Rådmannen henviser til at sak om operasjonalisering og oppfølging vil komme senere og at handlingsprogrammet i Fremtidens Byer vil være viktig for den handlingsrettede delen av planen. Rådmannen innrømmer i sine kommentarer at det kan være ambisiøst at 40 % av kuttet i transportsektoren skal komme av teknologiutvikling. Samtidig vektlegger hun at det bygger på vurderinger gjort av Fylkeskommunen og at det skjer mye i internasjonal industriutvikling (Stavanger Kommune, 2010b).

Stavanger Sentrum AS, STAS, støtter målsettingene i planen, men mener at sentrum ikke må pålegges restriksjoner som gjør at de mister sin konkurransedyktighet. STAS har liten tro på at målene i klimaplanen kun kan nås gjennom reguleringer, og ønsker bedre tilrettelegging for mer bruk av sykkel og el-biler. Videre påpeker også STAS at for strenge krav til bygningsmassen kan føre til at næringsdrivende velger seg bort fra sentrum og at kommunen må stille med tilskudds og støtteordninger for å motvirke dette (STAS, 2009).

Rådmannen mener at ettersom sentrum har byens beste kollektivdekning så må også sentrum ha den strengeste begrensningen av privat bilisme. For å imøtekomme næringen er det viktig å ha korttidsparkeringer, men kommunen har ikke mulighet til å pålegge private parkeringsselskap å gjennomføre dette. Innspill knyttet til krav til eksisterende bygningsmasse tas med i arbeidet med Fremtidens Byer (Stavanger Kommune, 2010b).

Naturvernforbundet gav sitt høringssvar med følgende overskrift: *"Stavangers klimaplan er ikke troverdig"* (Naturvernforbundet, 2010:1). De argumenter med at Stavanger er en av de rikeste kommunene i Norge, og at kommunen har blitt dette gjennom oljevirkksomheten. Stavanger bør høyne ambisjonene sine og vise at de er villige til å ta sin del av det globale ansvaret for klima. Slik planen fremstår nå, opp mot andre kommunale og regionale planer, fremstår Stavanger som en "klimasinke" som kun legger opp til "business-as-usual". Forslagene til tiltak er kun mindre justeringer, men fremmer ingen grunnleggende endringer, og derfor fremstår tiltakene også som urealistiske. Naturvernforbundet peker videre på at både utbygging av Eiganestunnelen og Hundvågtunnelen, samt befolkningsveksten, viser at klimaplanen ikke er troverdig. Til slutt etterspør også Naturvernforbundet nye tiltak, skjerpet virkemiddelbruk og tiltaksplan (Naturvernforbundet, 2010).

Rådmannen henviser til tidligere kommentarer knyttet til overordnet veinett og operasjonalisering og oppfølging av planen. Videre mener rådmannen at ambisjonene er ambisiøse nok, og at de er mulige å oppnå. Rådmannen ønsker å komme enda lenger, og vil bruke tiden framover til å vurdere utviklingen. Arbeidene med kommuneplan og transportplaner vil få mer fokus på klima, og konsekvenser av planer og tiltak vil bli vurdert i klimagassperspektiv. Rådmannen innrømmer at det kan stilles spørsmål rundt de store veiprosjektene, men mener at det tas grep for å snu negativ utvikling i utslippene. Ryfast, Eiganestunnelen og andre store veiprosjekt er prioritert i Nasjonal transportplan, for å gi næringstransport bedre gjennomgangstrafikk. Rådmannen sier i sine kommentarer at dette bidrar til å bedre forholdene for lokal trafikk og dermed oppstår en målkonflikt i forhold til reduksjon av utslipp innen transport (Stavanger Kommune, 2010b).

5.2.7 Politisk samarbeid

Ved siden av de avtalene og planene som er vedtatt av bystyret har de partiene som utgjør det politiske flertallet forhandlet seg fram til en samarbeidsplattform som danner utgangspunktet for disse partienes arbeid i Stavanger Kommune. Nedenfor beskrives klimadelen av denne plattformen.

Partiene Høyre, Venstre, KrF og Senterpartiet har hatt politisk samarbeid i Stavanger Kommune fra valget i 2007. I 2009 gav disse partiene ut en felles plattform hvor de sammen forplikter seg på praktisk politikk. Her forplikter de seg på klimapolitikk gjennom tre satsningsområder. Det første er å satse på trehusbyen ved å bygge og bevare denne videre, satse på Norwegian Wood, samt bygge flere offentlige bygg i tre. Derneøst ønsker de å planlegge og utvikle bybanen, utvide kollektivtilbudet og utrede jernbaneforbindelse for næringstransport i regionen. Til sist satser de grønt gjennom å oppfylle klimaplanen, ha CO2 regnskap på alle byutviklingsprosjekt og at nye bygg skal være miljøvennlige, energi konomiske og resirkulerbare (Høyre, Venstre, KrF og Senterpartiet, 2009).

Disse fire partiene samarbeider med Ap og Pp om vedtak i de årlige budsjettforhandlingene. Alle budsjettvedtak inneholder en tekstdel som er arbeid partiene ønsker at administrasjonen skal arbeide med i året framover. Ettersom alle disse partiene har flertall blir dette også gjeldende politikk og er det viktigste styringsdokumentet for Rådmannen i året som ligger foran. I 2008 budsjettet ble det vedtatt at miljø- og klimaplanen skal revideres og at den skulle ha status som kommunedelplan og inngå i kommuneplanen. Flertallet i bystyret var opptatt av å redusere biltrafikken, etablere miljøstasjoner, ha "grønne" kommunale kjøretøy, kj regodtg relse for sykkelbruk hos ansatte, kildesortering, tilrettelegge for alternativ energi, plastinnsamling i husstandene, grønne bygg og styrke kollektivandelen (Stavanger Kommune, 2007).

I 2009 budsjettet sa flertallspartiene at Stavanger skal ta sin del av klimareduksjonen ved å være en foregangskommune innen alternativ energi og bekjempelse av klimagassutslipp. Dette skulle også være en visjon i det som da var den kommende revisjonen av kommunedelplanen for klima og miljø. Vedtaket gjentok også tiltak fra 2007 budsjettet og vektla at kommunedelplanen skulle berøre kildesortering, nedgravde avfallscontainere og etablere bysykkelordning (Stavanger Kommune, 2008c).

Flertallspartiene i bystyret la for 2010 til grunn at 80 % av verdens befolkning bor i byer, hvor 80 % av all energi forbrukes. Derfor skal Stavanger vise vei og stille krav til reduksjon av klimagasser. I budsjettet vektla flertallet igjen at kommunen skal gå foran på å bygge grønne bygg hvor samtlige nybygg, rehabiliteringer og vedlikeholdsprosjekter skal inneha energiøkonomiserende tiltak Stavanger (Stavanger Kommune, 2009d).

I desember 2010 vedtok de samme parti sitt siste budsjett i den inneværende bystyreperioden. Budsjettet for 2011 inneholder kun et klimapolitisk punkt om grønne rehabiliteringsprosjekt. Mens vedtakene tidligere har vært basert på kommunal gjennomføring går vedtaket nå på et ønske om å gjøre dette gjennom offentlig-privat samarbeid (OPS) (Stavanger Kommune, 2010l).

5.2.8 Andre klimapolitiske tiltak

Det foreligger klimapolitikk i Stavanger Kommune som ikke er beskrevet i dette kapittelet. Vedlegg i kapittel 9.2 gir en oversikt over vedtatte tiltak som er hentet fra intervjuene. Det kan ikke anses for å være en uttømmende liste, men en oversikt basert på intervjupersonenes kunnskap og kompetanse. Tiltakene handler om sykkelplan, vannbåren og jordbåren varme, bilfri søndag, parkeringsstruktur, borgerpakt, anbudskriterier, bærenett, tropisk tømmer, økologisk mat, ringbuss, nybygg, bompenger, forbrenningsanlegg og strømsparing.

5.2.9 Oppsummering

Klimapolitikken som institusjon i Stavanger Kommune fremkommer i hovedsak gjennom fire avtaler og planer; Fremtidens Byer, Ordføreravtalen, Calgaryavtalen og Klima- og miljøplan 2010-2025. Disse henger tydelig sammen ved at måloppnåelse og satsingsområder for kutt i stor grad følger hverandre. Kommunen var tidlig ute med sin første klimaplan i 2002 og har i 2010 fullført sin første rullering av denne planen ved vedtaket på Klima- og miljøplanen. I tillegg er Fremtidens Byer avtalen nå i gang etter å ha fått prosjektbeskrivelse og sin første statusrapport. Flere partier står sammen om avtalene og planene som er vedtatt, og enkelte av planene er også enstemmig i bystyret. Ved siden av de fire avtalene og planene fremkommer det også klimapolitiske tiltak gjennom andre politiske saker og de årlige handlings- og økonomiplanene.

5.3 Klimapolitiske hensyn i Stavanger Kommune

Følgende kapittel vil søke å gi et bilde av hvilke hensyn som er lagt til grunn for Stavanger Kommunes klimapolitikk. Kapittelet tar utgangspunkt i de intervjuede aktørene. Disse kan ses i tre grupperinger. Først de politiske aktørene fra de største partiene i Stavanger bystyre (H, Ap, FrP, V, KrF og SV), dernest kommunens administrasjon ved Miljøvernssjefen og Innkjøpssjefen, og til sist eksterne aktører representert ved Næringsforeningen, Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) og Landsorganisasjonen i Norge (LO). Datafremstillingen vil ta utgangspunkt i de fire institusjonaliserte kriteriene ”Normativ rimelighet” og ”Styringseffektivitet” som danner grunnlaget for ”Klima som problem”, og ”Kostnadseffektivitet” og ”Politisk realiserbarhet”, som danner grunnlaget for ”Klima som mulighet”.

5.3.1 Troen på menneskeskapte klimaendringer

Aktørene som arbeider i, eller opp mot, Stavanger Kommune uttrykker nesten samstemt at de tror på, eller arbeider ut fra, at klimaendringene er menneskeskapte. I historisk perspektiv kan man se at utslipp også kommer fra vulkanutbrudd og naturens ordre, samtidig som en vet at jorden har evne til å både absorbere og tilpasse seg endringene i CO₂ utslipp. Det betyr allikevel ikke at aktørene ikke tar grep. Graden av tro på menneskeskapte klimaendringer er derimot ulik. Distriktsekretær i LO Rogaland Øystein Hansen, SVs Marcela Molina, Venstres Helge Solum Larsen og Aps Torstein Tvedt Solberg synes overbevist om at klimapanelets konklusjoner er riktige og at en må håndtere situasjonen deretter. Hansen går lengst og uttaler:

”Det tror vi på, vi er helt sikre på at det er det. Uansett må vi gjøre noe. Selv skeptikere bør være med å bidra for det kan være at de som mener at det er menneskeskapt har rett. Og da er det for sent når en får konstatert at de har rett. Vi mener det er tydelig at alt går feil vei.”

Andre, som KrFs Bjørg Tysdal Moe, Høyres Kjell-Erik Grøsfjeld, Næringsforeningens Frode Berge, NHOs Regiondirektør Hallvard Ween og Stavanger Kommunes Miljøvernssjef Olav Stav, tar ikke endelig stilling til klimapanelets konklusjoner, men legger konklusjonene allikevel til grunn for det politiske arbeidet. Gjennomgangstenen blant disse er at noe av CO₂ utslippet kommer av naturen selv og noe fra menneskelig aktivitet. Uansett kan man ikke risikere noe, og legger til grunn føre-var prinsippet⁸. Olav Stav setter ord på det når han sier:

⁸ Føre-var prinsippet: Grunnet manglende kunnskap om forurensningens effekt skal den praksis som tilgodeser miljøet legges til grunn i tvilstilfeller (Aven, 2007).

”Jeg tenker at en skal være åpen for alle muligheter. En vet historisk at det ikke alltid er så enkelt å konkretisere om det er menneskeskapt. Vi vet at store vulkaner er med på å slippe ut store utslipp og det er mange ting som skjer i naturen vi ikke har styring på. Uansett så vet vi at vi skaper CO2 gjennom vårt forbruk og livsstil og da vil jeg bruke føre-var prinsippet. Det innebærer at når vi er usikre på noe så handler vi fremfor å skyve det foran oss slik at vi får et stort problem i etterkant. Føre-var prinsippet er det vi ønsker å synliggjøre – når du er usikker så prøver du å gjøre det som er mest riktig.”

Selv om flere politikere ikke tar endelig stilling til klimapanelets konklusjoner er det FrPs Trond Birkedal som går lengst ved å så direkte tvil om panelets konklusjoner. Han er enig med Olav Stav i at mennesket ikke har all skyld, men i stedet for å arbeide under føre-var prinsippet mener han at det er begrenset hva vi kan påvirke selv. Birkedal uttrykker:

”Jeg tror det er veldig begrenset hva vi kan påvirke i forhold til klimaendringene (...) og da er spørsmålet hvor drastiske tiltak en skal sette i gang for å motvirke det.”

Det er allikevel viktig for FrP å fremheve at de ikke er imot alle klimatiltak, og de ser heller ikke på seg selv som klimafornektere, men som klimaskeptikere.

5.3.2 Aktører som arbeider for klimapolitikk

De politiske skillelinjene mellom dem som arbeider for og dem som ikke arbeider for klima som politisk tema følger i stor grad de samme skillelinjene som i troen på menneskeskapte klimaendringer. Med små nyanser setter de politiske og eksterne aktørene den politiske skillelinjen mellom FrP og de andre, eller FrP og Høyre og de andre partiene. Aktørene baserer i hovedsak sin vurdering på hvilke tiltak de andre aktørene er villige til å gå med på, særlig i bruken av tvang eller pisk.

De som tydeligst fremheves er partiene Venstre og SV. Disse frontes uten at noen enkeltpersoner fra partiene nevnes, selv om det også fremholdes at SV er et lite parti og at sentrumpartiene derfor har mer å si. Arbeiderpartiets Tvedt Solberg innrømmer at både SV og Ap burde være flinkere til å fronte saker og sette agenda. Andre partier nevnes mer gjennom enkeltpersoner som Bjørg Tysdal Moe i KrF og Kjell Erik Grøsfjeld i Høyre. Ween framhever også at de politiske skillelinjene i Stavanger på mange måter vannes ut gjennom det Frank Aarebrot dømte til ”Stavangerpartiet”, som består av Høyre, Venstre, KrF, Sp, Pp og Ap. Det er disse partiene som utarbeider de årlige Handlings- og økonomiplanene. Disse

klarer ikke Ween å skille mellom, og opplever at det er mye prat, men lite handling. De politiske partiene framhever også ofte de partiene de selv jobber tettest med. Særlig viser dette seg blant de som jobber politisk sammen. Helge Solum Larsen (V) beskriver situasjonen i Kommunalstyret for Byutvikling slik:

”Venstre bestemte seg i forrige runde for å jobbe for en klar bevissthet på lavenergi- og passivhus i denne perioden. Det er tatt inn i dette samarbeidet, og når Høyre, KrF og Venstre bestemmer seg for at det er dette vi vil, så er det blitt sånn.”

Varaordfører Bjørg Tysdal Moe (KrF) får mye positive tilbakemeldinger for hennes engasjement for klima. Samtidig settes det opp mot at Ordfører Leif Johan Sevland (H) oppfattes som en sterk forkjemper for oljen og industrien. Hallvard Ween i NHO går langt når han sier:

”Når jeg lukker øynene og skal tenke på hvilke politikere som utmerker seg med engasjement i forhold til klima, så tenker jeg på Bjørg Tysdal Moe. Hvis det handler om å skaffe et internasjonalt oljeselskap til Forus så kommer Ordføreren fram. Dette er min oppfatning.”

Marcela Molina (SV) går enda lenger:

”Politisk så må jeg ta av hatten og gi all honnør til varaordføreren. Hun er den som fronter miljøpolitikken i Stavanger Kommune. Hvis jeg skal driste meg til å si noe klart og tydelig så er det at Ordføreren er opptatt av olje, oljebyen, Houston, ONS⁹ og alt det. Mens Varaordføreren bærer klima og miljøfanen med seg, som engasjert i Fremtidens Byer og øverste politiske leder.”

Eksempelvis går et skille på rushtidsavgiften hvor det er Høyre og FrP som stemte i mot og resten av bystyret stemte for. Marcela Molina (SV) forklarer: *”Jeg opplever spesielt Høyre og FrP legger det på bilistenes premisser”.*

Nesten alle aktørene kan nevne navn og mener at administrasjonen gjør en god jobb for å fronte klimapolitikk. Mange nevner Miljøvernsjef Olav Stav og også Kommuneplansjef Thommas Bjerga og prosjektleder for Økoløftet Gabriele Brennhagen nevnes som mennesker med et spesielt engasjement. Solum Larsen (V) bekrefter at det finnes mange

⁹ ONS er en av verdens ledende møteplasser for den globale olje- og energiindustrien og avholdes i Stavanger 2.hvert år.

ildsjeler. Men foruten Olav Stav ønsker han ikke å identifisere flere, slik at han ikke identifiserer dem han mener ikke har samme engasjement. Han sier:

”Jeg føler at det er en sterkt økende bevissthet. Og jeg vet også at det finnes, det jeg vil kalle for ildsjeler knyttet til vår egen administrasjon som virkelig brenner for å få frem gode saker på dette”.

Det er også mange utenfor det kommunale som er pådrivere for klimapolitikk i Stavanger. De navnene og organisasjonene som kom frem gjennom intervjuene listes opp her:

Hvem	Hva
Fornybar Stavanger	Nettverksbasert gruppe av fagfolk som til daglig arbeider i olje- og gassnæringen
Elisabeth Sjo Jespersen	Leder Grønn By og fylkespolitiker Rogaland Høyre
Natur og Ungdom	Miljøvernorganisasjon for ungdom
Naturvernforbundet	Natur- og miljøvernorganisasjon
Ung Agenda 21	Miljøorganisasjon for barn og unge
Agenda 21 Stavanger	Samarbeidsprosjekt mellom Stavanger kommune, Grønn Hverdag og Grønn By for å gjennomføre klimatiltak
Grønn Hverdag	Organisasjon som jobber for at det skal bli enklere å ta miljøvennlige, dyrevennlige og etiske valg i hverdagen
Grønn By	Stiftelse som arbeider med informasjon, konferanser, kurs og idéutveksling innenfor klima og miljø

Ingen av aktørene kan nevne noen som kan sies å direkte motarbeide klima som politisk tema. Det er derimot flere som setter spørsmål ved FrPs grunnmotivasjon i klimaspørsmålet. Ingen vil ha det til at FrP motarbeider klimapolitikk, som sådan, men de ser ikke det samme alvoret. FrP stemmer mot mange klimatiltak og flere aktører ser på FrP som klimaskeptikere, noe Trond Birkedal (FrP) også innrømmer at de er. Kjell Erik Grøsfjeld utdyper:

”Politisk er det kun FrP, som ikke motarbeider, men stemmer mot mange av tiltakene i klima. I mange saker har de også en relativt positiv holdning. De er med på mye, det ser en også i behandlingen av klimaplanen også. For meg framstår det ikke helt tydelig om de lokalt er egentlig motstander av klima, det ville vært interessant i valgkampen. Jeg synes de i mange

tilfeller stemmer mot ting, nærmest for å markere motstand uten gode grunner, tiltak som ikke koster særlig heller.”

Helge Solum Larsen (V) tar opp at det finnes aktører utenom det politiske som har interesse av at klimaendringene ikke skal ses som menneskeskapt. Lokalt tar han opp Statoils rolle i og holdning til å åpne Lofoten og Vesterålen og oljesandprosjektet i Canada. Han er derimot mer usikker på om Statoil arbeider med lokal klimapolitikk i Stavanger Kommune, men han vet at det finnes en oljelobby i Ap som arbeider for at partiet skal innta de standpunktene som alltid tjener næringen. Han forklarer: *”Dette er en ekstremt mektig næring i Norge, og den har sånn sett kontakter overalt”*.

5.3.3 Normativ rimelighet

”Normativ rimelighet” legger til grunn høye målsetninger og fokuserer på nasjonale, lokale kutt som begrunnes i det historiske ansvaret for klimaproblemene industrilandene har og bærekraftig utvikling med tanke på generasjonsperspektivet (Einarsen, 2009 og Jacobsen, 2008). ”Normativ rimelighet” synes noe svakt i Stavanger Kommunes klimapolitikk. Selv om målsettingene både fremstår som høye, og at fokuset er på lokale utslipp, kan det stilles spørsmål ved om tiltakene slik de fremstår i dag kan sies å være sterke nok til å oppnå målsettingene. Videre fremkommer det heller ingen samlet argumentasjon knyttet til kommunens historiske ansvar som oljeby og etiske ansvar for fremtidige generasjoner.

Stavanger Kommune har høye målsettinger i sin klimapolitikk. 20 % kutt innen 2020, med utgangspunkt i 1991 tallene betyr i realiteten at det skal kuttes 30 % på 2010 tallene. Aktørene er tilfreds med denne målsettingen og det er ingen som utfordrer denne verken i den ene eller andre retningen. Bildet er derimot mer sammensatt når det kommer til hvorfor Stavanger Kommune skal kutte utslipp lokalt og ikke globalt.

De fleste politiske aktørene mener at Stavanger har et særlig ansvar for klimakutt og at det er riktig med lokale kutt i Stavanger fremfor kutt globalt. Kommunen må gå foran og vise vei også i klimapolitikken, slik den har gjort i oljenæringen. Oljenæringen har gitt Stavanger kompetanse som aktørene mener regionen nå bør begynne å bruke på fornybar energi. Torstein Tvedt Solberg (Ap) forklarer:

”Stavanger har et særlig ansvar for klimakutt både for å gå først, men også fordi vi har teknologi og næring. Det at vi kan gå først på teknologiutvikling innen klima er viktig, og det haster. Her i byen sitter Norges kanskje beste ingeniører på energi.”

Marcela Tvedt Molina (SV) påpeker at vesten står for 80 % av utslippene, mens folket i Bangladesh blir våte på beina. Derfor har Stavanger et ansvar om å gå foran, slik byen har gjort med oljen. Venstres Solum Larsen er inne på det samme når han mener at vi må tenke nøye gjennom om vi står for en sløsekultur. Samtidig påpeker han at det å ta et globalt ansvar, ved ikke å fråtse, også er fornuftig markedsføringsmessig for kommunen. Kjell Erik Grøsfjeld (H) er enig med Solum Larsen og mener at det ikke tar seg godt ut hvis en energiby har slagside mot oljenæringen. Stavanger har derfor et ansvar uavhengig av at man er oljeby, for Grøsfjeld handler det om omdømme.

Björg Tysdal Moe (KrF) ønsker lokale kutt for to årsaker. Først for å ta u-landenes klimautfordring på alvor. Som en by som har vært med på å skape klimautfordringen må vi også være med på å løse den. For det andre vil lokale kutt føre til utvikling av mer fremtidsrettede løsninger, som igjen kan bli en eksportvare. Det vil igjen redusere behovet for å kjøpe kvoter i utlandet. Hun sier: *”Rent etisk må vi gjøre begge deler”*.

FrPs Trond Birkedal er den av de politiske aktørene som mener at verken Stavanger Kommune eller oljenæringen har ansvar for klimakutt, særlig ettersom oljenæringens teknologiutvikling daglig fører til mer miljøvennlig teknologi. De eksterne aktørene støtter dette ettersom norsk teknologi er langt mer miljøvennlig enn den på kontinentet og Hallvard Ween i NHO påpeker at Stavangers gass erstatter kull. Aktørene mener derimot at det er Staten som har et særlig ansvar for klimakutt og teknologiutvikling ettersom Stavanger har lagt til rette for verdiskapning på nasjonalt nivå gjennom oljenæringen.

De eksterne aktørene er også enig i at målsettingene til Stavanger Kommune er ambisiøse. Samtidig utfordrer de kommunen på å vise dette i egen praksis. Ween utfordrer kommunen og påpeker *”You have to walk the talk”*, med direkte henvisning til Ordførerens utdeling av handlenett i valgkampen 2007. Signaleffekten Stavanger Kommune gir gjennom sine egne tiltak for å reduserer klimatiltak påvirker også næringen. Birkedal (FrP) er enig med Ween og mener også at det sittende flertallet kunne gjort mye mer i klimatiltak enn de gjør. Han utdyper:

”Problemet i hele klimadebatten er at en snakket mye om at noe skal gjøres, men de tør ikke ta de tøffe virkemidlene (...) jeg føler ikke at de store grepene er tatt.”

Solum Larsen (V) er uenig i at Stavanger ikke har sterke tiltak for å redusere klimagassutslipp, samtidig som han innrømmer at det er tiltak som ikke iverksettes, mye grunnet at H og FrP har flertall sammen i Bystyret. Klimapolitikk handler allikevel om å skape en bevissthet om klimaendringene og at det etter alle solemerker er relatert til menneskelig aktivitet. Det kan skape grunnlag for sterkere tiltak og forståelse i samfunnet for nødvendigheten av tiltakene. Solum Larsen forklarer:

”Det er en kanskje like stor utfordring rundt det med bevisstheten om at tiltak faktisk kan gjøre hele samfunnet vårt bedre, for det er jo ingen tvil om at hvis man opererer med dette fagfeltet som en slags dommedagstilnærming, så tror jeg nok at mange vil gi opp og da skaper man heller ingen forståelse og mulighet for å få gjennomført tiltak.”

Direktør Halvor Karlsen i Kultur og Byutviklingsavdelingen, skrev i sin høring til Klimaplanen 2010-2025 at det var bestemt at saksfremstillinger i kommunen skulle omtale både planer og tiltakenes påvirkning på klimaet, og at det sannsynligvis ikke er slik fordi det er få eksempler på saksfremlegg som har slik drøfting. Direktøren skrev: *”Heller ikke i denne Klima- og miljøplanen er dette omtalt!”* (Stavanger Kommune. 2009c:2).

Tvedt Solberg (Ap) er nestleder i Kommunalstyret for Miljø og Utbygging. Han bekrefter at det er kun 20 % av sakene inneholder påvirkning på klima, og at klima kunne vært tema i mye større grad i de resterende 80 % av sakene. Det har allikevel blitt bedre og det er ikke bare administrasjonens skyld at det er slik. Politikerne kunne også blitt flinkere til å be om slike vurderinger. Han forteller:

”... for min del har jeg sett den positive utviklingen på noen saksområder. Og de gangene vi har etterspurt det har jeg stor forståelse for Direktørens henvisning til at dette er en læreprosess i administrasjonen. De kan bli flinkere, men når vi ser at det er økende grad av henvisninger er det en positiv utvikling som vi heier på.”

I Kommunalstyret for Byutvikling har gitt administrasjonen instruks om at det skal være et punkt om klima i alle store saker. Solum Larsen (V) er nestleder i Kommunalstyret for Byutvikling og forklarer:

”Vi har en klar ambisjon om at det i alle byggesaker og plansaker skal være en egen vurdering av dette, og det har politikerne vedtatt i Kommunalstyret for Byutvikling. Det er også vedtatt i Bystyret under behandlingen av Fremtidens Byer.”

Klimaspørsmålet står ikke fullt så sterkt i de tre andre kommunalstyrene for Levekår, Oppvekst og Kultur og idrett. Olav Stav, miljøvernssjefen, påpeker at administrasjonen arbeider med å utvikle metoder og verktøy som saksbehandlingen skal bruke og utdype:

”Vi har hatt en del diskusjoner, og det handler om å bevisstgjøre saksbehandlere og planleggere, vi må ha en sjekkliste så vi bevisstgjør oss dette. (...) Vårt mål er at vi i løpet av 2012 har implementert den type verktøy og styring i organisasjonen. Vi vil bruke 2011 til å evaluere og videreutvikle verktøy.”

Det har den siste tiden vært diskutert utvidelse av Kannik Ungdomsskole eller bygging av ny ungdomsskole i Eiganesområdet. Saken har vært til behandling i Kommunalstyret for Oppvekst flere ganger og klima har ikke vært et av temaene for avgjørelsen. Marcela Tvedt Molina (SV) ser dette som et godt eksempel på at klima ikke preger de tre andre nevnte kommunalstyrene. Hun forklarer:

”Det burde noen etterlyst. Det er et godt eksempel på krav man kan stille til nybygg og i et større perspektiv er spørsmålet om folk skal kjøre barna sine over motorveien for å komme trygt fram eller skal skolen bygges for å få trygg skolevei og unngå lokal kjøring.”

Politikerne er enige i dette og påpeker at dette er for dårlig. Gjennom slike saker viser man vilje til tiltak, planlegger transportmønstre og er med på å gi bevissthet på klimaspørsmålet til barn og unge. Saken om ny ungdomsskole er ikke ferdig utredet, men viser at dersom klima var en del av en saksutredning på et tidlig tidspunkt kunne det påvirket valg av løsning og lokalisering.

5.3.4 Styringseffektivitet

”Styringseffektivitet” baseres på politisk styring og kontroll av samfunnet for å oppnå de klimapolitiske målsetningene som er satt. Klimapolitikkens målsetninger må innarbeides i hele kommunen slik at det ikke blir konflikter i måloppnåelse (Jacobsen, 2008 og Einarsen, 2009). Det kan synes som noe motstridende måloppnåelse i Stavanger Kommunes saksområder hvor enkelte saksområder enda ikke er underlagt klimaplanens målsettinger. Enkelte sterke tiltak velges bort og begrepet ”pisk og gulrot” står sterkt med betydningen av at

pisk ikke kan stå alene. ”Styringseffektivitet” som kriterium og hensyn i klimapolitikken synes å stå noe svakt.

De politiske aktørene er klar på at klimatiltak både må inneholde det de kaller for pisk og gulrot. Pisk er tiltak direkte rettet mot å hindre en form for atferd. Gulrot handler mer om å positiv fremme en annen form for atferd, gjerne gjennom å skape klimavennlige holdninger. Helst ønsker bredden av politikere at de rette insitamentene i skatter og avgifter skal utløse positive endringsprosesser, prosesser tvang ikke kan føre til. Samtidig finnes det klimautfordringer som er så utfordrende at det må til lover og reguleringer.

Solum Larsen (V) er opptatt av at endringen av menneskelig aktivitet skal komme som resultat av både gulrot og pisk. Samfunnet har rammer for hva som er tillat og innenfor de rammene bør man bruke markedskreftene fornuftig for å skape endring. Det er allikevel viktig å behandle alle likt, så det ikke blir markedsvridende. Han ønsker å bygge opp gode tiltak i politikken som folk ønsker å bruke, og endre atferd gjennom det.

Grøsfjeld (H) er enig i at tiltakene både må styres politisk og kan komme gjennom holdningsskapende arbeid. Holdningsskapende arbeid er allikevel ikke nok i seg selv. Han påpeker at det er viktig for folk å ha et valg. I forlengelsen av det er det viktig at kommunen går foran, slik at kommunen ikke møter seg selv i døren. Torstein Tvedt Solberg (Ap) etterlyser sterkere politisk styring og viser til Trondheim som har både rushtidsavgift, stengte bygater og innfartsparkering. Han er spesielt skuffet over hvor lite man har klart å bedre kollektivtrafikken i løpet av de foregående fire årene.

De eksterne aktørene er i noen grad enig i at endring av folks atferd skal komme gjennom reguleringer. Øystein Hansen (LO) er enig i at noe må pålegges, men opptatt av at ikke bare pisk nytter. Og dersom noe skal pålegges må ikke påleggene ødelegge for industrien. Han sier: *”Litt pålegg, men at en også sørger for å ha en bærekraftig utvikling på kostnadssiden”*. Ween (NHO) er opptatt av minst mulig lovpålegg og mest mulig holdningsskapende arbeid. Samtidig påpeker han at hvis noe haster så må en bruke lover, men med bedre tid så mener han at holdningene selv vil skifte over tid.

Næringsforeningen er den eksterne aktøren som går lengst i å støtte opp om sterk politisk regulering. De gikk inn for økte bompengesatser og nye bomringer da den nye transportplanen for Nord-Jæren, Jærenpakke II, skulle vedtas i Fylkestinget. Dette fikk de en del kritikk for av sine egne medlemsbedrifter, som da må betale økte bompengesatser.

Samtidig er de tydelige på at de går inn for dette fordi det vil bli mindre kø på veiene når flere privatpersoner tar kollektivtrafikk. Da vil næringslivet få bedre tilgang på veiene og spare mye tid og penger på å ikke stå i kø. Frode Berge i Næringsforeningen forklarer:

”Vi er villige til å være med på å ta ansvar for å få gjennomført upopulære vedtak på kort sikt hvis vi mener det er nødvendig for å nå de overordnede målsettingene.”

Hvilken plass bilen skal ha i Stavangerpolitikken går igjen når aktørene skal beskrive hvilke typer klimatiltak som oppleves som sterk politisk styring med pisk. 2/3 deler av de klimakuttene i klimaplanen skal komme i transportsektoren. Flere av høringene i nevnte plan påpekte at utbyggingen av store veiprosjekt, som Ryfast og kort Eiganestunell¹⁰ vil føre til økte utslipp i trafikksektoren. Rådmannen innrømmet også i saken at disse utbyggingene bidrar til å bedre forholdene for lokal trafikk, som igjen fører til en målkonflikt i forhold til målet om redusert utslipp i transportsektoren.

Marcela Tvedt Molina (SV) og Helge Solum Larsen (V) beklager begge bystyrets vedtak i Ryfast og Eiganestunellsaken, som de mener vil øke de lokale transportutslippene av CO₂. Kjell Erik Grøsfjeld (H) mener på sin side at dette er å snu saken på hodet, og nesten som å si at det må avvikles veier. Grøsfjeld påpeker at teknologisk utvikling, kollektiv, bybane og el-biler vil gjøre at CO₂ utslippet allikevel går ned.

Tvedt Molina (SV) ønsker sterkere tiltak i trafikksektoren. Hun ser ikke blidt på de som argumenterer med at *”folk må ha frihet til...”*. SV ønsker tiltak som rammer bilistene. Hun forklarer:

”Det er ikke bare rushtidsavgift, men for eksempel å stenge byen for biler i rushtiden eller enveiskjørte veier. Jeg opplever spesielt Høyre og FrP legger det på bilistenes premisser.”

FrP legger ikke skjul på at de ikke vil legge begrensninger på biltrafikken. Trond Birkedal (FrP) argumenterer med at han er teknologioptimist og ser ikke behov for rushtidsavgift. Derimot utfordrer han Høyre, som han mener dobbelkommuniserer:

¹⁰ Forfatteren stemte primært mot bystyrevedtaket om kort Eiganestunnel, og stemte for løsningen om lang tunnel. Sekundært stemte han for kort tunnel.

”Det er altså ikke flertall i Stavanger bystyre for rushtidsavgift for å gjøre det enda vanskeligere for bilistene. For dersom de skulle mene noe med klima så er dette ett av de tiltakene de burde gjort.”

Hallvard Ween (NHO) påpeker at forbudstiden i USA viste at selv om goder gjøres utilgjengelig så vil de allikevel brukes. Han etterlyser de gode alternativene før det legges begrensninger. Nå skal bilene også klimamerkes og samfunnsbevisstheten til bilprodusentene må ikke undervurderes. Pisk og gulrot for Ween blir i dette tilfellet av produsentene ikke får solgt bilene sine hvis de ikke er miljøvennlige, og stoler derfor på at etterspørselen av utslippsfrie biler vil vri markedet. Han utdyper:

”Det er kommet en rapport på Solamøtet i 2010, som viser at det er klimafordeler med Rogfast. Også er det en annen ting – med stor sannsynlighet vil ikke bilene ha utslipp om 10-15 år, men bilene trenger vei. Det er ikke veiene som forurenses.”

Marcela Tvedt Molina (SV) mener det bør tenkes helt nytt i Stavanger for å knytte politisk styring opp mot måloppnåelse, og sikre at klima er innarbeidet i andre politiske saksområder. For 15 år siden ble det daværende Miljøutvalget lagt ned. Mange mente at det var et supperåd, men SV argumenterte den gang for å tillegge det mer makt og myndighet for å følge opp saker. Hun utdyper:

”Et organ som tar seg av klima og miljøpolitikken, som får sakene til gjennomgang og har som oppgave å se helheten fra et klimaperspektiv. (...) Et slikt utvalg må ha tyngde og myndighet til å sende tilbake saker. Eller så må formannskapet og kommunalstyrene være mer bevisste på å få klima belyst.”

Solum Larsen (V) påpeker også at Kommunen har for dårlig kontroll på måloppnåelsen. Å ta utgangspunkt i 20 % kutt fra Kyoto tallene er vanskelig når utslippene har økt fra den gang, og fortsatt øker i flere år fram før kommunen klarer å starte reduksjonen. Han påpeker at hvis det skal være noen reell mulighet i å nå målsettingene i reduksjon, må rapporteringen og vurderingen av tiltakene komme mye hyppigere enn hvert fjerde eller tiende år. Han forklarer:

”Jeg tror vi må ned på en mye mer direkte administrativ og politisk beslutningsprosess som slutter seg til årlig rapportering på hvor vi står og hvor vi er på vei. For det er ikke samsvar.”

5.3.5 Kostnadseffektivitet

”Kostnadseffektivitet” fører ofte til billige løsninger framfor strukturelle endringer.

Forurensere skal betale¹¹ og det skal foreligge kvote- og avgiftssystem. Dette kan oppnås både lokalt, nasjonalt og globalt, men det er grunn til å tro at industrilandene vil kutte der det er billigst (Jacobsen, 2008 og Einarsen, 2009). Selv om viljen til å bruke mer midler på klimavennlige tiltak er tilstede i Stavanger Kommune kan det allikevel se ut som at de bestemmelsene som tas ikke går i den retning. Det har heller ikke fremkommet noen større strukturelle endringer, foruten at det er påpekt en omorganisering i administrasjonen knyttet til Fremtidens Byer og arbeidet i Kommunalstyrene Miljø og Utbygging og Byutvikling.

”Kostnadseffektivitet” synes derfor å stå sterkt i Stavanger kommune.

Forurensere betaler er et godt innarbeidet prinsipp i Stavanger Kommune. De fleste aktørene fronter dette som en stor selvfølgelighet. Samtidig påpeker Tysdal Moe (KrF) at alt har sine begrensninger. Dersom bøndene skulle betalt for alt det kyrne slipper ut av CO₂ ville ikke det vært en heldig situasjon. De eksterne aktørene stiller seg også bak dette prinsippet og aksepterer at næringen må være med i spleiselaget og betale sine avgifter og skatter. Samtidig er det viktig for næringen at det ikke er konkurransevridende.

FrP er den aktøren som helst skulle sett at kutt i større grad ble gjort gjeldende for industrien i utlandet. De er opptatt av kost-nytte¹² og mener derfor det ville vært bedre å kutte CO₂ utslippet i Kinesiske kullkraftverk enn i Norge som kun står for to promille av verdens samlede CO₂ utslipp. Kost-nytte prinsippet kom også til syne da de i Klimaplanen foreslo at det skulle foreligge kostnadsoverslag på alle tiltak før iverksettelse. Birkedal (FrP) utdyper:

”Spørsmålet er hvor vi mye skal vi gjøre, hvor mye kostnader skal vi bruke på å rydde opp og begrense når det ikke har noe effekt på verden for øvrig.”

Tysdal Moe (KrF) ser også at Norge kun står for en liten del av det samlede CO₂ utslippet. Samtidig mener hun at hvis en skal kjøpe klimakvoter i utlandet så vil en ha det samme utgiftsnivået hele tiden, og sannsynligvis øke utslippene hjemme. Da vil det over tid bli dyrere

¹¹ Prinsippet om at forurensere skal betale betyr at det påligger forurensere et ansvar å hindre eller begrense sine utslipp, samt betale eventuell skade (Aven, 2007).

¹² Kost-nytte prinsippet betyr at godene må avveies mot eventuelle ulemper knyttet til forurensingen (Aven, 2007).

og dyrere å kjøpe seg ut. Ved å kutte hjemme vil en kunne skape eksportvarer og redusere behovet for kvoter over tid. Det er i følge Tysdal Moe *”god forvaltning, god økonomi”*.

De politiske aktørene, foruten Birkedal (FrP), uttrykker at de er villige til å bruke mer midler på å bygge klimavennlig. Torstein Tvedt Solberg (Ap) sier det tydelig: *”Vi er helt klart villige til å bruke mer penger på klimavennlig”*. Tvedt Solberg er derimot ikke enig i at det er slik i dag. Han utdyper:

”I det ligger forskjellen på samfunnsøkonomisk og sånn som det er nå med bare økonomisk, altså hva som er billigst. Det samfunnsøkonomiske vil ha underkapitler om miljøkonsekvenser og miljøkostnadene.”

Tvedt Molina (SV) støtter dette og mener at det samfunnsmessige fokuset i saken om Eiganestunellen handlet om biler, støv og støy, og ikke beslagleggelsen av grøntområder ved Stokkavannet. Hun uttrykker at det bør tas tak i hvordan de ulike faktorene skal vektes. Videre mener hun også at storkjøpsfordelen vektlegges mer enn det miljømessige. Hun utdyper:

”Det temaet som blir kommentert fra enkelte er at det er dyrt med passivhus, og at de ser seg blind på prisen for investeringen. (...) Dette er et inntrykk jeg har fått i Formannskapet når en behandlet forprosjekter til bygninger.”

For en tid tilbake behandlet Formannskapet sak om rehabilitering eller nybygging av Kristianslyst Ungdomsskole. Rådmannen anbefalte rehabilitering som det mest klimavennlige alternativet, men et enstemmig Formannskapet gikk inn for nybygg med passivhusstandard. Årsakene til det var at prisen for nybygg i passivhusstandard var den samme som rehabilitering, samt at romfordelingen var dårlig i det eksisterende bygget. Det er normalt 20 % dyrere med nybygg i passivhus standard enn vanlig standard.

Miljøvernssjef Olav Stav er klar på at økonomien fortsatt styrer mye i valg av tiltak. Med knappe økonomiske ressurser blir alltid økonomien styrende. Han tror derimot at hvis administrasjonen klarer å legge fram et livssyklusregnskap på investeringen så vil politikerne se at det er fornuftig å bruke 10-20 % mer fordi det kan tjenes inn på sikt. Han utdyper:

”Vi må ha de verdiene i oss at dersom vi ønsker å gjøre noe for verdens befolkning så må du og akseptere at det koster noe mer, og få inn den holdningen at det ikke bare er det som er billigst og kjappest.”

Politikerne innrømmer at det er en utfordring. Grøsfjeld (H) forklarer:

”Det er klart at det er en utfordring. Vi vedtar en klimaplan, så kommer de årene der kommunen sliter, også står valget mellom å bruke masse penger på klimatiltak mot det å legge ned en skole.”

Grøsfjeld er derfor ikke klar til å sette en pris på hvor mye mer de er villige til å betale for klimatiltak. Han retter derimot fokuset mot Staten som han mener må komme på banen med penger og infrastruktur for at Stavanger skal klare å gjennomføre tiltakene. Tysdal Moe (KrF) bekrefter dette og peker på at kommunen kan bruke litt av egne midler, men at det ikke monner.

Flere aktører tar til ordet for at klimapolitikken må legges opp slik at folk og bedrifter får økonomiske insitament til å være mer klimavennlig. Helge Solum Larsen (V) mener at et skattesifte fra rød til grønn skatt ville gitt forbrukerne det rette insitamentet til å velge vekk de produktene som ikke har omstilt seg. Da hadde også forbrukeren hatt en egeninteresse av å gjøre mer for klimaet. Øystein Hansen (LO) er enig i prinsippet og uttrykker: *”Ja, fordi hvis det ikke er økonomi i det så er det ikke insitamentet, for vi kan ikke bare bruke pisk”*. I denne forbindelse mener Ween (NHO) det ville vært veldig effektivt dersom hjem og bedrifter slapp eiendomsskatt hvis de reduserte eget energibruk med 20 %. Han innrømmer at det er hypotetisk, men sier: *”Vil vi ha energibruket ned? Hvor stor ”pris” setter vi på det?”*

Frode Berge i Næringsforeningen påpeker at økonomiske insitament er det beste også for å ansvarliggjøre næringen. Næringsforeningen har 1550 medlemsbedrifter som i en tøff hverdag er opptatt av den økonomiske bunnlinjen. Her har kommunen, i følge Berge, en mulighet til å påvirke hvis kommunen selv fremstår som en miljøbevisst innkjøper. Samtidig koster det å være klimavennlig. Hallvard Ween (NHO) forteller at NHO har medlemsbedrifter som bestreber seg på å ta samfunnsansvar gjennom for eksempel fyrårnsertifisering¹³ av bedriften, samt kildesortering. Mange av bedriftene i Næringsforeningen og NHO har Stavanger Kommune som kunde.

Det offentlige Norge handler for 400 milliarder kroner i året. Stavanger Kommune handler årlig for tre milliarder til investering og drift. Direktoratet for forvaltning og IKT, DIFI, har igangsatt et prosjekt som kalles Knutepunktprosjektet som har mål om å legge miljø- og

¹³ Miljøfyrårn: nasjonal miljøsertifiseringsordning tilrettelagt for små og mellomstore virksomheter

samfunnsansvar inn som et sentralt element i innkjøpspolitikken fra det offentlige. Slik settes betingelser for innkjøp som igjen påvirker holdningen til klima i bedriftene. Stavanger Kommune er med i dette prosjektet.

Kjartan Møller, Innkjøpssjef i Stavanger Kommune opplever at både politikere og administrasjon har en tydelig vilje til å prioritere klima i kommunale anbud. Bevisstheten omkring kommunens rolle som aktør er også stigende og i september i fjor ansatte innkjøpsavdelingen en medarbeider som har koordinerende ansvar for at krav om klima innarbeides i kommunale anbud. Samtidig er det klart at kommunen er langt unna å realisere det potensialet som finnes for påvirkning gjennom anbud og innkjøp. Mye av dette handler om økonomi. Kjartan Møller utdyper:

”Jeg oppfatter de politiske signalene som tydelige, men de er ikke operasjonalisert i den grad at man har tatt inn over seg effektene av det å ivareta klima fullt ut. Det er først ivaretatt den dagen det kommer til uttrykk i budsjettene.”

Problemet for næringen oppstår når Stavanger Kommune sier at de vil velge klima som kriterier i anbud, men i realiteten ikke gjør det. Ween (NHO) gjenforteller fra en av sine medlemsbedrifter:

”Vi har vært på kurs med knutepunkt, vi kildesorterer, vi har hms-ansatt, men når det kommer til stykket, når kriteriet kun er pris, så kan det være slik at leverandør ”Miljøsvin” vinner fordi han ikke har de kostnadene en må ha for å være klimabevisst leverandør.”

Dette er en generell utfordring i Norge, og Stavanger er i følge Møller ikke noe dårligere enn andre. Han forklarer at valg av alternativ nesten alltid påvirker pris og at det stadig skjer at kommunen har pris som eneste tildelingskriterium. Som i innkjøp av mat i kommunen hvor det ble bestemt politisk at det skulle kjøpes inn økologisk. Problemet var at det kostet 20 % mer og budsjettene ikke var økt.

Trond Birkedal (FrP) er ikke overrasket over dette og uttrykker: *”Når det kommer til realpolitikken, når alle festtaler er slutt, da er det pris og oppslutning som teller.”*

Frode Berge i Næringsforeningen håper Stavanger i fremtiden vil gå foran på dette området:

”Det kan påvirke hvis kommunen blir mer miljøbevisst som innkjøper, de er en stor organisasjon og mange av våre medlemmer er leverandører. Så klart at de kriteriene

kommunen stiller som kompetent og krevende kunde vil påvirke løsninger som bedriftene leverer.”

5.3.6 Politisk realiserbarhet

”Politisk realiserbarhet” indikerer at maktforholdet mellom kommunen og næringen gjør at Stavanger Kommune frykter for industriens konkurranseevne internasjonalt og derfor ikke pålegger industrien negative kostnader. Hensynet viser til myndighetenes evne til å stå imot press fra andre aktører og evne til å gjennomføre tiltakene. Der de tre første hensynene og kriteriene handler om Stavanger Kommunes vilje til å iverksette klimatiltak handler ”Politisk realiserbarhet” om evnen til å gjennomføre tiltakene (Jacobsen, 2008 og Einarsen, 2009).

Aktørene ønsker ikke å ødelegge for industriens konkurransevilkår. Det gjør at de tror på teknologisk utvikling og at de styrer mye av politikken i nettverk med hverandre og med næringen. Det politiske flertallsamarbeidet uttrykker også at de trenger forståelse for tiltakene blant innbyggerne og kan ikke garantere at målene i klimaplanen vil oppnås. Politikerne ser at de kunne vært tøffere i gjennomføringen av tiltak, men velger å la være for at byen skal fungere. ”Politisk realiserbarhet” synes å stå sterkt i Stavanger Kommune.

De eksterne aktørene vektlegger viktigheten av at klimatiltak ikke går på bekostning av industriens konkurranseevne internasjonalt. Allerede har flere bedrifter flyttet utenlands, som Hydro til Qatar. Tiltakene må ifølge aktørene ikke være konkurransevridende og industriens stilling må ikke svekkes, slik at en ikke mister både verdifull kompetanse og arbeidsplasser. Frode Berge i Næringsforeningen er av den oppfatning av dersom dette er på plass, så vil næringen være med på tiltak de opplever rimelige. Hallvard Ween (NHO) advarer på sin side på det sterkeste mot særnorske regler og løsninger. Han utdyper:

”Det bør være likt. Forutsetningene må være like med de handelspartnerne vi har. Det er helt vanvittig at vi skal ha andre priser å betale for forurensning enn våre tradisjonelle handelspartnere i Europa. Vi må ha dønn identiske, hvis ikke er det umulig å konkurrere.”

Blant de politiske aktørene er det bare FrP som går like langt i sin argumentasjon. Birkedal (FrP) mener at det ikke kan være særegne regler i Norge enn så lenge vår industri konkurrerer med all annen industri og han frykter at bedriftene flytter utenlands. Han forklarer:

”Det er lett å flytte oljeindustrien, utenom oljeplattformene og selve produksjonen. Alt annet rundt, for eksempel å styre operasjoner i Nordsjøen, så kan det gjøres like lett fra Dubai. Hvis vi har særnorske krav så flytter bedriftene.”

Høyre, Ap og KrF uttrykker behov for strenge tiltak i næringen. De ønsker samtidig å se det i en større sammenheng slik at næringen ikke blir strupet, og aller helst ønsker de å legge rammebetingelser for næringen slik at den omstiller seg som følge av klimapolitikken. Grøsfjeld (H) uttrykker:

”Du kan for næringslivets del innføre tiltak som gjør at de blir strupet, og klart da blir det mindre klimautslipp. Men det var ikke den effekten en ville ha. Så utfordringen er å ha rammebetingelser som gjør at næringslivet kan leve videre. Det ser vi en del av. Den omstillingen vi har hatt i næringslivet som følge av den miljøpolitikken vi har drevet.”

Venstres Helge Solum Larsen er også opptatt av omstillingstiltak, men gir på sin side uttrykk for at næringens behov og konkurransedyktighet ikke skal ligge til grunn for klimatiltak. I følge han er tradisjonell teknologi i Norge ofte akterutseilt med mye tradisjonell tungindustri. Han forklarer:

”Hvis svaret skulle vært at man bare opprettholdt tunge prosesser fra 50-60-70 tallet som ikke er fremtidsrettet, så er vi på ville veier. Du skal selvfølgelig gjøre den type vurdering, men du kan ikke la det ha avgjørende betydning.”

Stavanger er preget av nettverkbygging. Nettverkene er både formelle og uformelle og finnes både i, mellom og via kjennskap, vennskap, organisasjoner og bedrifter. Dette er politikkenes vesen, samtidig som flere aktører innrømmer at det preger Stavanger mer enn andre steder. Marcela Tvedt Molina (SV) beskriver: *”Det er politikkenes vesen, langt på vei. Men det nærmer seg nesten det ekstreme i Stavanger”*.

Næringsforeningen er et av de største nettverkene i regionen. Med sine 1550 medlemsbedrifter er de organisert som et eneste stort nettverk. De har satt ned 20 ressursgrupper, som hver består av mellom ti og femten medlemmer som er folk fra ledernivå i ulike bedrifter, blant annet Stavanger Kommune, IVAR IKS¹⁴, Lyse AS¹⁵,

¹⁴ IVAR IKS - Selskapets driver med vann-, avløps-, og renovasjonstjenester og eies av ti kommuner i Rogaland.

¹⁵ Lyse AS - Lyse er et norsk industrikonsern innen energi og telekommunikasjon og eies av 16 kommuner i Rogaland.

IRIS¹⁶ med flere. Frode Berge i Næringsforeningen ser disse gruppene som premissleverandører i regionen. Her blir det tatt opp saker på eget initiativ, det diskuteres kommunale planer og høringer og de sender saker videre til styret som uttaler seg offentlig. Det betyr at det skapes politikk i disse gruppene, og i Næringsforeningen som sådan, som kan påvirke politiske beslutninger.

Mye av grunnlaget for nettverkene er det som kalles gjennomgående representasjon. SV er små i Stavanger Kommune og er ikke, i følge Tvedt Molina (SV), en del av dette. Hun utdyper det hun ser fra utsiden:

”De samme personene har mange verv. Gruppeleder i Høyre, FrP og kanskje KrF og Venstre, har personer som sitter i forhandlingsutvalget, kommunalutvalget, formannskapet, er leder i et kommunalstyre og sitter i ørten styrer og utvalg. (...) Bedriftsforsamlinger hvor bare Ordførere er. I en setting kan det være 14 Ordførere hvor syv er fra Høyre. Klart at det påvirker ganske mye, for da tar man hensyn til de forskjellige interessene, også er man samkjørte fordi man er venner. Du kommer ikke utenom Lyse (...) Klart det har noe å si når de samme folkene møtes.”

Det er mange som treffes i organer som for 20-30 år siden var offentlige. Nå er flere organ omdannet til andre selskapsformer som styres av bedriftsstyrer og ikke politikere, selv om det er politikere som sitter i styret. Øystein Hansen i LO påpeker: *”Det er klart at det ikke er like offentlig, mange av dem treffes nok i mange settinger”*.

Lyse AS er et av de største offentlig eide selskapene i regionen. I Generalforsamlingen sitter kun Ordførerne fra de 16 eierkommunene, og i Bedriftsforsamlingen sitter 44 ledende politikere fra alle eierkommunene. I Styret for Lyse sitter det 6 personer som valgt av aksjonærene. Odd Kristian Reme (Ap) er en av disse, og er også gruppeleder for Ap i Stavanger Bystyre, leder av kommunalstyret for Oppvekst og medlem av forhandlingsutvalget, kommunalutvalget og formannskapet i Stavanger Kommune.

Lyse AS nevnes på både godt og vondt når de politiske aktørene omtaler Lyse AS sin rolle i Stavangers klimapolitikk. Flere aktører er positiv til utbyggingen av fjernvarmenett og gass, samt utbyggingen av nytt forbrenningsanlegg av søppel på Forus sammen med IVAR IKS. På

¹⁶ IRIS – International Research Institute of Stavanger er et forskningsinstitutt som eies av Universitetet i Stavanger og Rogalandsforskning.

den andre siden viser Lyse AS at de kommersielle sidene av driften også er med å styre klimapolitikken. I saken om nybygg eller rehabilitering av Kristianslyst Skole ønsket Lyse AS at nybygget skulle kobles med fjernvarmenettet deres. Dersom det gjør det, så blir det ikke passivhus standard. Formannskapet vedtok passivhus, men Odd Kristian Reme (Ap) ytret i Formannskapet spørsmålet om ikke skolen skulle kobles til allikevel. Et annet eksempel er utbyggingen av det store Forumområdet hvor Rådmannen har foreslått en felles energisentral, såkalt 0-syklus, for alle byggene som bruker solfangere eller jordvarme framfor å få tilført ekstern varme. Stavanger Kommune har foreløpig sagt nei til fjernvarmenettet, og Lyse AS har derfor utsatt sin beslutning om de ønsker å delta i energisentralen.

Torstein Tvedt Solberg (Ap) er en av dem som stiller spørsmål ved hvem som styrer utviklingen. Han uttaler: *”Lyse sitter i førersetet og styrer dette mer enn politikerne, selv om de også har tapt noen saker”*. Molina (SV) er heller ikke fornøyd og påpeker:

”Når sakene kommer til Formannskapet er sakene avgjort og bestemt. Det skal ganske mye til for at Formannskapet instruerer Lyse. Det skal mye til når forhandlingsutvalget, styret i Lyse og flertallet har samrødd seg, så skal det ganske kraftig lut til for at avgjørelser blir omgjort.”

Flere av aktørene vektlegger også at det finnes nettverk de opplever som enestående positive. Særlig er dette nettverk knyttet til erfaringsutveksling med andre byer og regioner som står i samme situasjon som Stavanger Kommune. Kjell Erik Grøsfjeld (H) og Torstein Tvedt Solberg (Ap), som leder og nestleder i Kommunalstyret for Miljø og Utbygging, ser særlig på både Fremtidens Byer og Ordføreravtalen som positive nettverk. Grøsfjeld forklarer:

”Jeg synes det er veldig positivt med nettverk. Fremtidens Byer er bra i form av at det er mer konkret, for eksempel handlingsprogrammet (...) mange av disse samlingene, nettverkene, er i forhold til det å få de gode eksemplene fra hverandre. Sånn sett er det veldig bra.”

Det er delte meninger om hvorvidt Stavanger evner å nå sine målsettinger om 20 % kutt i 2020 og 80 % i 2050. For noen handler det om politikerne evner å gjennomføre tiltak i en situasjon hvor de er avhengig av valgoppslutning, og for andre handler det mest om teknologiutvikling.

I Klimaplanen står det at forbedret kjøretøyteknologi skal kutte 20000 av de 45000 tonn CO₂ (45 %) Stavanger Kommune har som måloppnåelse innenfor transportsektoren. Flere av

høringsinstansene, som beskrevet i kapittel 5.2.6, synes dette er en for høy målsetting.

Hallvard Ween (NHO) ser det ikke som umulig og tar gjerne sjansen på teknologiutviklingen. Det samme gjør Øystein Hansen (LO) og peker på viktigheten av at Norge legger til rette for innovasjon på området. Tysdal Moe (KrF) mener at det ikke er umulig at de fleste kjører el-biler og lavutslippsbiler. Hun uttrykker: *”Det er muligheter og det som er sikkert er at reduksjonen vil gå i trappetrinn, teknologiske nyvinninger”*. Grøsfjeld (H) er enig, men påpeker også at ting ikke ordner seg selv. Han sier om teknologisk utvikling:

”Jeg tror at det er en viktig faktor. Ikke at det ordner seg selv. En av de viktigste faktorene for å få gjort noe med klimaproblemet ligger i teknologisk utvikling på biler, og det vil hjelpe veldig. Men det betyr ikke at en ikke skal gjøre noe lokalt.”

Miljøvernssjef Olav Stav håper at politikerne tørr å ta tøffere valg framover. På 80- og 90-tallet ble Hundvåg utbygget basert på godt kollektivsystem og sykkelmuligheter. Med det daværende vedtatte konseptet kunne det gått busser hele tiden, og bilene kunne stått og stanget i kø. Så kom det forslag om tunnel via Ryfast, fordi bilene ikke kom fram. Han utdyper:

”Da føler jeg at politikerne var med å vedta det, men så går de tilbake på enkeltvedtak som bryter det prinsippet. (...) Du lager flotte planer og visjoner, men når det kommer til konkret handling så brytes disse prinsippene. Dette er politikkens frihet, for å si det sånn.”

2011 er kommunevalgår, og Solum Larsen (V) mener det blir spennende å se om den politiske viljen skal komme tilbake som en rekyl og at pendelen skal snus tilbake. Hansen (LO) ser også denne utfordringen og mener at utviklingen har en tendens til å gå i fireårs sykluser. I denne syklusen må politikerne passe på å ikke bli upopulære før det blir valg igjen. Frode Berge i Næringsforeningen utfordrer politikerne på dette området og mener at politikerne kan bli mer aktive. Særlig gjelder dette i det krevende skrittet fra å sette ambisiøse mål og gå til praktisk handling, også når det gjør vondt på kort sikt for eksempel i budsjettprioriteringer.

Både Grøsfjeld (H) og Tysdal Moe (KrF) ser, og tar, utfordringen. Tysdal Moe mener politisk popularitet handler om å få forståelse for det en gjør og at forståelsen kommer av tiltak med både pisk og gulrot. Grøsfjeld innrømmer at kommunen ikke klarte målene i den forrige planen og kan ikke garantere at kommunen evner å nå målene i den nye. Han utdyper:

”Det er en utfordring i praktisk politikk å foreta avveininger på hvordan en skal jobbe i forhold til klima. Praktisk er det ikke noe i veien for å være strengere, men byen skal også fungere, det er litt med det.”

Birkedal (FrP) og Tvedt Molina (SV) tror på sin side at Stavanger Kommune ikke evner å oppnå målsettingene sine med dagens førende politikk. Tvedt Molina mener det foregår en politisk dobbelkommunikasjon: *”Vi vedtar 20 % kutt, men vi signaliserer også at det ikke blir i år”*. Birkedal mener at mye av klimapolitikken er symbolpolitikk og tror ikke det politiske flertallet tar de tøffe virkemidlene av frykt for å bli upopulære. Han sammenligner Stavanger Kommunes klimapolitikk som et maratonløp hvor målstreken til stadighet flyttes lenger vekk. og forklarer:

”Ambisjonene øker hvert år, så hvert år kommer du lenger og lenger vekk fra målet. Det er som å løpe maraton også bare flytter målet seg. Det må være litt trist etter hvert.”

5.4 Oppsummering: Dekobling mellom klimapolitiske målsetninger og etablerte institusjoner og underliggende hensyn

Stavanger Kommunes klimapolitikk, slik den fremkommer i planer, dokument og vedtak framstår med tydelige målsettinger, konkrete forslag for hvor kuttene skal komme, men tilsynelatende uten en tiltaksoversikt som viser hvordan kommunen skal gjennomføre alle de foreslåtte kuttene. Klimapolitikken kan sies å være institusjonalisert, men foreløpig står den sterkest som en endring på utsiden av organisasjonen uten at organisasjonen som sådan er endret.

Alle hensynene kan sies å være tilstede i Stavanger Kommunes klimapolitikk gjennom ulike aktører. Det kan allikevel argumenteres for at to hensyn står sterkt og at to hensyn står svakt. ”Normativ rimelighet” og ”Styringseffektivitet” fremstår som svake hensyn. Det er lite argumentasjon knyttet til Stavangers historiske ansvar som oljeby og rettferdighet mellom generasjonene. Sterke tiltak står svakt og det framkommer noe motstridende måloppnåelse innad i kommunen på ulike saksområder. ”Kostnadseffektivitet” og ”Politisk realiserbarhet” fremstår som sterke hensyn i Stavanger Kommunes klimapolitikk. Økonomivurderinger, teknologisk utviklingen og at 2011 er valgår blir nevnt av flere av aktørene og bidrar til at viljen til å gjennomføre tiltak tidvis synes sterkere enn evnen til å gjennomføre dem.

Klimapolitikken fremstår som en godt innarbeidet norm i Stavanger Kommune. Klimaplanen som ble vedtatt i 2010 er en rullering av den allerede eksisterende klimaplanen fra 2002. Planen er tydelig på målsettinger og på hvilke områder kuttene skal komme. Det fremkommer lite diskusjon omkring målsettingene i planene og klimapolitikk synes således å være et godt innarbeidet politisk tema i Stavanger bystyre og i Rådmannens stab. Føre-var prinsippet, forståelsen av at Stavanger Kommune må gjøre noe i klimapolitikken, den tydelige målsettingen og kunnskapen om hvor det må kuttes kan sies å legge grunnlaget for klimapolitikk som akseptert praksis. Det er også mange aktører som arbeider for at klimapolitikk skal være gjeldende i Kommunen, både blant politikerne, i administrasjonen og blant eksterne aktører.

Viljen til å la klimapolitikk prege Stavanger Kommune kan sies å være tilstede. Det kan virke som at særlig politikerne trives i en situasjon hvor Stavanger går foran og viser vei og planene og vedtakene gir også dette utgangspunktet. Et av de uttrykkene som går mest igjen er ”pisk og gulrot”. Aktørene skilles noe i vektleggingen av disse hensynene, men de aller fleste, også de eksterne aktørene (NHO, LO og Næringsforeningen) innrømmer at begge deler må til. Viljen til klimapolitikk viser seg også gjennom den endrede organiseringen i administrasjonen som følge av Fremtiden Byer og at det i økende grad bes om klimapolitiske vurderinger i Kommunalstyret for Miljø og Utbygging og Kommunalstyret for Byutvikling.

Det kan derfor argumenteres for at klimapolitikk er en institusjonalisert norm og oppskrift ettersom klimapolitikken presenteres som effektive redskaper for organisasjonen, knyttet til måloppnåelse, og at de i en periode tas for gitt som den tidsriktige, effektive, moderne og naturlige måten å gjøre ting på (Christensen, Læg Reid, Roness og Røvik, 2009).

På den andre siden kan det argumenteres for at normene som er forsøkt gjort til en del av virksomheten kun har endret utsiden av organisasjonen (Christensen, Læg Reid, Roness og Røvik, 2009). Det kommer ikke klart fram fra aktørene hvordan målsettingen faktisk skal oppnås, foruten at flere peker på to eksterne forhold. Det første er Staten som flere mener bør legge til rette for klimatiltak lokalt, særlig gjennom økte bevilgninger. Derne st peker flere av aktørene på at teknologiutviklingen mest sannsynlig vil gjøre at kuttene kommer noe av seg selv i transportsektoren. Begge disse er forhold utenfor Stavanger Kommunes hovedansvarsområde. Videre viser eksemplene fra aktørene at det ikke er det samme med evnen som med viljen. I sak om ny ungdomsskole i Eiganes bydel har ikke Kommunalstyret

for Oppvekst vurdert klimaaspektet og vedtaket om kort Eiganestunnel gir noe inkonsistent måloppnåelse når en kanskje legger til rette for økte utslipp i en situasjon hvor målet er å kutte. I innkjøpspolitikken kan det også synes som at Kommunen foreløpig ikke bruker seg av sin mulighet til å kreve klimavennlighet i anbudene sine. I Bystyret gikk også Høyre og FrP sammen og fjernet rushtidsavgift som tiltak, mens SVs forslag om tydeliggjøring av ansvarsfordeling og frister ble nedstemt av nær samtlige i bystyret.

At klimapolitikk kan argumenteres for å være en mer kosmetisk sak for Stavanger Kommune kan man også se i Kommunaldirektør Halvor Karlsens høring. En av Rådmannens nærmeste medarbeidere gir et verdifullt innblikk i Stavanger Kommune når han viser til at klimapolitikken ikke er å finne i alle saksfremstillinger og at selve målsettingen er umulig ettersom tiltakene ikke gir den nødvendige kommunale omstillingen. Det kan derfor også argumenteres for at klimapolitikken i mindre grad er institusjonalisert og at den institusjonaliseringen som kan ses i de kommunale saksdokumentene mer er en endring av utsiden, uten at den har blitt en innarbeidet norm og oppskrift i kommunen. Viljen kan foreløpig tolkes som sterkere i ord enn i handling og det kan derfor synes som at klimapolitikk foreløpig har endret mest på utsiden av organisasjonen (Christensen, Lægreid, Roness og Røvik, 2009).

Valg av tiltak ser ut til å baseres på en vurdering av kostnader og hva som er politisk gjennomførbart. Samtidig har Kommunen ikke har foretatt strukturelle endringer i organisasjonen, eksempelvis gjennom endret politisk organisering og styring. Stavanger Kommune kan derfor sies å ha løsrevet handlingene sine fra strukturen og oppnår legitimitet i klimaspørsmålet ved vise til klimapolitiske målsetninger og den etablerte klimapolitikken som institusjon. Organisasjonsarbeidet fungerer derimot på mange områder på samme måte som før. Det kan derfor sies å være en dekobling mellom klimapolitiske målsetninger og etablerte institusjoner og underliggende hensyn (Boxenbaum and Jonsson, 2008).

6.0 DRØFTING

Oppgavens formål er å beskrive, forstå og forklare utformingen av klimapolitikken i Stavanger Kommune. Kapittel fem har gitt en beskrivelse av hvordan klimapolitikken er utformet i planer, avtaler og tiltak. Klimapolitikken er etablert som en institusjon i kommunen, men organisasjonen er på mange områder ikke endret. Det gav grunnlag for at det synes å være en dekopling mellom de klimapolitiske målsetningene, den etablerte klimapolitikken som institusjon og de underliggende klimapolitiske hensynene.

Drøftingskapittelet søker å analysere oppgavens funn og resultater slik det fremkommer i kapittel fem. Først drøftes en strukturell fortolkning basert på ”Klima som mulighet” som den dominerende institusjonelle logikken. Dernest drøftes en aktør fortolkning basert på aktørenes preferanser og interesser. Til sist gis det en sammenbindende analyse som drøfter den gjensidige avhengigheten mellom institusjonell logikk og aktørene på klimafeltet.

6.1 ”Klima som mulighet” som dominerende institusjonell logikk: En strukturell fortolkning

Hensynene, ”Kostnadseffektivitet” og ”Politisk realiserbarhet” som preger klimapolitikken, kan forstås og ses i lys av den institusjonelle logikken ”Klima som mulighet”. Gitt dette kan klimapolitikken i Stavanger Kommune forstås som et utslag for troen på teknologisk utvikling og hensynet til økonomi. Funnene er forankret og kan forstås i lys av ”Klima som mulighet” som den rådende institusjonelle logikk.

Institusjonell logikk er verdier, tro og regler som gir mening til aktørenes sosiale realitet (Lounsbury, 2007). Thornton and Ocasio (2008) peker på at alle institusjonelle ordener har en sentral logikk som gir retning i prinsipper og gir de sosiale aktørene motiver og identitet. En institusjonell logikk kan derimot ikke registreres i seg selv, men kommer til uttrykk gjennom de nevnte verdier, tro og regler (Wry, 2009).

Verdier, tro og regler på klimaområdet kommer i denne oppgaven til syne gjennom hensynene som aktørene legger til grunn for sine klimapolitiske mål, formelle strukturer og tiltak. De klimapolitiske hensynene; ”Normativ rimelighet”, ”Styringseffektivitet”, ”Kostnadseffektivitet” og ”Politisk realiserbarhet”, er på sin side definert inn som enten ”Klima som problem” eller ”Klima som mulighet”. Basert på vurderingen av hvilke hensyn

som ligger til grunn hos aktørene i tilblivelsen av klimapolitikken er det også mulig å vurdere hvilken institusjonell logikk som viser vei i prinsipper, motiver og identitet.

”Normativ rimelighet” og ”Styringseffektivitet” kan synes å stå noe svakt i Stavanger Kommunes klimapolitikk. De to hensynene er definert innenfor ”Klima som problem”. Dette synes å være korrekt også når datainnsamlingen ses opp i mot denne institusjonelle logikken. ”Klima som problem” argumenterer i et etisk-politisk perspektiv, om rettferdighet mellom generasjonene, rettferdighet i generasjonene, og er ikke opptatt av økonomi. Den oppsummeres i verdimeslig rettferdighet, politisk styring og endring av menneskelig aktivitet (Weidner, 2005 og Langhelle, 2000).

De fleste av aktørene uttrykker at de tror klimaendringene er menneskeskapt eller henviser til FNs klimapanel sine konklusjoner på området. Det kan derfor tolkes som at aktørene har en forståelse for viktigheten av endring av menneskelig aktivitet for å løse klimautfordringene. Dette støtter opp om ”Klima som problem”. Samtidig er det kun Marcela Tvedt Molina (SV) og Bjørg Tysdal Moe (KrF) som fremhever Kommunens etiske ansvar, rettferdighet mellom generasjonene og rettferdighet i generasjonene. Det kan vanskelig konkluderes med at de andre aktørene er uenige med Tvedt Molina og Tysdal Moe. Samtidig var det ingen av de andre aktørene som pekte på dette. I tillegg støtter den praktiske gjennomføringen av politikken opp om økonomi mer enn om verdimeslig rettferdighet, politisk styring og endring av menneskelig aktivitet.

Dersom det var ønskelig at ”Normativ rimelighet” skulle kunne fremstå som et sterkere hensyn måtte det ha fremkommet en sterkere argumentasjon til Stavanger historiske ansvar som oljeby, samt byens ansvar for fremtidige generasjoner. ”Styringseffektivitet” framstår på samme måte noe svak ettersom det er motstridende måloppnåelse i Stavanger Kommune på ulike saksområder. Det kan vanskelig argumenteres for at det ikke er politisk vilje til å argumentere med ”Normativ rimelighet” og et politisk ønske om gjennomgående måloppnåelse på alle saksområder. Samtidig viser konkrete saker at så enda ikke er tilfelle.

På den andre siden er det argumentert for at ”Kostnadseffektivitet” og ”Politisk realiserbarhet” står sterkt som klimapolitiske hensyn i kommunens klimapolitikk. Disse to hensynene er definert innen ”Klima som mulighet”. ”Klima som mulighet” argumenterer i et økonomisk-teknologisk perspektiv. Rettferdighet handler her om at næringen ikke skal tape på klimatiltak. Teknologisk utvikling skal gi en mulighet for næringen til å tjene penger

samtidig som klimagassutslippene reduseres. Den oppsummeres i økonomisk rettferdighet, teknologioptimisme og markedsstyring (Weidner, 2005 og Langhelle, 2000).

Økonomien kan sies å være i stor grad førende for de politiske beslutningene som tas i Stavanger Kommune. ”Kostnadseffektivitet” synes å være viktigere enn strukturelle endringer og kommunens stramme økonomi kan være medvirkende til at klimatiltak foreløpig nedprioriteres. Prinsippet om at forurensere betaler står sterkt og det er viktig for de fleste aktørene at klimapolitikken ikke går ut over næringens konkurransedyktighet. Samtidig er det aktører, for eksempel Torstein Tvedt Solberg (Ap) og Kjell Erik Grøsfjeld (H), som uttrykker at de er villige til å bruke mer midler på klimavennlige tiltak, men de kommunale vedtakene viser foreløpig at så ikke har skjedd. Bjørg Tysdal Moe (KrF) argumenterer også økonomisk når hun ønsker å kutte lokalt fremfor å kjøpe klimakvoter i utlandet. Videre står teknologioptimismen sterkt. Flere aktører satser på at den teknologiske utviklingen vil komme. Måloppnåelsen i Klimaplanen er også avhengig av teknologiutviklingen for at kommunen skal oppnå 20 % kutt innen 2020.

Aktørene beskriver en situasjon hvor mange avgjørelser tas i nettverk og fora utenfor Bystyret. Hvorvidt dette også gjelder for klimapolitikken kommer ikke klart fram i funn og resultater. Samtidig kan nettverksstyringen gjøre at næringen får en direkte påvirkningsmulighet til kommunale politiske beslutninger som legger grunnlaget for at politikerne ikke ønsker å gjennomføre tiltak næringen ikke ønsker. Dersom så er tilfelle, betyr det at hensynet ”Politisk realiserbarhet”, og dermed også ”Klima som mulighet”, står sterkere.

I Stavanger Kommune synes kommunal økonomi, teknologioptimisme, vern om næringens konkurransedyktighet og nettverksstyring som sentrale verdier i kommunens utøvelse av klimapolitikk. Viljen synes også å være noe sterkere enn evnen til å gjennomføre tiltak, og ”Kostnadseffektivitet” og ”Politisk realiserbarhet” står sterkt. Disse verdiene samsvarer med de verdiene ”Klima som mulighet” bygger på.

Den institusjonelle logikken ”Klima som mulighet” kan forklare eksisterende klimapolitikk og viser hvorfor hensynene ”Kostnadseffektivitet” og ”Politisk realiserbarhet” er tydelig i Stavanger Kommunes klimapolitikk. ”Klima som mulighet” og ”Klima som problem” kan begge defineres å være innenfor den eksisterende klimapolitikken. Samtidig synes det klart at det er ”Klima som mulighet” som er den førende institusjonelle logikken basert på tilstedeværelsen av klimapolitiske hensyn.

6.2 Fravær av "Institusjonelle entreprenører": En aktør fortolkning

Institusjonelle logikker vedlikeholdes, styrkes eller svekkes av aktører på feltet (Wry, 2008). Gitt dette kan klimapolitikken i Stavanger Kommune forstås som et utslag av at de dominerende aktørene underbygger "Klima som mulighet" som den rådende institusjonelle logikken. Videre fører fraværet av "Institusjonelle entreprenører" på klimafeltet i Stavanger Kommune til at "Klima som mulighet" ikke svekkes og at "Klima som problem" ikke styrkes. Funnene er forankret i aktørenes forklaring.

Aktørene er ikke alltid klar over de institusjonelle logikkene og institusjonene som former handlingene deres. Disse handlingene kan styrke eksisterende logikk, men den kan også utfordres av aktører med annen logikk (Boxenbaum and Jonsson, 2008 og Lounsbury, 2007). Aktører som søker å skape endringer kalles "Institusjonelle entreprenører" og bruker ressurser på å skape nye institusjoner eller transformere de eksisterende. "Institusjonelle entreprenører" er avhengig av makt, dominerende posisjoner og mulighet for opportunistisk atferd, i tillegg til at de bruker seg av retorikk for å diskreditere eksisterende praksis (Hardy and Maguire, 2008).

Endring av institusjoner er altså avhengig av institusjonelle aktører med interesse av å endre den institusjonelle logikken som er førende. Ettersom aktørene ikke selv alltid er klar over de institusjonelle logikkene vil den praktiske utøvelsen av dette fungere som en endring av eksisterende politikk og argumentasjoner (institusjonene). Det er tidligere lagt til grunn at det er "Klima som mulighet" med hensynene "Kostnadseffektivitet" og "Politisk realiserbarhet" som ligger til grunn for kommunens klimapolitikk. Basert på det teoretiske utgangspunktet vil det være grunn til å tro at aktørene enten vil styrke "Klima som mulighet" eller utfordre den for å styrke "Klima som problem" (Wry, 2008). Aktørene i Stavanger Kommunes klimapolitikk deler seg, som drøftet tidligere, mellom de to institusjonelle logikkene. Den førende er "Klima som mulighet", og det kan være naturlig å se på aktørene med utgangspunkt i om de underbygger eller utfordrer denne.

Den gjeldende klimapolitikken er vedtatt med stort flertall i bystyret. Calgaryavtalen og Ordføreravtalen ble vedtatt av Bystyret mot FrPs stemmer. Fremtidens Byer med tilhørende prosjektbeskrivelse og statusrapport ble enstemmig vedtatt, men med uenighet om noen tilleggforslag. Det samme gjelder Klimaplanen 2010-2025 hvor det også var en høringsrunde med mulighet for eksterne og interne aktører å sende inn sine forslag.

FrPs Trond Birkedal utfordrer det politiske flertallets klimapolitikk og forfekter en sterkere tro på teknologisk utvikling og et kost-nytte perspektiv for å sikre at økonomien brukes tilfredsstillende opp i mot tiltakets betydning. FrP kan fremstå som en ”Institusjonell entreprenør” i den forstand at de bruker seg av retorikk, diskrediterer eksisterende politikk, og forsøker å bruke den usikkerheten som finnes på klimaområdet for å styrke sin sak. På den andre siden har de lite makt og dominerende posisjoner i Stavanger Kommune, og de forsøker å styrke de eksisterende klimapolitiske hensynene ”Kostnadseffektivitet” og ”Politisk realiserbarhet”. De vurderes derfor ikke som ”Institusjonelle entreprenører” i den grad at de ønsker å endre de klimapolitiske hensynene, men de ønsker å transformere eksisterende politikk (institusjoner) i form av en politikk som i enda større grad baseres på ”Klima som mulighet”.

SV har stemt for de fire avtalene og planene i Bystyret og ønsket i den forbindelse at tiltak og ansvarsområder skulle defineres klarere på et tidligere tidspunkt. Dette fikk kun SV og Rødt sine stemmer i Bystyret. SVs Marcela Tvedt Molina fremhever også sterkest av alle aktørene viktigheten av at Stavanger har klimapolitikk i et etisk og verdimessig perspektiv. Hun fremhever også behovet for at Stavanger Kommune igangsetter sterkere tiltak, eksempelvis i forhold til bilbruk, og en sterkere politisk organisering og strukturendring for å imøtekomme behovene på klimaområdet. Dette er uttrykk for ”Normativ rimelighet” og ”Styringseffektivitet”, som igjen er utslag for ”Klima som problem”. Tvedt Molina utfordrer også det politiske flertallets klimapolitikk gjennom retorikk. På denne måten fremstår Tvedt Molina som en ”Institusjonell entreprenør” som bruker ressurser på å transformere eksisterende politikk. På den andre siden fremstår SV med liten grad av makt og dominerende posisjoner i Bystyret i tillegg til at de i stor grad stemmer sammen med det politiske flertallet i de klimapolitiske sakene. SV vurderes derfor ikke til å bruke seg fullt ut av sin mulighet til å opptre som ”Institusjonelle entreprenører” på klimafeltet i Stavanger Kommune.

Det politiske flertallet, H, Ap, V, KrF, Sp og Pp, er dem som sitter med den politiske makten og de dominerende politiske posisjonene i Stavanger Kommune. Det ville derfor være naturlig å se for seg at det kunne komme ”Institusjonelle entreprenører” fra disse partiene. Samtidig viser Bystyrets behandling av både Klimaplanen 2010-2025 og Fremtidens Byer at disse partiene i stor grad er enige om klimapolitikken, selv om Høyre ved to tilfeller skaffet flertall med FrP for å fjerne rushtidsavgift fra begge planene. Rushtidsavgift kan ses som et sterkt tiltak for å hindre biltrafikk og således kutte i CO2 utslipp, og kan defineres innenfor det

klimapolitiske hensynet ”Styringseffektivitet”. Det kan derfor legges til grunn at partiene utenom Høyre og FrP er villige til å gå lenger i retning av sterk styring og på den måten underbygger ”Klima som problem”. Samtidig har funn og resultatkapittelet vist hvordan aktørene fra Ap, V og KrF (Sp og Pp er ikke intervjuet) også argumenterer tydelig for hensynene ”Kostnadseffektivitet” og ”Politisk realiserbarhet” og på den måten vedlikeholder ”Klima som mulighet”. Det kan allikevel ikke ses bort fra at aktører som Torstein Tvedt Solberg (Ap), Helge Solum Larsen (V) og Bjørg Tysdal Moe (KrF) ønsker å argumentere for, og dermed styrke, ”Normativ rimelighet” og ”Styringseffektivitet” som klimapolitiske hensyn i Stavangers klimapolitikk. Samtidig viser aktørenes egen forklaring at de ikke bruker seg av sin mulighet med makt og posisjoner til å foreslå tiltak som ville underbygget ”Klima som problem”.

Miljøvernssjef Olav Stav er i en maktposisjon ved at han sitter sentralt i administrasjonens utarbeidelse av politiske saker, dokumenter og forslag innen klimapolitikk. Han fremheves også av mange som en idealist på området og benyttet sin makt og posisjon for å forsøke å få gjennomslag for rushtidsavgift i Klima- og miljøplanen selv om det ble stemt ut av Høyre og FrP i Fremtidens Byer 9. februar 2009. Den 14.juni 2010 lå dette forslaget allikevel inne i forslaget til Klimaplan 2010-2025, og Høyre og FrP måtte på ny stemme dette ut. Et slikt gjentakende forslag kan ses som et budskap til Bystyret og forslaget legger til grunn ”Styringseffektivitet”. På denne måten har Stav og administrasjonen brukt sin makt og posisjon til å utfordre den rådende institusjonen, i dette tilfellet bilens plass i samfunnet. Stav utfordrer også de førende klimapolitiske hensynene når han i intervjuet uttrykker at økonomien styrer for mye i valg av tiltak og at han håper at politikerne tør å ta tøffere valg fremover. Dette utfordrer ”Kostnadseffektivitet” og ”Politisk realiserbarhet” og underbygger særlig hensynet til ”Styringseffektivitet”. Stav fremstår som en ”Institusjonell entreprenør” som bruker sine ressurser, makt og posisjoner til å utfordre den rådende klimapolitikken.

Eksterne aktører er generelt mer perifere til klimapolitikken og aktørene i kommunen. Gjennom dette har de lettere for å utvikle nye ideer og kan da stille flere spørsmål ved de rådende klimapolitiske institusjonene (Hardy and Maguire, 2008). Det kom 36 høringssvar til Klima- og miljøplanen 2010-2025. I disse høringene var det Naturvernforbundet som brukte sterkest retorikk. De argumenterte for Stavangers etiske ansvar som oljeby og mente at Stavangers klimapolitiske tiltak kun var mindre justeringer og uten strukturendringer og tiltak som vil føre til måloppnåelse. Dette samsvarer med hensynene ”Normativ rimelighet” og

”Styringseffektivitet”. Naturvernforbundet fremstår gjennom høringen som en ”Institusjonell entreprenør” som utfordrer klimapolitikken. På den andre siden kan det se ut som at de ikke bruker seg av sin makt og posisjon ettersom det gjennom intervjuene fremkommer at de politiske partiene i svært liten grad har blitt kontaktet for å skape gjennomslag. Samtidig peker de politiske aktørene i stor grad på Naturvernforbundet som en aktør som fronter klimapolitikk.

Næringsforeningen, NHO og LO fremstår i stor grad som aktører som underbygger den rådende klimapolitikken og de klimapolitiske hensynene. De ser ikke at Stavanger har et særlig etisk ansvar for klimakutt og de mener at holdningsendringer er bedre enn ”Styringseffektivitet” for å endre menneskelig aktivitet. Videre støtter de opp om at tiltak ikke må gå ut over industriens konkurransedyktighet og de prioriterer nettverk hvor politikerne er for å utøve sin innflytelse der. De fremstår som aktører med makt og dominerende posisjoner, men er ikke ”Institusjonelle entreprenører” ettersom de ikke utfordrer den rådende klimapolitikken og de klimapolitiske hensynene.

Endring av institusjoner er avhengig av institusjonelle aktører, ”Institusjonelle entreprenører”, med makt og interesser som bruker disse ressursene til å skape nye eller transformere eksisterende institusjoner (Hardy and Maguire, 2008). Olav Stav er den eneste som er identifisert som en institusjonell entreprenør ved at han tydelig utfordrer ”Klima som mulighet” og underbygger klimapolitiske hensyn som støtter opp om ”Klima som problem”. Han står allikevel alene ettersom de aktørene som kunne tatt posisjon som ”Institusjonelle entreprenører” ikke bruker seg av sin mulighet og indirekte støtter opp om ”Klima som mulighet”. Stavanger preges av et fravær av ”Institusjonelle entreprenører” og de dominerende aktørene på feltet underbygger og støtter ”Klima som mulighet” som den rådende institusjonelle logikken. Klimapolitikken i Stavanger kan forstås gjennom at de dominerende aktørene underbygger de klimapolitiske hensynene ”Kostnadseffektivitet” og ”Politisk realiserbarhet”, og at fraværet av ”Institusjonelle entreprenører” gjør at ”Klima som mulighet” vedlikeholdes og styrkes.

6.3 En sammenbindende analyse

Institusjonelle logikker og aktørene er i et gjensidig avhengighetsforhold. Institusjonelle logikker oppstår ikke i et vakuum, men skapes, styrkes, vedlikeholdes eller svekkes av aktører på feltet. Samtidig preges alltid aktørene av en institusjonell logikk som former aktørenes preferanser og interesser (Wry, 2008, Thornton and Ocasio, 2008, Hardy and Maguire, 2008). I Stavanger Kommune betyr dette at "Klima som mulighet" styrkes av aktørene samtidig med at "Klima som mulighet" former aktørenes preferanser og interesser. Fraværet av "Institusjonelle entreprenører" gjør at dette blir en selvforsterkende mekanisme.

Det finnes ikke teoretisk grunnlag for å si at "Klima som mulighet" kan defineres som "den rette" institusjonelle logikken. Målet til "Klima som mulighet" og "Klima som problem" er å kutte i klimagassutslipp. Dette gjøres derimot på to forskjellige måter, hvor tiltakene har vidt forskjellig utgangspunkt. Det sentrale er ikke å velge mellom de institusjonelle logikkene, men å gi en dypere forståelse og forklaring på hvorfor klimapolitikken er utformet slik den er.

Blindheim (2010) argumenterer for at det i den samme konteksten kan være to veldig ulike typer institusjonell logikk, noe vi også finner i Stavanger. "Klima som problem" synes å stå sterkt i argumenteringen til Marcela Tvedt Molina (SV) og i deler av argumentasjonen til Torstein Tvedt Solberg (Ap), Bjørg Tysdal Moe (KrF) og Helge Solum Larsen (V).

Forskjellen mellom disse aktørene er at Tvedt Molina står utenfor det politiske samarbeidet, mens de andre tre aktørene utgjør en stor del av samarbeidet. Dette kan være en årsak til at de argumenterer for "Klima som problem", mens vedtakene de er med på inngir "Klima som mulighet". Her ser vi at "Klima som problem" har sterkere feste utenfor den politiske posisjonen, mens "Klima som mulighet" står så sterkt i posisjonen at det er vanskelig å komme fram med "Klima som problem".

En mulig forklaring på det er at klimapolitikk er et forholdsvis nytt politisk område og at det i etableringen av praksis i et felt kreves at det skapes nye støttende logikker som underbygger handlingene med mening slik at handlingen blir akseptert praksis (Lounsbury, 2007). En kan altså se for seg en situasjon hvor aktørene ønsker å argumentere med "Klima som problem" for å iverksette sterke tiltak og legge til grunn "Styringseffektivitet" som hensyn, men at realitetene og de felles vedtakene de må være med på fører til et behov for å argumentere med "Klima som mulighet" for å skape mening til de vedtakene de gjør.

Tilstedeværelsen av ulike institusjonelle logikker gir valgmuligheter i forslag til tiltak. Det ser vi for eksempel i at forslaget om rushtidsavgift ble stemt ut av planene av Høyre og FrP. I en slik sak er det den institusjonelle logikken som gir grunnlag for å ha motstridende ulike meninger og valg (Lounsbury, 2007). Her synes det å være en motsetning i hvor sterke tiltak aktørene er villige til å legge til grunn. Forslaget om rushtidsavgift kan ses som et sterkt tiltak basert på ”Styringseffektivitet” og ”Klima som problem”. Høyre og FrP som valgte bort tiltaket, synes på den andre siden å legge til grunn teknologisk utvikling, ”Politisk realiserbarhet” og ”Klima som mulighet” for sin avgjørelse.

Alle de klimapolitiske hensynene kan sies å være tilstede i Stavanger Kommunes klimapolitikk gjennom ulike aktører. Det synes også å være grunnlag for å kunne peke på at ulike aktører har ulike hensyn som grunnlag for den klimapolitikken de fronter. Den klimapolitikken som Stavanger Kommune har, og de hensynene som ligger til grunn, vil derfor også nødvendigvis være preget av hvilke av aktørene som har gjennomslagskraft i den vedtatte politikken. De hensynene som kommer til syne gjennom de eksterne aktørene, samt den politiske opposisjonen, FrP og SV, vil derfor ikke stå like sterkt i Stavangers klimapolitikk. Vurderingen av hvilke hensyn som står sterkt baserer seg derfor i stor grad på det politiske flertallet.

Aktørene preges av en institusjonell logikk (Wry, 2008). I Stavanger er det tilsynelatende få aktører som tolker klimapolitikken ut fra ”Klima som problem”. Det betyr at de etablerte forståelsesrammene av ”Klima som mulighet” forsterkes og rommet for motstridende klimapolitiske hensyn blir mindre. Mulige tiltak innen ”Styringseffektivitet” blir vanskeligere og det blir på den andre siden lettere å få gjennomslag for tiltak som underbygger ”Kostnadseffektivitet” og ”Politisk realiserbarhet”.

Dersom det skulle være ønskelig å endre dette ville det klimapolitiske området i Stavanger behøve ”Institusjonelle entreprenører” som utfordrer dette bildet. En ”Institusjonell entreprenør” kunne brukt sin makt og posisjon til å utfordre det etablerte politiske flertallets politikk ved å skape rasjonale for andre typer tiltak. Når så ikke er tilfellet i Stavanger vedlikeholdes, og over tid styrkes, ”Klima som mulighet”.

Spørsmålet er da om det er aktørenes handlinger som påvirker den institusjonelle logikken, eller om det er den institusjonelle logikken som påvirker aktørenes handlinger. Det synes naturlig at begge deler er korrekt. Den institusjonelle logikken ”Klima som mulighet”

påvirker aktørene i Stavanger til å igangsette tiltak som baseres på ”Kostnadseffektivitet” og ”Politisk realiserbarhet”. Samtidig styrker aktørenes tiltak og handlinger opp under ”Klima som mulighet” og gjør at rommet for alternative logikker minsker. Aktørene underbygger en logikk, som igjen preger aktørenes vurdering av løsninger. Begge er en selvforsterkende effekt av passive aktører og fraværet av ”Institusjonelle entreprenører”.

7.0 KONKLUSJON OG IMPLIKASJONER

Dette kapittelet vil først søke å oppsummere oppgavens problemstilling slik den er gitt i innledningen og utdypet i teorikapittelet. Dernest vil det bli gitt vurderinger knyttet til hvilke implikasjoner dette kan gi for utformingen av den videre klimapolitikken i Stavanger Kommune.

7.1 Konklusjon

Første del av oppgavens problemstilling søker å beskrive hvordan klimapolitikken er utformet i Stavanger Kommune. Dette utdypes gjennom en beskrivelse av hvilke målsetninger og formelle strukturer som er etablert, samt hvilke hensyn som ligger til grunn for utformingen. Jeg har vist at Stavanger Kommunes klimapolitiske målsetninger baseres på, og er definert i, fire politiske vedtatte planer og avtaler; Fremtidens Byer, Ordføreravtalen, Calgaryavtalen og Klima- og miljøplan 2010-2025. Målsetningen er 20 % kutt i lokale klimagassutslipp innen 2020. Den langsiktige målsetningen er 80 % kutt innen 2050. De formelle strukturene ligger hovedsakelig i de fire nevnte avtalene og planene, og danner grunnlaget for fordelingen av kutt. Kuttene skal hovedsakelig foretas innen Arealbruk og transport med 45000 tonn, Stasjonær energibruk med 35000 tonn og Prosessindustri og landbruk med 5000 tonn. Både i de formelle strukturene og i intervjuene med aktørene kommer det fram tydelige klimapolitiske hensyn som ligger til grunn for valg av tiltak.

De klimapolitiske hensynene som vektlegges sterkest er ”Kostnadseffektivitet” og ”Politisk realiserbarhet”. Det betyr at tiltakene er basert på vurdering av kostnader og hva som er politisk gjennomførbart. Kommunen ser ut til å søke legitimitet gjennom klimapolitiske målsetninger og ved at den har etablert klimapolitikk. Samtidig fungerer kommunen på mange måter som før. Slik sett kan det se ut til å være en dekobling mellom de klimapolitiske målsetningene og den etablerte klimapolitikken hvor klimapolitikken foreløpig står sterkest som en endring på utsiden av organisasjonen uten at organisasjonen i realiteten er endret.

Andre del av oppgavens problemstilling søker å forstå og forklare utformingen av klimapolitikken i Stavanger Kommune. Jeg har vist to hovedfortolkninger; en strukturell fortolkning og en aktørfortolkning. Begge gir en forståelse og forklaring til at klimapolitikken er bygget på den institusjonelle logikken ”Klima som mulighet” og de klimapolitiske hensynene ”Kostnadseffektivitet” og ”Politisk realiserbarhet”.

Den strukturelle fortolkningen viser at ”Klima som mulighet” legger premissene for aktørenes forståelse og syn på klimapolitikk. Klimapolitikken er dermed et utslag for troen på teknologisk utvikling og hensynet til økonomi. Det forklarer den eksisterende klimapolitikken og gir en forståelse for hvorfor de ledende aktørene vektlegger teknologiutvikling, økonomi, holdningsskapende arbeid og styring gjennom nettverk.

Aktørfortolkningen viser at de dominerende aktørene på klimafeltet i Stavanger Kommune vedlikeholder og styrker ”Klima som mulighet” som den førende institusjonelle logikken. Hvis en aktør ønsker endringer i klimapolitikken må det startes med å utfordre ”Klima som mulighet” og de førende klimapolitiske hensynene. Slik situasjonen er i dag er det derimot ikke nok aktører som utfordrer ”Klima som mulighet” og de som kunne utfordret den førende institusjonelle logikken, og dermed være ”Institusjonelle entreprenører”, bruker seg ikke av muligheten.

Analysen viser hvordan institusjonell logikk og aktører er gjensidig avhengige av hverandre. I Stavanger Kommune fører ”Klima som mulighet” til at aktørenes preferanser og interesser formes i en gitt retning. På den andre siden styrkes denne institusjonelle logikken av aktørene på feltet ved fraværet av ”Institusjonelle entreprenører” og at de dominerende aktørene støtter opp om ”Klima som mulighet”. Dette skjer som en selvforsterkende mekanisme.

7.2 Implikasjoner

Forståelsen og forklaringen av klimapolitikkens tilblivelse i Stavanger slik den er presentert ovenfor, inngir en retning for hvordan den videre utformingen av klimapolitikken kan bli. Først, det ser ikke ut som at ”Klima som problem” skal få noe sterkere fotfeste i Stavangers klimapolitikk i den nærmeste framtid. Til det ser hensynene ”Normativ rimelighet” og ”Styringseffektivitet” ut til å stå for svakt. Når det i tillegg ikke er tilstrekkelig mange eller sterke nok aktører som underbygger ”Normativ rimelighet” og ”Styringseffektivitet” vil det heller ikke bli lettere i tiden fremover å få gjennomslag for tiltak som bygger på disse hensynene. Tiltak som oppfattes som for sterk styring, for eksempel knyttet til parkeringsrestriksjoner, rushtidsavgift med mer, vil ikke bli gjennomført slik situasjonen står nå.

Derneft vil retningen på dagens klimapolitikk føre til en avhengighet av andre instanser enn Stavanger Kommune selv. Troen på en teknologiutvikling, som aktørene ikke vet noe om, er i så stor grad styrende at dersom denne teknologiutviklingen ikke kommer så faller hele måloppnåelsen i klimakuttet. Videre er kommunen også avhengig av andre aktører som staten og fylket, særlig i økonomiske forhold. Stavanger er ikke villige til selv å sette av de midlene klimatiltak koster uten direkte midler fra andre. Det ser en særlig i anbudprosesser hvor det tilsynelatende ikke avsettes tilstrekkelig med midler til å følge opp klimavennlige anbud, samt i bygging og rehabilitering hvor det billigste alternativet fortsatt i all hovedsak ser ut til å bli vedtatt.

For at klimapolitikken i Stavanger skal oppnå sine målsettinger må det arbeides med noen sentrale tiltak og strukturelle endringer i arbeidsmåte. For det første må klimahensyn komme mye sterkere inn som et reelt anbudskriterium i kommunen. Mange bedrifter er avhengig av Stavanger Kommune som oppdragsgiver og er villige til å omstille seg til mer miljøvennlige krav, forutsatt at de da får fortrinn i anbudene fremfor dem som ikke omstiller seg.

Derneft må aktører med en annen forståelse av klimapolitiske hensyn gis større rom og gjennomslagskraft i utformingen av klimapolitikk. I en situasjon hvor det er umulig å påstå at den ene institusjonelle logikken er mer riktig enn den andre må den overordnede målsettingen veie tyngre enn partipolitiske skillelinjer. Når alles målsetting er den samme må en også tro at andre innfallsvinkler til en problemstilling kan være med å bidra positivt.

For det tredje bør den strukturelle politiske styringen i kommunen styrkes ved opprettelsen av et eget politisk styre som har myndighet og ansvar for måloppnåelsen i de fire avtalene og planene. Et slikt utvalg kan sørge for at klima settes på dagsorden tverrsektorielt i hele kommunen og ikke bare i to av kommunalstyrene. Slik det står i dag faller også noe av klimapolitikken mellom flere stoler og dette fører til at måloppnåelsen er noe motstridende i kommunen.

Stavanger Kommune arbeider ikke alene med klimaproblematikken. Ved siden av at alle kommuner plikter å ha en egen klimaplan så har også Staten planer for dette, se kapittel 2.6. Stavanger er avhengig av disse rammevilkårene og mulighetene for samarbeid for å få gjennomført en god rekke tiltak. I en situasjon hvor Stavanger preges av "Klima som mulighet" kunne Staten kommet inn med mer restriksjoner og sterke tiltak som motvekt. Paradokset er at Staten til nå ikke har pålagt konkrete sterke tiltak, men lagt det opp til

kommunene å avgjøre dette. Videre baseres Stortingets klimaavtale, se kapittel 2.6.1, på prinsipper om at forurensere betaler, teknologiutvikling og økonomisk gode løsninger. Det gir en sterk pekepinn på at også Staten vektlegger ”Klima som mulighet”. Hvis så er tilfelle har ”Klima som problem” enda dårligere vekstvilkår og ”Klima som mulighet” støttes av flere og enda sterkere aktører i norsk klimapolitikk.

Stavanger Kommune ble i 1972 Norges Oljehovedstad. Siden den gang har kommunen vært avhengig av inntektene som oljen har gitt. Det endret Stavanger Kommunes historie. Nå ser verden ut til å være i forandring igjen og Stavanger Kommune er i ett veiskille. På den ene siden ønsker de, som Ordfører Leif Johan Sevland gav uttrykk for i sin nyttårstale i 2008, å gjøre de nødvendige endringene som må gjennomføres for å kutte i klimagassutslipp. På den andre siden er Stavanger Kommune også smertelig klar over sin avhengighet av oljenæringen. Ingen kjenner fremtiden, og ingen vet om klimaendringene og tiltakene som må gjøres vil endre Stavanger like mye som oljen i sin tid gjorde. Vi kjenner kun nåtiden. Mitt håp er derfor at resultatene av denne oppgaven kan gi Stavanger Kommune nyttig lærdom for hvordan dagens klimapolitikk bør skapes for en bedre fremtid.

8.0 REFERANSELISTE

- Aven, Terje. 2007. **Risikostyring**. Universitetsforlaget.
- Berglund, F. og E. Nergaard. 2008. **Utslippsreduksjoner og tilpasninger. Klimatiltak i norske kommuner**. NIBR-Notat 2008:103. Oslo, Norsk institutt for by- og regionsforskning.
- Bjørheim, Camilla og Sverdrup, Inga. 2011a. **Vi skal bli grønnere – med eller uten Statoil**. Stavanger Aftenblad 05.01.11.
- Bjørheim, Camilla og Sverdrup, Inga. 2011b. **–Fornybarvinden vil blåse forbi Rogaland**. Stavanger Aftenblad 07.01.11.
- Blakie, Norman. 2000. **Designing Social Research**. Polity Press, UK.
- Boxenbaum, Eva and Jonsson, Stefan. 2008. **The SAGE handbook of Organizational Institutionalism**. Sage Publications.
- Baardsen, Christer. 2011. **–For dyrt med klimakutt i oljå**. Stavanger Aftenblad 05.02.11.
- Christensen, Tom, Lægreid, Per, Roness, Paul G., Røvik, Kjell Arne. 2009. **Organisasjonsteori for offentlig sektor**. Universitetsforlaget.
- Clemens, Elisabeth S. and Cook, James M. 1999. **Politics and Institutionalism: Explaining Durability and Change**. Annual Reviews.
- Einarsen, Tone. 2009. **MET-senteret: Hva skjedde i prosessen med å få etablert MET-senteret på Karmøy? Hva er konfliktlinjene og hvilke institusjonelle faktorer kan bidra til å forklare sakens utfall?** Masteroppgave Endringsledelse Universitetet i Stavanger.
- Feiock, Richard C. 2007. **Rational choice and regional governance**. Journal of affairs, volume 29, number 1, pages 46-63. Urban affairs association.
- Furdal, Turid. 2010. **Kalde vinte forvirrer folk**. Stavanger Aftenblad 04.12.2010.
- Furdal, Turid. 2011. **–Rogaland er i ferd med å bli fornybarfylke**. Stavanger Aftenblad 24.02.11.
- Greater Stavanger. 2010. **Høringsuttalelse Stavanger Kommune sitt utkast til Klima- og miljøplan 2010-2025**. Arkivkode K20. J.nr 452/10. S.nr 09/9932. 05.01.2010.
- Haug, Anne Kari. 2011. **Foreslår ny lov for å bevare klima**. Dagens Næringsliv 18.03.2011.
- Hardy, Cynthia and Maguire, Steve. 2008. **The SAGE handbook of Organizational Institutionalism**. Sage Publications.
- Hellevik, Otto. 1995. **Sosiologisk metode**. Oslo: Universitetsforlaget
- Hellevik, Otto. 2002. **Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap**. Oslo: Universitetsforlaget
- Høyre, Venstre, KrF og Senterpartiet. 2009. **Samarbeid forplikter**. Lastet ned 24.03.11 fra: <http://www.venstre.no/files/rogaland/stavanger/Samarbeidforplikter.pdf>
- Jacobsen, Dag Ingvar. 2005. **Hvordan gjennomføre undersøkelser**. Høyskoleforlaget.

- Jacobsen, G. B. 2008. **Hensyn og virkemidler i klimapolitikken. En analyse av klimapolitisk praksis overfor prosessindustrien i Norge og Sverige.** Universitet i Oslo.
- Jennings, P. Deveraux og Zandbergen, Paqul A. 1995. **Ecologically Sustainable Organizations: An Institutional Approach.** Academy of Management Review, Vol.20, No.4, 1015-1052.
- Jupskås, Stein Halvor. 2011. **Bystyret styrer lite, nettverkene mye.** Stavanger Aftenblad 12.01.11.
- King, G., Keohane, O., Robert, & Verba, S. 1994. **Designing Social Inquiry.** New Jersey: Princeton University Press
- Klimaavtalen. 2008. **Avtale om klimameldingen.** Lastet ned 24.05.10 fra: http://www.regjeringen.no/Upload/MD/Vedlegg/Klima/avtale_klimameldingen.pdf
- Kongsnes, Ellen. 2010. **1 av 10 har skiftet mening om klima.** Lastet ned 22.03.11 fra: http://www.aftenbladet.no/energi/1181444/1_av_10_har_skiftet_mening_om_klima.html
- Langhelle, Oluf. 2000. **Why Ecological Modernization and Sustainable Development Should Not Be Conflated.** Journal of Environmental Policy and Planning 2:303-322 (2000).
- Langhelle, Oluf og Blindheim, Bjørn Tore. 2010. **Søknad ”Energy Cities and Climate Change – Governance, Institutionalization and Effective Mitigation” til Norges Forskningsråd.** Universitetet i Stavanger.
- Langholm, Sivert. 1989. **Historisk rekonstruksjon og begrunnelse. En innføring i historiestudiet.** Oslo: Dreyer
- Lawrence, Thomas B. 2008. **The SAGE handbook of Organizational Institutionalism.** Sage Publications.
- Lounsbury, Michael. 2007. **Institutional rationality and practice variation: New directions in the institutional analysis of practice.** ScienceDirect, Accounting, Organizations og Society 33, p 349-361.
- Lyse Energi AS. 2009. **Uttalelse fra Lyse Energi til Klima- og miljøplan for Stavanger 2010.** Arkivkode K20, Journalnr 70469/09. Dato 23.12.2009
- Matten, Dirk og Moon, Jeremy. 2008. **“Implicit” and “explicit” CSR: A Conceptual framework for a comparative understanding of corporate social responsibility.** Academy of Management Review, Vol.33, No2, p 404-424.
- Naturvernforbundet. 2010. **Stavangers klimaplan er ikke troverdig.** Arkivkode K20. Journalnr 99/10. S.nr. 09/9932. 04.01.2010.
- Norsk Oljemuseum. 2010. **Oljebyen Stavanger.** Lastet ned 21.12.2010 fra: http://www.norskolje.museum.no/modules/module_123/proxy.asp?D=2&C=221&I=540
- Scott, W.R. 1995. **Institutions and Organizations.** Thousand Oaks: Sage Publications.
- Seglem, Elisabeth. 2010. **–Mangler politisk vilje til å bremse bilbruken.** Stavanger Aftenblad 19.11.10.

- STAS. 2009. **Klima- og miljøplan 2010-2025**. Arkivkode K20. Journalnr 09/9932. 17.des 2009.
- Statistisk sentralbyrå. 2011a. **Lavere utslipp i kommunene i 2009**. Lastet ned 22.03.11 fra: <http://www.ssb.no/emner/01/04/10/klimagassr/>
- Statistisk sentralbyrå. 2011b. **Kildefordelte utslipp til luft av klimagasser, etter kommune 2009**. Lastet ned 22.03.11 fra: <http://www.ssb.no/klimagassr/tab-2011-02-22-02.html>
- Statistisk sentralbyrå. 2011c. **Utslipp til luft, etter region, kilde (aktivitet), komponent, tid og statistikkvariabel**. Lastet ned 22.03.11 fra: http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/Default_FR.asp?PXSid=0&nvl=true&PLanguage=0&tilside=selecttable/hovedtabellHjem.asp&KortnavnWeb=klimagassr
- Stavanger Kommune. 2007. **Møteprotokoll Stavanger bystyre 03.12.07**. Arkivkode 033. Journalnummer 61748/07
- Stavanger Kommune. 2008a. **Saksfremlegg 22.09.08. Stavangers deltakelse i ordføreravtalen – et europeisk initiativ for reduksjon av CO2-utslipp**. Lastet ned 29.12.10 fra: [http://www3.stavanger.kommune.no/publikum/offentli.nsf/SVGalle/C1256F65004F872BC12574C00029C327/\\$FILE/08052298.pdf](http://www3.stavanger.kommune.no/publikum/offentli.nsf/SVGalle/C1256F65004F872BC12574C00029C327/$FILE/08052298.pdf)
- Stavanger Kommune. 2008b. **Saksprotokoll 22.09.08. Stavangers deltakelse i ordføreravtalen – et europeisk initiativ for reduksjon av CO2-utslipp**. Lastet ned 29.12.10 fra: [http://www3.stavanger.kommune.no/publikum/offentli.nsf/SVGalle/C1256F65004F872BC12574CD0043D848/\\$FILE/08057174.pdf](http://www3.stavanger.kommune.no/publikum/offentli.nsf/SVGalle/C1256F65004F872BC12574CD0043D848/$FILE/08057174.pdf)
- Stavanger Kommune. 2008c. **Møteprotokoll Stavanger bystyre 08.12.08**. Arkivkode 033 Journalnummer 63352/08
- Stavanger Kommune. 2009 a. **Saksfremlegg 09.02.09. Framtidens byer – byer med lavest mulig klimagassutslipp og godt bymiljø – handlingsprogram**. Lastet ned 28.12.10 fra: [http://www3.stavanger.kommune.no/publikum/offentli.nsf/SVGalle/C1256F65004F872BC125754D0028FA2F/\\$FILE/09003904.pdf](http://www3.stavanger.kommune.no/publikum/offentli.nsf/SVGalle/C1256F65004F872BC125754D0028FA2F/$FILE/09003904.pdf)
- Stavanger Kommune. 2009b. **Møteprotokoll 09.02.09**. Lastet ned 28.12.10 fra: [http://www3.stavanger.kommune.no/publikum/offentli.nsf/SVGalle/C1256F65004F872BC125756600305FD9/\\$FILE/09008270.pdf](http://www3.stavanger.kommune.no/publikum/offentli.nsf/SVGalle/C1256F65004F872BC125756600305FD9/$FILE/09008270.pdf)
- Stavanger Kommune. 2009c. **Klima og miljøplan for Stavanger 2010-2025, uttalelse**. Arkivnr.20, Journalnr 69696/09. Dato 22.12.2009.
- Stavanger Kommune. 2009d. **Møteprotokoll Stavanger bystyre 07.12.09**. Arkivkode 033 Journalnummer 65388/09
- Stavanger Kommune. 2010a. **Klima og miljøplan 2010-2025**. Stavanger Kommune. Bymiljø og utbygging.
- Stavanger Kommune. 2010b. **Saksfremlegg 14.06.2010. Klima- og miljøplan for Stavanger 2010-2025, endelig plan**. Lastet ned 27.12.2010 fra: [http://www3.stavanger.kommune.no/publikum/offentli.nsf/SVGalle/C1256F65004F872BC125773B003CC18F/\\$FILE/10023474.pdf](http://www3.stavanger.kommune.no/publikum/offentli.nsf/SVGalle/C1256F65004F872BC125773B003CC18F/$FILE/10023474.pdf)

- Stavanger Kommune. 2010c. **Saksprotokoll 14.06.2010. Klima- og miljøplan for Stavanger 2010-2025, endelig plan.** Lastet ned 27.12.2010 fra:
[http://www3.stavanger.kommune.no/publikum/offentli.nsf/SVGalle/C1256F65004F872BC1257752002E9812/\\$FILE/10042657.pdf](http://www3.stavanger.kommune.no/publikum/offentli.nsf/SVGalle/C1256F65004F872BC1257752002E9812/$FILE/10042657.pdf)
- Stavanger Kommune. 2010d. **Handlings- og økonomiplan 2011-2014. Årsbudsjett 2011.** Lastet ned 28.12.10 fra:
http://stavanger.kommune.no/Documents/H%c3%98P%20og%20budsjett/H%c3%98P_2011-2014.pdf
- Stavanger Kommune. 2010e. **Verdens energibyer (WECP).** Lastet ned 29.12.10 fra:
<http://stavanger.kommune.no/Tilbud-tjenester-og-skjema/Natur-og-miljo/Internasjonalt-engasjement/Verdens-energi-byer/>
- Stavanger Kommune. 2010f. **Saksfremlegg 05.10.2010. Framtidens byer – statusrapportering og prosjektbeskrivelse.** Lastet ned 19.03.11 fra:
[http://www3.stavanger.kommune.no/publikum/offentli.nsf/SVGalle/C1256F65004F872BC12577AD001F7637/\\$FILE/10063895.pdf](http://www3.stavanger.kommune.no/publikum/offentli.nsf/SVGalle/C1256F65004F872BC12577AD001F7637/$FILE/10063895.pdf)
- Stavanger Kommune. 2010g. **Møteprotokoll 05.10.2010.** Lastet ned 19.03.11 fra:
[http://www3.stavanger.kommune.no/publikum/offentli.nsf/SVGalle/C1256F65004F872BC12577B5003889FD/\\$FILE/10067391.pdf](http://www3.stavanger.kommune.no/publikum/offentli.nsf/SVGalle/C1256F65004F872BC12577B5003889FD/$FILE/10067391.pdf)
- Stavanger Kommune. 2010h. **Møteprotokoll Kommunalutvalget 16.11.2010.** Lastet ned 19.03.11 fra:
[http://www3.stavanger.kommune.no/publikum/offentli.nsf/SVGalle/C1256F65004F872BC12577DD003FCA4A/\\$FILE/10077433.pdf](http://www3.stavanger.kommune.no/publikum/offentli.nsf/SVGalle/C1256F65004F872BC12577DD003FCA4A/$FILE/10077433.pdf)
- Stavanger Kommune. 2010i. **Møteprotokoll Kommunalstyret for Byutvikling 28.10.11.** Lastet ned 19.03.11 fra:
[http://www3.stavanger.kommune.no/publikum/offentli.nsf/SVGalle/C1256F65004F872BC12577D50045545A/\\$FILE/10073432.pdf](http://www3.stavanger.kommune.no/publikum/offentli.nsf/SVGalle/C1256F65004F872BC12577D50045545A/$FILE/10073432.pdf)
- Stavanger Kommune. 2010j. **Fremtidens Byer Prosjektbeskrivelse 2010-2014.** Lastet ned 19.03.11 fra:
[http://www3.stavanger.kommune.no/publikum/offentli.nsf/SVGalle/C1256F65004F872BC12577D50045540D/\\$FILE/10075341.PDF](http://www3.stavanger.kommune.no/publikum/offentli.nsf/SVGalle/C1256F65004F872BC12577D50045540D/$FILE/10075341.PDF)
- Stavanger Kommune. 2010k. **Fremtidens Byer Statusrapport – juni 2010.** Lastet ned 19.03.11 fra
[http://www3.stavanger.kommune.no/publikum/offentli.nsf/SVGalle/C1256F65004F872BC12577D5004553C6/\\$FILE/10075340.PDF](http://www3.stavanger.kommune.no/publikum/offentli.nsf/SVGalle/C1256F65004F872BC12577D5004553C6/$FILE/10075340.PDF)
- Stavanger Kommune. 2010l. **Møteprotokoll Stavanger bystyre 06.12.10.** Arkivkode 033 Journalnummer 69565/10.
- Stavanger Kommune. 2011. **Sammen for en levende by.** Lastet ned 27.05.11 fra:
<http://stavanger.kommune.no/Administrasjon/Sammen-for-en-levende-by/>
- St.meld.nr. 34 (2006–2007) a. **Norsk klimapolitikk.** Lastet ned 24.05.10 fra:
<http://www.regjeringen.no/pages/1988897/PDFS/STM200620070034000DDDPDFS.pdf>

- St.meld.nr. 34 (2006-2007) b. **Stortinget - Møte tirsdag den 4. mars 2008 kl. 10.**
Lastet ned 24.05.10 fra: <http://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Referater/Stortinget/2007-2008/080304/2/#a19>
- Sørensen, Eva og Torfing, Jacob. 2005. **The Democratic Anchorage of Governance Networks.** Scandinavian Political Studies, vol 28, number 3. Nordic Political Science Association.
- Tekna Stavanger. 2010. **Kommentar til Stavanger Kommunes Klima- og miljøplan 2010-2025.** Arkivkode K20. S.nr. 09/9932. J.nr 105/10.
- Thornton, Patricia H. and Ocasio, William, 2008. **The SAGE handbook of Organizational Institutionalism.** Sage Publications.
- Weidner, Helmut. 2005. **Global Equity versus Public Interest? The Case of Climate Change Policy in Germany.** Discussion Paper SP IV 2005-12, Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung.
- Wry, Tyler Earle. 2008. **Does Business and Society Scholarship Matter to Society? Pursuing a Normative Agenda with Critical Realism and Neoinstitutional Theory.** Journal and Business Ethics (2009) 89:151-171. DOI 10.1007/s10551-008-991-x.
- Yin, Robert K. 2009. **Case Study Research. Design and Methods.** SAGE Publications, Inc.

9.0 VEDLEGG

9.1 Fremtidens Byer – tiltak i statusrapport

Arealbruk og transport	<ul style="list-style-type: none">- Søkt belønningsordning- Jåttåområdet er kartlagt som studieområde for trafikk- og rutetrasé- Etablert flere ladestasjoner for el-biler- Konseptutvalgsutredningen anbefaler bybane med tilhørende busstilbud sett i sammenheng med gang- og sykkelnett- Analyser av handelens transport er igangsatt og sentrum er under regulering i forhold til parkering, kollektivtransport og avfallshåndtering- Regelverk for å begrense parkeringsplasser- Lyse deltar i arbeidet med miljøvennlig transport i næringslivet.- Ansatt en person med ansvar for sykkel og fokus på gang- og sykkeltilbud (Stavanger Kommune, 2010k).
Energi i bygg	<ul style="list-style-type: none">- Pilotprosjekt, to energihus i barnehager er vedtatt- Klimagassregnskap til alle nybygg- og rehabiliteringsprosjekt- Under utarbeidelse en regional varme- og energiplan for å heve kompetansen innen energiledelse- Kurs i klimaregnskapsverktøy for bygg- Per juni 2010 var det ikke igangsatt arbeid i tiltakene; Regnmakerskolen, Videreutvikling av ENOVA-samarbeidet eller Utfasing av fossile energikilder. (Stavanger Kommune, 2010k).
Forbruksmønster og avfall	<ul style="list-style-type: none">- Utarbeidet klimagassregnskap for alt innen renovasjon for årene 2007 til 2009- Kjøpt inn 60'000,- ”nei takk” merker- Nedgravde avfallscontainere øker sorteringen fra 65 til 75 prosent.- Generell innkjøpsstrategi hvor det kreves at alle innkjøp skal bidra til bedre miljø- Det er ikke igangsatt arbeid knyttet til tiltakene Feie for egen dør, Ombruk og Undervisningsopplegg om forbruk og avfall. (Stavanger Kommune, 2010k).

Klimatilpasning	<ul style="list-style-type: none"> - Startet arbeidet med å visualisere klimaendringene og kartlegge kommunens sårbarhet - Deltar i regionale nettverk, utarbeider klimaprojeksjoner og har lagt inn føringer for håndtering av overflatevann i kommuneplanen - Integrering av tilpasningsarbeider var ikke startet i juni 2010 (Stavanger Kommune, 2010k).
Beskrivelse av pilotprosjektene	<ul style="list-style-type: none"> - To lekehytter i to barnehager bygges som energihus - Energisentral med fornybare energikilder på Stavanger Forum-området der det bygges utstillings- og ishockeyhaller - Kristianslyst skole og nybygg av bofelleskap, familieboliger og barnehager (Stavanger Kommune, 2010k).

9.2 Skjematisk oversikt over andre tiltak

Tiltak	Forklaring
Sykkelplass	Sykkelstamvei mellom Stavanger – Sandnes
Vannbåren og jordbåren varme	Dette er lagt til nye byggefelt og byggeprosjekt
Bilfri søndag ¹⁷	Skal avholdes første gang i september 2011. Vedtatt i formannskapet av H, V, KrF og Sp
Endret parkeringsstruktur i sentrum	Fjerne Jorenholmen parkeringshus og bygge ny fjellhall med parkering
Borgerpakt	Pakt mellom borgerne og kommunen for å øke involveringen
Anbudskriterier	Klima skal legges inn som krav i kommunale anbud. Innkjøpsavdelingen har ansatt en person med særlig ansvar for dette.
Plastposer og bærenett	Ordfører Leif Johan Sevland (H) ønsker å minske forbruket av plastposer under valgkampen i 2007
Tropisk tømmer	Etter en interpellasjon for noen år siden blir tropisk tømmer ikke lenger brukt i Stavanger
Økologisk mat	Økologisk mat serveres i kommunens kantine og i byens institusjoner
Ringbuss i Stavanger Sentrum	Prøveordning med gratis ringbuss i Stavanger Sentrum for å få ned utslipp i sentrum og knytte parkeringshusene i utkanten nærmere til sentrum
Kristianslyst skole	Kristianslyst skole skal rives og bygges på ny med lavenergistatus
Bompenger	Både for å legge demper på transportsektoren og innhente midler til klimapolitiske tiltak som bybane
Forbrenningsanlegg	IVAR skal utvide forbrenningsanlegget på Forus for å brenne mer søppel lokalt, kjøre mindre søppel til Sverige og utnytte varmen lokalt
Earth Hour	Kommunen oppfordrer innbyggerne til å slå av lyset i en time under det verdensomspennende Earth Hour tiltaket

¹⁷ Forfatteren stemte for dette tiltaket da saken ble behandlet i Formannskapet 26.05.11

9.3 Intervjuguide

1. Hva mener du klimapolitikk er?
2. Hva er ditt syn på menneskeskapte klimaendringer?
3. Kjenner du til Klimaplanen 2010-2025, Fremtidens Byer, Ordføreravtalen Galgaryavtalen? Hva stemte du/ditt parti i disse sakene, og hvorfor? Hvor ofte støter du på disse planene i utarbeidelsen av annen politisk virksomhet i Stavanger Kommune?
4. Hva har nettverkene Fremtidens Byer og Ordføreravtalen betydd for Klimaplanen?
5. I hvilken grad påvirker Fylkeskommunen og Staten stavangers klimapolitikk?
6. I hvilken grad har din institusjon samarbeidet/ vært i kontakt med andre offentlige eller private institusjoner/organisasjoner i forhold til Stavanger Kommunes Klimapolitikk?
7. I hvilke politiske saker diskuteres klimapolitikk? I hvilken grad griper klimapolitikk inn i andre politiske områder?
8. Hvordan manifesterer denne klimapolitikken seg i organisasjonsstrukturer og praksis?
9. Hvor går skillelinjene i klimapolitikken i Stavanger både når det gjelder partier og argumentasjoner?
10. I hvilken grad ser du konfliktlinjer i den klimapolitikken SK utarbeider og gjennomfører?
11. I hvilken grad
 - a. Har energibyer som Stavanger et særlig ansvar for klimakutt?
 - b. Bør tiltakene styres politisk gjennom lover og reguleringer?
 - c. Bør tiltakene være samfunnsøkonomiske, billigst mulig, betalt av forurenser?
 - d. Bør private aktører/industriens behov ligge til grunn for gjennomføring av tiltakene, slik at en ikke ødelegger for Industriens konkurransedyktighet?
12. Hva er ditt/ deres syn på følgende saker:
 - i. Bør handlingsplanen i Fremtidens Byer legges til grunn for kommunens planlegging i alle saksområder?
 - ii. Burde tiltaksplan for Klimaplanen kommet i 2010?
 - iii. Bør det foreligge kostnadsoverslag på alle tiltak før iverksettelse av planene?

- iv. Bør Stavanger Kommune ha veiprising og rushtidsavgift?
 - v. Bør det være parkeringsrestriksjoner i sentrum?
 - vi. Bør Stavanger gjennomføre prosjektet Bilfri dag og Søndag uten bil?
13. Hvem definerer agendaen i klimapolitikk?
14. Hvilke aktører har interesser i Stavangers klimapolitikk? Hvem arbeider for å få gjennomslag før politisk vedtak?
15. Hvem fronter klimapolitikk mest i Stavanger?
16. Hvem motarbeider klimapolitikken mest?
17. Hva må til for at Stavanger Kommune oppnår sine målsettinger om 20 % kutt i 2020 og 80 % innen 2050? Hvor effektiv er klimatiltakene når det kommer til reduksjon i klimagassutslipp? Er det en form for / område av klimapolitikk du savner?
18. I hvilken grad er det politisk vilje til å gjennomføre tiltak, og hvilke tiltak er lettere å gjennomføre enn andre? Handler dette om politisk popularitet, eller hvem som til enhver tid sitter med flertallet?
19. I hvilken grad er det nødvendig for Stavanger Kommune å ha klimapolitikk?

Personalia

- Navn:
- Arbeid / tittel / organisasjon:
- Ønsker du anonymitet:
- Er det i orden å ta kontakt pr tlf eller mail ved oppklaringer:
- Ønsker du å lese gjennom intervjuet for å godkjenne sitater: